

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Jessica Lindén

Svenskt produktansvar i
amerikansk belysning
- Ett konsumentperspektiv

Examensarbete
20 poäng

Handledare: Professor Birgitta Nyström

Civilrätt

Vårterminen år 2003

Innehåll

SAMMANFATTNING	1
FÖRFATTARENS TACK	4
FÖRKORTNINGAR	5
1 INLEDNING	6
1.1 Kort presentation av ämnet	6
1.2 Syftet med uppsatsen	6
1.3 Problemställning	7
1.4 Avgränsningar	7
1.5 Metod och material	8
1.6 Uppsatsens disposition	9
1.7 Centrala begrepp i uppsatsen	10
2 ALLMÄNT OM PRODUKTANSVAR	12
3 BAKGRUND	14
3.1 Sverige	14
3.1.1 Regleringen av produktansvaret före PAL	14
3.1.2 EG-direktivet	15
3.1.3 Lagstiftningsarbetet	17
3.2 USA	19
3.2.1 Allmänt om produktansvaret i USA	19
3.2.2 En översikt av produktansvarsreglerna i USA	20
4 STRIKT ANSVAR ENLIGT PAL – I AMERIKANSK BELYSNING	23
4.1 Allmänt om PAL	23
4.2 Strikt ansvar för produkter med säkerhets-brister/defekter	24
4.2.1 Motsvarande reglering i USA	27
4.3 Ersättningsbara skador samt skadeståndets bestämmande	30
4.3.1 Motsvarande reglering i USA	37
4.4 Bevisbörda och orsakssamband	43
4.4.1 Motsvarande reglering i USA	44

4.5 Skadeståndsskyldiga	45
4.5.1 Motsvarande reglering i USA	49
4.6 Ansvarsfrihetsgrunder	52
4.6.1 Motsvarande reglering i USA	55
4.7 Särskilda regler om den skadelidandes med-vållande samt preskription	57
4.7.1 Motsvarande reglering i USA	59
4.8 Sammanfattning av reglerna om strikt ansvar i Sverige och i USA	61
5 ANDRA GRUNDER FÖR PRODUKT-ANSVAR	63
5.1 Sverige	63
5.1.1 Skadeståndslagen och andra skadeståndsrättsliga speciallagar	63
5.1.2 Konsumentköplagen och konsumenttjänstlagen	64
5.2 USA	66
5.2.1 Negligence (oaktsamhet/vårdslöshet)	66
5.2.2 Breach of Warranties (garantiansvar)	67
6 SAMMANFATTANDE JÄMFÖRELSER OCH ANALYS	69
6.1 Likheter mellan produktansvaret i Sverige och i USA	69
6.2 Skillnader mellan produktansvaret i Sverige och i USA	69
6.2.1 Regler om produktansvar samt reglernas tillämpning	70
6.2.2 Tillträde till det rättsliga systemet	73
6.3 Jämförelse av konsumentskyddets omfattning i Sverige och i USA	74
KÄLLOR	76

Sammanfattning

Diskussionen om det s.k. produktansvaret har pågått såväl i Sverige, som i övriga industriländer, i flera decennier. Med produktansvar avses skyldighet att utge ersättning, när en tillhandahållen produkt orsakar personskada eller skada på annan egendom än produkten själv.

Anledningen till att frågorna om produktansvar har blivit kontroversiella, beror på vissa särdrag hos produktansvaret. Ansvaret kan nämligen aktualiseras även i de fall avtalsförhållande saknas mellan den person som lidit skada och det företag som svarar för produkten. Produktskador kan dessutom bli mycket omfattande och ekonomiskt sett överstiga produktens värde flera gånger.

Sedan år 1993 regleras det svenska produktansvaret i produktansvarslagen (PAL), som bygger på ett EG-direktiv från 1985 om samordning av medlemsstaternas bestämmelser om produktansvar (EG-direktivet). I PAL infördes ett strikt ansvar, d.v.s. ett ansvar oberoende av vållande, för tillverkare och andra produktförmedlare. Det strikta ansvaret omfattar inte alla skador som en produkt orsakar, utan inträder endast när en produkt med en säkerhetsbrist har orsakat skada på personer eller konsumentegendom.

En svensk skadelidande kan vid sidan av det strikta ansvaret, även grunda en produktansvarstalan på skadeståndslagen (SkL) - om det svarande företaget har varit vårdslöst, eller på regler inom avtalsförhållanden.

I USA har strikt ansvar för produktskador tillämpats ända sedan 1960-talet, då ansvarsformen fick sitt genombrott med målet *Greenman v. Yuba Power Products Inc.* Sedan dess har produktansvaret huvudsakligen utvecklats genom domstolarnas tillämpning av det strikta ansvaret. Den skadelidande har dock möjlighet att åberopa två andra grunder för produktansvar: negligence (oaktsamhet) och breach of warranties (garantiansvar). Det amerikanska strikta ansvaret har utgjort modell för lagstiftningsarbetet i andra länder, bl.a. användes det som förebild vid utformandet av EG-direktivet. Detta innebär att reglerna i PAL till stor del överensstämmer med regleringen av det strikta ansvaret i USA. Vissa skillnader, som är av väsentlig betydelse för konsumentskyddet, föreligger dock och de skall presenteras i det närmaste.

De största skillnaderna märks vid *skadeståndets bestämmande vid personskada*. Ersättning för *ekonomiska förluster* vid sådan skada följer huvudsakligen samma principer i USA som i Sverige, men sådana förluster brukar ändå ersättas högre i USA. Anledningen härtill är att amerikanska domstolar har en annan syn på vad som utgör rättvis ersättning för en skada. Vid denna bedömning är utgångspunkten att den enskilde individen ansvarar för sin ekonomiska försörjning, utan någon större hjälp från stat eller försäkringskassa. Det förekommer också att en skadelidande i USA kan få dubbel ersättning för en ekonomisk skada, eftersom kompensation som utgår från en försäkring inte behöver avräknas från skadeståndet. I Sverige skall däremot kollektiva förmåner, som t.ex. ersättning enligt lagen om allmän försäkring, avräknas från skadeståndet enligt 5 kap. 3§ SkL.

Ersättning för *ideell skada* vid personskada utgår i USA efter andra principer än de som gäller i Sverige. Detta innebär att kompensation utbetalas även för sådana ideella förluster som inte skulle ersättas enligt svensk rätt. Nivån på ersättningen för ideell skada är dessutom högre i USA än i Sverige. En anledning härtill är att skadeståndet fastställs av en jury i delstatliga produktansvarsmål. Jurymedlemmarna saknar juridisk utbildning och har visat sig mer benägna än domare att påverkas känslomässigt till förmån för den skadelidande. En annan anledning till den höga ersättningsnivån är, som tidigare nämnts, det amerikanska förhållningssättet till hur skador skall ersättas. Enligt detta synsätt är det viktigt att även ideella skador ersätts för att den skadelidande skall bli "hel".

En sista diskrepans avseende skadeståndets bestämmande är förekomsten av *punitive damages* i flertalet delstater i USA. Det är viktigt att framhålla att syftet med *punitive damages* inte är att kompensera den skadelidande för skada, utan att straffa företag för ovanligt hänsynslöst beteende samt avskräcka andra företag från att uppträda på liknande sätt i framtiden. Det bör även poängteras att straffskadestånd är en ovanlig företeelse som sällan används.

Vissa skillnader föreligger även beträffande den *skadelidandes bevisbörda*. I Sverige måste den skadelidande prestera full bevisning avseende ansvarsförutsättningarna. Någon regel om bevislättnad har inte införts i PAL även om en lägre bevisnivå har godtagits i praxis. I det s.k. Leomålet (NJA 1982 s. 421) godtog HD en bevislättnad angående orsakssambandet. I detta fall ansågs det inte möjligt att lägga fram full bevisning. Det räckte således att den skadelidandes påstådda händelseförlopp framstod som klart mer sannolikt än någon förklaring som lämnades av motsidan, och att påståendet var sannolikt i sig med hänsyn till omständigheterna i målet. I USA gäller beviskravet *preponderance of evidence*, som innebär att den skadelidande skall bevisa att det är mer sannolikt att hans framställning är sann än att den inte är det. Denna bevisnivå är lägre än den nivå som gäller enligt huvudregeln i Sverige, och den understiger även det beviskrav som angavs i Leo-målet.

Den skadelidande har bl.a. bevisbördan för att det svarande företaget ansvarar för den skadegörande produkten. I Sverige görs inget undantag från denna regel, utan ansvar måste kunna bevisas för att skadeståndsskyldighet skall uppstå. I vissa delstater i USA behöver den skadelidande inte uppfylla detta beviskrav, utan ansvar kan utdömas ändå enligt principer om *enterprise liability* och *marketshare liability*. Särskilda omständigheter måste dock föreligga för att dessa ansvarsformer skall kunna tillämpas.

Om flera företag befins skadeståndsskyldiga har dessa ett *solidariskt ansvar* gentemot den skadelidande. I Sverige kan det solidariska ansvaret endast undantagsvis begränsas, genom tillämpning av den allmänna jämningsregeln i 6 kap. 2§ SkL. I USA har däremot lagstiftning införts i nio delstater, som upphäver principen om solidariskt ansvar, medan andra delstater har antagit lagar som inskränker principens tillämpningsområde. Denna diskrepans mellan svensk och amerikansk rätt är speciell, eftersom den svenska lösningen ger konsumenten bäst skydd. När andra avvikelser

förekommer mellan det svenska och amerikanska produktansvaret, är det den amerikanska regleringen som är den mest konsumentvänliga.

Utöver dessa nämnda skillnader, föreligger även väsentliga olikheter i ländernas reglering av *utvecklingsskador*, *preskriptionstider* samt *möjligheter till jämkning av skadeståndet vid den skadelidandes medvållande*.

Vid en jämförelse av produktansvarsreglernas betydelse för konsumentskyddet, måste även den skadelidandes *tillträdesmöjligheter till det rättsliga systemet* beaktas. Det höga antalet produktansvarsmål i USA beror till stor del på contingency-fee systemet, som innebär att den skadelidande endast behöver betala advokatarvode ifall han vinner processen. Förekomsten av detta system, i samband med den i USA gällande principen, att parterna står för sina egna rättegångskostnader oavsett om de vinner eller förlorar en tvist, innebär att en skadelidande kan sätta igång en rättslig process utan att ha något att förlora. I Sverige betalar däremot den förlorande parten vanligtvis både sina egna och motpartens rättegångskostnader. Detta medför att en skadelidande endast inleder en process i de fall han anser sig ha en mycket god grund för sin talan.

Sammanfattningsvis kan konstateras att skillnader mellan produktansvaret i Sverige och USA föreligger i tre avseenden:

- 1) i själva reglerna om produktansvar (t.ex. reglerna om skadeståndets bestämmande),
- 2) i tillämpningen av reglerna (i delstatliga produktansvarsmål i USA tillämpas reglerna av en jury som, i vissa avseenden, följer andra principer än de som gäller i Sverige),
- 3) i konsumentens möjligheter att få tillträde till det rättsliga systemet och därmed få åtnjuta det skydd som produktansvarsreglerna föreskriver.

De ovan nämnda skillnaderna har visat att USA:s produktansvarsreglering ger konsumenterna ett bättre skydd än de svenska reglerna. Möjligheterna till ersättning är större i USA, och i de fall skadestånd utgår är det vanligtvis till ett högre belopp än vad som skulle ha utbetalats i Sverige. I detta sammanhang bör dock nämnas att personskador i Sverige – i flertalet fall – delvis ersätts enligt frivilliga eller kollektiva försäkringar. Dessa försäkringsanordningar har till stor del övertagit skadeståndets ersättande funktion vid personskador. Som tidigare nämnts är frånvaron av sådana försäkringssystem en av anledningarna till den höga nivån på skadeståndsbeloppen i USA. Även vid beaktande av tillgängliga försäkringssystem, anser jag att en skadelidande i USA blir bättre kompenserad vid produktskador, än en skadelidande i Sverige.

Det stränga produktansvaret i USA medför även att många amerikanska företag rutinmässigt vidtar säkerhetsförebyggande åtgärder innan en produkt släpps ut på marknaden. Frågor om produktsäkerhet har alltså större betydelse i USA än i Sverige, och det innebär att de amerikanska konsumenterna har ett starkare skydd (än de svenska konsumenterna) mot att farliga produkter släpps ut på marknaden.

Författarens tack

Jag vill tacka min handledare professor Birgitta Nyström, vid Lunds Universitet, för vägledning och goda råd vid uppsatsens utformande.

Jag vill även framföra ett tack till advokat Annette Gustafsson Guenther vid Law Offices A.E. Gustafsson-Juristfirma i Chicago, för att hon väckte mitt intresse för produktansvarsfrågor, samt gav mig värdefull kunskap om kulturella och samhällsliga faktorer som påverkar produktansvaret i USA.

Slutligen vill jag varmt tacka min familj och min pojkvän Daniel, för deras stöd, uppmuntran och framförallt tålamod, under uppsatsskrivandets gång.

Jessica Lindén, Lund våren 2003.

Förkortningar

ALI	American Law Institute
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
EFTA	Europeiska frihandelsorganisationen
EG	Europeiska gemenskapen
EU	Europeiska unionen
FDA	Federal Drug Administration
HD	Högsta domstolen
KköpL	Konsumentköplagen
KtjL	Konsumenttjänstlagen
KöpL	Köplagen
NJA	Nytt juridiskt arkiv, avd I
PAL	Produktansvarslagen
SkL	Skadeståndslagen
SOU	Statens offentliga utredningar
UCC	Uniform Commercial Code

1 Inledning

1.1 Kort presentation av ämnet

Produktansvaret i Sverige regleras sedan år 1993 i produktansvarslagen (PAL). Med produktansvar avses skyldighet att utge ersättning, när en tillhandahållen produkt orsakar personskada eller skada på annan egendom än produkten själv. PAL bygger på ett EG-direktiv från 1985 om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning angående produktansvar (fortsättningsvis EG-direktivet/direktivet).¹

Genom PAL infördes ett strikt produktansvar för tillverkare och andra produktförmedlare, vid skador orsakade av en produkt med en säkerhetsbrist. Det strikta ansvaret innebär att ett företag kan bli ansvarigt för produktskador, även i de fall vållande inte kan styrkas. Skärpningen av produktansvaret syftar till att förbättra konsumentens ställning i ett modernt industrisamhälle, där ett oöverskådligt antal produkter framställs och sprids. Införandet av ett strikt produktansvar i Sverige utgör dock inget hinder för en skadelidande att föra en produktansvarstalan på annan grund.

Strikt ansvar har tillämpats vid produktskador ända sedan 1960-talet i USA, då ansvarsformen fick sitt genombrott i målet *Greenman v. Yuba Power Products Inc.* Den amerikanska lagregleringen har utgjort modell vid utformandet av produktansvaret i andra länder. EG-direktivet om produktansvar har bl.a. haft det strikta amerikanska produktansvaret som förebild. I USA regleras produktansvaret inom varje delstat och rättsutvecklingen sker huvudsakligen genom domstolspraxis.

Produktansvarets främsta syfte är att kompensera den skadelidande för produktskador, samt hindra att osäkra och farliga produkter når ut på marknaden. Vid bestämmandet av produktansvarets omfattning sker en avvägning mellan konsumentskyddet och företagsintressen.

För att få en riktig bild av en skadelidandes möjligheter till ersättning för produktskada, är det viktigt att utöver skadeståndsrättsliga regler även beakta förekomsten av försäkringar som kan täcka skador.

1.2 Syftet med uppsatsen

Syftet med uppsatsen är att jämföra produktansvaret i Sverige med produktansvaret i USA - med svensk rätt som utgångspunkt, att lyfta fram väsentliga skillnader mellan systemen, samt att analysera vilken inverkan skillnaderna har på konsumentskyddet. Med konsumentskydd avses, förutom den skadelidandes möjligheter att få ersättning för produktskada, även konsumentens skydd mot att farliga produkter släpps ut på marknaden.

---

¹ Rådets direktiv om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om skadeståndsansvar för produkter med säkerhetsbrister, 85/374/EEG.

Det svenska produktansvaret har fått utgöra utgångspunkt för jämförelsen mellan de båda ländernas regleringar. Anledningen härtill är att jag fann det enklast att utgå från det rättssystem som jag har störst kunskap om.

Jag har valt att göra en jämförelse med produktansvaret i USA eftersom mitt intresse för produktansvarsfrågor uppstod när jag arbetade som praktikant vid Law Offices A.E. Gustafsson-Juristfirma i Chicago, sommaren år 1996. Under denna praktiktid genomförde jag en rättsutredning avseende vissa aspekter av det amerikanska produktansvaret, som jag sammanfattade i en promemoria.

EG-direktivet från år 1985 har haft det amerikanska strikta ansvaret som förebild. Eftersom PAL i sin tur bygger på EG-direktivet, borde produktansvaret i Sverige och i USA uppvisa vissa likheter. Frågor om produktansvar är dock mer kontroversiella och omdiskuterade i USA än i Sverige, vilket torde innebära att det ändå föreligger väsentliga skillnader mellan de båda ländernas produktansvarsregleringar. Mot denna bakgrund framstod det som särskilt intressant att göra en jämförelse mellan det svenska och det amerikanska produktansvaret.

1.3 Problemställning

För att uppnå syftet med uppsatsen kommer följande frågor att besvaras:

- Hur ser produktansvarsregleringen ut i Sverige och i USA?
- Föreligger det väsentliga skillnader mellan regelsystemen och i så fall: hur framträder dessa skillnader?
- Om väsentliga skillnader föreligger mellan systemen, vilken inverkan har dessa på konsumentskyddet?
- Är konsumentskyddet vid produktskador starkast i Sverige eller i USA?

1.4 Avgränsningar

Uppsatsens fokus ligger på det strikta produktansvaret, eftersom denna ansvarsgrund är den mest förmånliga för konsumenten. Sedan strikt ansvar infördes under 1960-talet i USA, har produktansvaret huvudsakligen utvecklats genom tillämpning av denna ansvarsform. Med hänsyn till vad som tidigare nämnts om det strikta ansvaret, kan en liknande utveckling med fog förväntas även i Sverige.

Eftersom uppsatsen är skriven ur ett konsumentperspektiv kommer inte regleringen av skador på företagsegendom att behandlas. Sådana skador omfattas inte av det strikta ansvaret, eftersom relationen mellan näringsidkare präglas av jämställdhet och företagen vanligtvis har försäkringar som täcker saksador.

Frågor om produktansvar har ett nära samband med frågor om produktsäkerhet. Åtgärder som vidtas i förebyggande syfte - såsom produktkontroll, provning och marknads kontroll - kommer dock inte behandlas närmare, eftersom uppsatsen fokuserar på vad som händer efter en

skada har skett, och vilka möjligheter den skadelidande har att få sin skada ersatt.

Många företag har tecknat produktansvarsförsäkringar för att skydda sig mot produktskador. Även om förekomsten av dessa försäkringar har en avgörande roll för den skadelidandes möjligheter att få en skada ersatt, kommer de inte behandlas närmare i uppsatsen, eftersom de i första hand utgör ett skydd för företagen.

Regler om lagval, domsrätt och verkställighet av utländska domar är intressanta eftersom de påverkar den skadelidandes möjligheter att få ersättning. Dessa frågor kommer dock att helt lämnas utanför uppsatsen av utrymmesskäl.

1.5 Metod och material

Föreliggande uppsats har karaktär av en rättsutredning av gällande rätt i Sverige och USA. I mitt arbete med uppsatsen har jag använt mig av sedvanlig juridisk metod. Jag har fått kunskap om rättsläget i Sverige genom att granska lagstiftning, förarbeten, direktivtexter, praxis samt doktrin. Eftersom materialet har varit omfattande har jag kontinuerligt fått värdera dess relevans.

Det har varit svårt att hitta litteratur som utgivits efter PAL:s ikraftträdande. De verk som är mest aktuella är: *Produktansvarslagen En kommentar m.m.*, uppl. 2, av Blomstrand, Broqvist och Lundström från år 2002, samt *Det nya produktansvaret*, uppl. 3, av Bertil Bengtsson från år 2001. Övrig svensk litteratur i ämnet har skrivits före, i samband med, eller precis efter PAL:s tillkomst och bygger huvudsakligen på *proposition 1990/91:197 Produktskadelag*. Denna proposition är mycket informativ och användbar vid redogörelsen för produktansvaret i Sverige. Det är dock viktigt att påpeka att PAL i sin nuvarande lydelse i vissa avseenden avviker från den ursprungliga propositionen.

Vid arbetet med den amerikanska produktansvarsregleringen, har jag använt mig av doktrin som refererar rättsfall och principer som är tillämpliga i produktansvarsfall. USA är ett commonlaw-land och detta innebär att produktansvaret i huvudsak har utvecklats genom praxis. Någon granskning av lagtext eller förarbeten har därför inte blivit aktuell. Det finns dock en stor mängd litteratur om det amerikanska produktansvaret i de svenska biblioteken. Med hjälp av fjärrlån har jag fått tillgång till litteratur som har gett mig kunskap om det amerikanska produktansvarsreglerna och deras tillämpning. Jag har bl.a. använt mig av svenska och amerikanska handböcker, vars syfte är att informera företag om produktansvaret i USA. Dessa handböcker är: *”Product Liability Prevention”*, av Randall Gooden från år 2000, *”The Product Liability Handbook”* av Sam Brown från år 1991 samt *”Produktansvar – en praktisk handbok för nordisk industri”*, utgiven av Sveriges verkstadsindustrier år 1992. En skrift som var till stor hjälp vid arbetet med det amerikanska produktansvaret är: *”Product Liability Rules in OECD countries”*, från år 1995 (ingår i Consumer Policy Series). Denna skrift presenterar bl.a. de aspekter av produktansvaret som är särskilt viktiga

ur ett konsumentperspektiv, och presentationen avser regleringen i samtliga OECD länder – däribland USA.

För att få ökad förståelse för anledningarna till skillnaderna i svensk och amerikansk produktansvarsreglering, har jag intervjuat advokat Annette Gustafsson Guenther vid Law Offices A.E. Gustafsson-Juristfirma, som arbetar med produktansvarsfrågor i Chicago.

En jämförelse mellan två rättssystem är vanskelig att göra, eftersom rättsreglerna och tillämpningen av dem påverkas av en mängd rättsliga, samhälleliga och kulturella faktorer som kan vara svåröverskådliga. En komparativ analys mellan produktansvaret i Sverige och USA försvåras dessutom av att regleringen sker på en delstatlig nivå i USA. Det blir därför omöjligt att fastställa ett exakt rättsläge som gäller för hela landet. Vid genomgången av produktansvaret i USA redovisas istället de principer som är generellt accepterade. Med generellt accepterade principer avses regler som tillämpas i majoriteten av delstaterna. Det förekommer dock att vissa regleringar omnämns, som endast gäller i vissa delstater. Syftet med dessa referenser är att informera läsaren om att det finns alternativa lösningar av en specifik fråga.

Det är viktigt att läsaren har i åtanke att en viss omnämnd princip endast gäller i de delstater som godkänt denna. I de fall hänvisning sker till ett rättsfall, kan den nyfikne läsaren se vilken delstatlig domstol som tillämpat och därmed accepterat principen.

Jämförelsen mellan produktansvarsreglerna i Sverige och USA utgår från svensk rätt. Detta innebär att redogörelsen för det svenska produktansvaret har gjorts mer utförlig än presentationen av produktansvaret i USA. Framställningen av det svenska rättsläget utgår från paragraferna i PAL och samtliga regler i lagen presenteras mer eller mindre ingående. För att kunna bedöma konsumentens möjligheter till ersättning, har jag ansett det vara viktigt att noggrant fastställa produktansvarets omfattning.

Vid redogörelsen för det amerikanska rättsläget har jag utgått från samtliga punkter som tagits med i den svenska framställningen (d.v.s. vilka som kan bli skadeståndsskyldiga, vilka ansvarsfrihetsgrunder som godkänns o.s.v.). Anledningen härtill är att uppsatsen skall ge läsaren en helhetsbild av produktansvaret i de bägge länderna. Vissa punkter har dock behandlats mer ingående, t.ex. de svenska och amerikanska reglerna om skadeståndets bestämmande, eftersom väsentliga skillnader föreligger i ländernas reglering av frågan.

1.6 Uppsatsens disposition

Uppsatsen inleds med ett kapitel (*kap. 2*) där orsakerna till produktansvarets särställning i skadeståndsrätten anges. Denna presentation skall ge läsaren en uppfattning om den särskilda problematik som kan uppstå vid frågor om produktansvar.

I *kap. 3* ges en bakgrund till produktansvaret i Sverige och i USA. Den svenska framställningen i detta kapitel, har fått en annan utformning än den amerikanska presentationen. Eftersom det svenska produktansvaret har

använts som utgångspunkt för jämförelsen mellan systemen, har jag funnit det lämpligt att redogöra för produktansvarets utveckling före PAL, samt presentera det svenska lagstiftningsarbetet som så småningom resulterade i PAL år 1993. EG-direktivet från år 1985 behandlas också i den svenska delen av kapitlet, eftersom detta direktiv har implementerats i svensk rätt genom PAL. Den amerikanska delen av kapitlet består av en allmän presentation av det amerikanska produktansvaret, samt en sammanfattning av det amerikanska rättsläget som senare beskrivs mer ingående i kap. 4.

I *kap. 4*, som utgör uppsatsens huvudkapitel, anges omfattningen av det strikta produktansvaret i Sverige och i USA. Kapitlet är uppbyggt på så sätt att olika aspekter av produktansvaret utgör underrubriker (t.ex. vilka objekt som kan bli skadeståndsskyldiga, vilka skador som ersätts m.m.), där den svenska regleringen redovisas först och används som utgångspunkt för jämförelsen. Därefter presenteras den reglering av frågan som har valts i USA. Eftersom kapitlet är mycket omfattande och behandlar många olika frågor, avslutas det med en sammanfattning av reglerna om strikt ansvar i Sverige och i USA. En mer ingående sammanfattning av jämförelserna – med fokusering på skillnaderna mellan systemen – lämnas i kap. 6.

En skadelidande i Sverige eller USA kan väcka en talan om produktansvar på annan grund än strikt ansvar. En översiktlig redogörelse för övriga ansvarsgrunder lämnas i *kap. 5*. För att få en fullständig bild av den skadelidandes möjligheter till ersättning, är det viktigt att även dessa grunder beaktas.

I uppsatsens avslutande kapitel (*kap. 6*) sammanfattas jämförelserna mellan produktansvaret i Sverige och USA, huvudsakligen genom att viktiga skillnader lyfts fram och diskuteras. De skillnader som redovisas är de som har störst inverkan på konsumentskyddet. Slutligen görs en bedömning, med utgångspunkt i de angivna diskrepanserna, om vilket lands produktansvarssystem som ger det starkaste konsumentskyddet.

1.7 Centrala begrepp i uppsatsen

Vissa begrepp har använts genomgående i uppsatsen och de har varit svåra att byta ut mot andra ord, eftersom de har haft en särskild betydelse i sammanhanget. Dessa begrepp skall närmare presenteras och definieras.

Ansvarsfrihetsgrund/befrielsegrund – en omständighet som det svarande företaget kan åberopa för att befrias från produktansvar.

Konsumentegendom - egendom som till sin typ vanligen är avsedd för enskilt ändamål, och som den skadelidande - vid tiden för skadan - huvudsakligen använde för sådant ändamål.

Konsumentskydd – de skadelidandes möjligheter att få ersättning för produktskador, samt konsumenternas skydd mot att farliga produkter släpps ut på marknaden.

Medvållande – handlande av den skadelidande som har bidragit till produktskadans uppkomst.

Produktansvar – skyldighet för tillverkare eller andra produktförmedlare att utge ersättning, när en tillhandahållen produkt orsakat personskada eller skada på annan egendom än produkten själv.

Produktansvarsreglering – regler och principer om produktansvar.

Produktförmedlare – näringsidkare som medverkar vid tillverkningen eller distributionen av en produkt.

Produktskada – personskada eller sakskada som en produkt har orsakat. En sådan skada kan drabba, inte bara köparen själv, utan även utomstående. Som exempel på produktskada kan följande fall nämnas: livsmedel som är förorenade av giftiga ämnen och orsakar sjukdom, rengöringsmedel som vållar hudskador, en kofta som färgar av sig i tvätten och förstör annan tvätt.

Den **skadegörande produkten** – det produktexemplar som orsakat produktskadan.

Den **skadelidande** – den person som drabbats av en produktskada.

Det **svarande företaget** – det företag som är svarandepart i ett produktansvarsmål.

2 Allmänt om produktansvar

Diskussionen om det s.k. produktansvaret har pågått i samtliga industriländer i flera decennier. Med detta begrepp avses skadeståndsansvaret för skador som en produkt orsakat annan egendom (än den själv) och personer. Anledningen till att frågorna om produktansvar har blivit omdiskuterade och kontroversiella, beror på vissa särdrag hos produktansvaret.

För det första aktualiseras ansvaret även i de fall kontraktsförhållande saknas mellan den skadelidande och den skadeståndsskyldige. Det finns ofta flera led i distributionskedjan mellan den som tillverkat varan och den som skadats av den. Skadan kan t.ex. drabba någon i köparens omgivning eller någon som är helt utomstående.²

För det andra kan omfattningen på skadorna bli väldigt stora. Ekonomiskt sett kan de komma att överstiga produktens eget värde flera gånger. Vid masstillverkade varor kan s.k. serieskador uppkomma, d.v.s. skador som uppkommer till följd av samma defekt i en hel serie likadana produkter. Läkemedlet neurosedyn är ett känt exempel på en produkt som orsakat skador av katastrofala dimensioner.³

För det tredje är produktskador speciella på det sätt, att de ofta uppkommer p.g.a. konsumentens hantering av produkten. Frågor om medvållande av den skadelidande blir viktiga i detta sammanhang. Eftersom skaderisken till så stor del beror på den skadelidandes agerande blir även frågor om information och råd om varans hantering viktiga.⁴

Begreppet produktansvar är en översättning av det engelska uttrycket ”product liability” och är ett relativt nytt begrepp i nordisk rättsvetenskap.⁵ Den nya terminologin kan förklaras av att uppmärksamheten har riktats mot produktansvarets snabba utveckling i länder såsom USA. Det nya begreppet vittnar också om att intresset har förflyttats från säljarens till tillverkarens ersättningsskyldighet.⁶

Behovet av en konsumentskyddande produktansvarsreglering har växt i takt med den ökade tekniska produktutvecklingen. Dagens moderna industrisamhälle framställer och sprider ett oöverskådligt antal produkter, vilket gör det omöjligt för konsumenten att bedöma säkerheten hos alla de produkter han kommer i kontakt med. Tanken är att ett produktansvar som är utformat på rätt sätt, skall främja medborgarnas livsvillkor i ett modernt industrisamhälle.⁷

Regler om produktansvar har två funktioner: en reparativ och en preventiv funktion. Den reparativa funktionen syftar till att ersätta den som drabbats

---

² SOU 1976:23 s. 26.

³ Blomstrand m.fl. s. 10.

⁴ Bengtsson/Ullman s. 13.

⁵ Tidigare behandlades produktansvaret inom köprätten och då talades det om ”skadebringande egenskaper i levererat gods”.

⁶ SOU 1979:79 s. 27.

⁷ Lindmark, D. s. 15; Ds 1989:79 s. 3.

av en produktskada. Reglernas preventiva funktion ligger i tillverkarens intresse att producera säkra varor. Genom stränga skadeståndsregler får tillverkaren starka incitament att producera säkra produkter och därigenom slippa betala skadestånd.⁸

Diskussionen om produktansvar kan ha olika fokus beroende på vilket land som avses. I Sverige samt övriga Europa utgörs de största produktskadorna av saksador i företagsverksamhet, medan personskadorna är de produktskador som vållar mest problem i USA.⁹

I Sverige saknas det säkra kunskaper om omfattningen av produktskador på personer och konsumentegendom, och de situationer där de vanligtvis uppstår. Vissa begränsade undersökningar har genomförts i frågan, men det går inte att dra några klara slutsatser av dessa. En av anledningarna härtill är att en skadas uppkomst ofta beror på flera bidragande faktorer. För att klargöra orsakssambandet fordras vanligtvis noggranna studier av varje enskilt fall och sådana studier har inte förekommit. En annan anledning är att de undersökningar som genomförts har ansetts otillförlitliga eller endast avsett en viss region under en kort tidsperiod.¹⁰

En undersökning har genomförts av Produktansvarskommittén som tillsattes år 1973. För att få underlag för en bedömning av förekomsten av produktskador studerade kommittén uppgifter om 1.245 olycksfall, som behandlades vid Akademiska sjukhuset i Uppsala under tiden 16 augusti – 15 december 1976. För varje skadefall upprättades ett formulär som gav information bl.a. om den skadelidandes ålder och kön, vilken produkt som varit inblandad, produktens ålder och fabrikat, samt en kort beskrivning av hur olyckan gick till. Undersökningen visade att en produkt var inblandad i 2/3 av fallen. Vid en manuell genomgång av olycksfallen fastställdes att högst 2-3% av dessa kunde ha orsakats av defekter i produkten, denna siffra är dock inte statistiskt säkerställd. För att säkert kunna avgöra om skadan orsakats av en defekt i produkten hade noggranna undersökningar krävts i varje enskilt fall, vilket bedömdes som omöjligt med hänsyn till den tid som förflutit sedan skadan inträffade. Det är svårt att dra några slutsatser av undersökningen eftersom den endast avsåg en begränsad region och en begränsad tidsperiod.

Under åren 1955-1965 registrerades i vilken utsträckning trafikolyckor orsakades av motorfordon med defekter. År 1959 angavs defekter föreligga hos fordonen i 4% av fallen vid dödsolyckor och i ca 1,5% av fallen vid andra olyckor. Det framgick dock inte av utredningen om defekterna berodde på fel vid tillverkningen eller om de hade uppstått p.g.a. dåligt underhåll. Denna rapportering kom helt att upphöra år 1965 eftersom den ansågs otillförlitlig.¹¹

Viss information om produktskadornas förekomst och frekvens finns att hämta i praxis från HD (Högsta domstolen) och Marknadsdomstolen. Även försäkringsbolagen handlägger produktskadefall, men dessa handlingar blir inte offentliga. Om försäkringsbolagens praxis hade varit tillgänglig hade vi förmodligen haft större kunskaper om produktskadornas frekvens m.m. Produktskadorna anses dock vara så pass vanligt förekommande att en särskild lagstiftning är motiverad.¹²

---

⁸ Blomstrand m.fl. s. 9.

⁹ Lindmark, D. s. 14, 16, 118.

¹⁰ SOU 1979:79 s. 25f.

¹¹ SOU 1979:79 s. 25f.

¹² Ds 1989:79 s. 21, 23.

3 Bakgrund

3.1 Sverige

3.1.1 Regleringen av produktansvaret före PAL

Före PAL:s tillkomst år 1993 reglerades produktansvaret i princip av skadeståndslagen (SkL) och skadeståndsrättslig speciallagstiftning.¹³ Någon särskild lagstiftning för produktansvarsfrågor fanns inte, utan produktansvaret utvecklades i rättspraxis enligt allmänna skadestånds-regler.¹⁴

Skadeståndslagen tillämpades även i förhållandet säljare – köpare. Genom NJA 1918 s. 156 hade HD fastställt att köplagens skadeståndsregler om fel i godset inte var tillämpliga på produktskador.¹⁵ Vissa produktskador kom dock senare att omfattas av konsumentköplagen (KköpL) som trädde i kraft år 1991.¹⁶

Produktansvaret bedömdes huvudsakligen enligt *culparegeln*, d.v.s. för att skadeståndsskyldighet skulle inträda förutsattes att skadan orsakats genom vårdslöshet. Kravet på oaktsamhet kom dock att sänkas i praxis och stegvis skärpte domstolarna produktansvaret för tillverkare och andra produktförmedlare.¹⁷ Detta kom särskilt att gälla i de fall där den ena parten var en konsument eller när förhållandet mellan parterna var ojämnt på annat sätt.¹⁸ Vad gällde de olika skadetyperna så såg domstolarna mer allvarligt på personskador än sakskador, vilket medförde ett strängare ansvar för personskador.¹⁹ Med tiden kom även ansvaret för sakskador att skärpas, men det rörde sig fortfarande om ett culpabaserat ansvar, även om kravet på culpa hade modifierats.²⁰

Vid sidan om culpaansvaret kunde produktansvar även uppstå till följd av *garantier eller garantiresonemang*. Om säljaren hade utlovat vissa egenskaper (eller frånvaron av dylika) hos en produkt, så ansvarade han för att utfästelsen var riktig – oavsett culpa.²¹ Även vid s.k. ”tysta garantier”,²² d.v.s. när en avtalspartner agerat på ett sätt som fått motparten att tro att en produkt var lämplig för ett visst ändamål, kunde säljaren ådra sig strikt ansvar. Agerandet ansågs innebära en tyst garanti för att varan inte skulle ha skadebringande egenskaper.²³

---

¹³ Se t.ex. atomansvarighetslagen 1968:45 samt lag 1902:71 om elektriska anläggningar.

¹⁴ Blomstrand m.fl. (1993) s. 14.

¹⁵ Ds 1989:79 s. 29f.

¹⁶ Se 31§ KköpL (1990:932). En motsvarande bestämmelse finns även i konsumenttjänstlagen (KtjL) 31§ st. 4. Ang. båda paragraferna se vidare kap. 5.1.2.

¹⁷ Se t.ex. NJA 1948 s. 173, 1949 s. 460, 1961 s. 94.

¹⁸ Lindmark, D. s. 11f.

¹⁹ Jfr NJA 1949 s. 460 och NJA 1961 s. 94.

²⁰ Se t.ex. NJA 1986 s. 712.

²¹ Ds 1989:79 s. 30.

²² Se NJA 1945 s. 676; NJA 1968 s. 285.

²³ Blomstrand m.fl. (1993) s. 14.

Efter att ha tillämpat en modifierad culpabedömning vid produktskador i flera decennier, fastslog slutligen HD i NJA 1989 s. 389, att tillverkare och andra leverantörer på livsmedelsområdet har ett strikt ansvar för livsmedel som orsakar personskador.

I NJA 1989 s. 389 hade en lärarinna insjuknat efter att ha ätit salmonellasmittad mat i skolans matbetspising. I HD:s domskäl angavs tre skäl för att tillämpa strikt ansvar i det aktuella fallet:

- 1) det förelåg risk för allvarlig skada,
- 2) det fanns möjlighet att undgå skada – vid tillverkning av livsmedel kan särskild aktsamhet iaktas och sträng kontroll genomföras,
- 3) tillverkarens möjlighet att täcka ekonomisk förlust till följd av produktskada genom försäkring.^{24 25}

När väl strikt ansvar för personskador och skador på konsumentegendom infördes genom PAL 1993, var övergången till strikt ansvar inte särskilt dramatisk. PAL kunde ses som en naturlig fortsättning på den praxis som HD utvecklade under flera årtionden.

En central fråga är hur pass relevant tidigare praxis är idag. I NJA 2001 s. 309 uttalade HD att den rättspraxis som utvecklats före köplagen²⁶ (Köpl) och PAL, bör kunna beaktas i den mån inte nyttillkommen lagstiftning ändrat förutsättningar härför. Domstolen konstaterade att utrymme bör finnas för en fortsatt utveckling av produktansvaret genom rättspraxis.

3.1.2 EG-direktivet²⁷

År 1985 utfärdades ett EG-direktiv i syfte att harmonisera medlemsstaternas lagstiftning om produktansvar²⁸ (fortsättningsvis EG-direktiv/direktiv).²⁹ Enligt art. 189 i EG-fördraget (nu art. 249 EG) är ett direktiv bindande för medlemsstaterna avseende det resultat som skall uppnås genom direktivet. Däremot får medlemsstaterna själva välja metod och form för direktivets införlivande i den nationella rätten.^{30 31} EG-direktivet har implementerats i svensk rätt genom PAL som trädde i kraft år 1993.

---

²⁴ NJA 1989 s. 389 s. 396f.

²⁵ HD var däremot motvillig till att införa strikt ansvar för sakskador, se NJA 1982 s. 380 och NJA 1983 s. 118. Påpekas bör att det i båda fallen rörde sig om skador på näringsidkares egendom.

²⁶ Köplagen (1990:931) trädde i kraft den 1/1 1991.

²⁷ Artikelhänvisningarna i detta kapitel avser EG-direktivet från år 1985, om inte annat anges.

²⁸ Rådets direktiv om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om skadeståndsansvar för produkter med säkerhetsbrister, 85/374/EEG.

²⁹ Harmoniseringen av medlemsstaternas lagstiftning skall bl.a. se till att den skadelidande får samma höga grad av skydd vid produktskada, oberoende av var han är bosatt inom gemenskapen. Direktivet skall även se till att den skadelidande ges bättre möjligheter till ersättning när han drabbas av produktskada. Se EG-direktivets preambel p. 1.

³⁰ Hill-Arning/Hoffman s. 3.

³¹ Meningen med direktivformen är att skyldigheter som följer av direktiv skall kunna genomföras i det befintliga nationella rättssystemet, se Fritz m.fl. s. 22.

Genom EES-avtalet³² som trädde i kraft den 1 januari 1994 har även EFTA-länderna³³ åtagit sig att införliva EG-direktivet i respektive lands rättsordning. I nuläget har samtliga medlemsländer i EU och EFTA omsatt direktivet till nationell lagstiftning.³⁴

Direktivet föreskriver ett strikt ansvar för tillverkare, för produktskador som orsakats av defekter i deras produkter (art. 1).³⁵ En produkt anses vara defekt när den inte erbjuder den säkerhet som en person har rätt att förvänta sig. Det är inte den enskilde konsumentens förväntningar som skall beaktas, utan det är allmänhetens förväntningar som skall användas som måttstock.³⁶

Direktivet ersätter *personskada*, inklusive dödsfall, samt *skada på konsumentegendom* (art. 9). Vid sakskada skall en självrisk avräknas på 500 euro, vilket innebär att endast sakskador överstigande detta belopp ersätts. Ersättningen för person- och sakskada kan utebli eller nedsättas ifall den skadelidande eller någon som den skadelidande ansvarar för, har medverkat till skadan genom vållande (art. 8.2).

Det är produktens tillverkare som blir skadeståndsskyldig för produktskador (art. 1, 3). Med tillverkare avses:

- 1) Tillverkare av en slutprodukt, en råvara eller en komponent,
- 2) leverantörer som - genom att förse produkten med sitt namn, varumärke eller något annat kännetecken - marknadsför produkten som sin,
- 3) importörer - under förutsättning att importen skett från ett land utanför gemenskapen och att produkten har förts in i EU för att omsättas som ett led i en förvärvsverksamhet,
- 4) näringsidkare som tillhandahåller s.k. "anonyma varor" i sin näringsverksamhet.³⁷

Det kan hända att flera näringsidkare kan hållas ansvariga för samma skada. I sådana fall har dessa ett solidariskt ansvar gentemot den skadelidande (art. 5).

Tillverkaren har möjlighet att undgå ansvar genom att åberopa en av de ansvarsfrihetsgrunder som anges i direktivet (art. 7). Bl.a. kan producenten befrias från ansvar om han bevisar att det var omöjligt att upptäcka defekten (i produkten) vid den tidpunkt då produkten sattes i omlopp, p.g.a. nivån på det vetenskapliga och tekniska vetandet.

---

³² Avtalet om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES) undertecknades i maj 1992 av EFTA-länderna samt EG och EG-länderna. EFTA:s medlemsländer har genom avtalet åtagit sig att införliva vissa av EG:s regelverk i den nationella lagstiftningen. Se Blomstrand m.fl. s. 19.

³³ EFTA-länderna är idag: Island, Liechtenstein, Norge och Schweiz. Se Bengtsson/Ullman s. 27.

³⁴ KOM[1999]396 slutlig s. 30-32.

³⁵ Som produkt räknas lösa saker. Begreppet lös sak regleras i sin tur i medlemsstaternas nationella rätt, vilket medför att en vara kan ses som en produkt i EG-direktivets mening i en medlemsstat, medan den i en annan medlemsstat faller utanför direktivets tillämpningsområde. Se Gay, T. s. 10f.

³⁶ EG-direktivets preambel p. 6.

³⁷ En produkt anses anonym ifall det inte framgår vem som tillverkat eller importerat den, och om det inte heller finns någon som marknadsför den som sin. Näringsidkare som tillhandahåller anonyma varor kan dock undgå ansvar genom att inom skälig tid underrätta den skadelidande om vem som är produktens tillverkare, eller vem som levererat produkten till dem (art. 3.3).

Direktivet innehåller två tidsfrister som den skadelidande skall iaktta för att ha rätt till ersättning (art. 10, 11). Den skadelidande skall väcka talan inom tre år från det att han fick kännedom, eller rimligen borde ha fått kännedom om skadan, defekten och tillverkarens identitet. Det strikta ansvaret kan dock aldrig göras gällande längre än tio år efter det att det svarande företaget har satt produkten i omlopp.

Det ansvar som tillverkaren har enligt direktivet, kan inte begränsas eller uteslutas genom friskrivning i ett avtal (art. 12). Direktivets bestämmelser utgör således tvingande lagstiftning.

EG-direktivet har inte resulterat i en fullständig harmonisering av medlemsländernas lagstiftning om produktansvar. Anledningen till detta är bl.a. medlemsstaternas möjlighet att påverka produktansvarets omfattning. Direktivet tillåter medlemsstaterna att själva välja om de vill inkludera utvecklingsskador i produktansvaret,³⁸ och om de vill sätta ett beloppstak som begränsar tillverkarens sammanlagda ansvar för personskada vid serieskada.³⁹ Medlemsstaterna har även kompetens att tillämpa nationell lagstiftning i frågor som inte regleras i direktivet, t.ex. saknar direktivet regler om skadeståndets bestämmande och dess slutliga fördelning. Direktivet skall inte heller inskränka de rättigheter, som den skadelidande hade enligt nationella produktansvarsregler, som gällde vid den tidpunkt då direktivet anmälades för medlemsstaterna (art. 13).^{40 41}

3.1.3 Lagstiftningsarbetet

År 1973 tillsattes den s.k. Produktansvarskommittén för att bl.a. utreda om tillverkarens culpaansvar – som på den tiden gällde som huvudregel vid produktskada – kunde utvidgas till ett strikt ansvar. Kommittén lade fram två olika förslag till lagstiftning om produktansvar. Det första betänkandet ”Produktansvar I Ersättning för läkemedelsskada”⁴² kom år 1976 och avsåg ett förslag om att inrätta ett obligatoriskt kollektivt försäkringssystem för läkemedelsskador. Förslaget kom aldrig att resultera i någon lagstiftning, istället skapades en frivillig läkemedelsförsäkring som i huvudsak överensstämde med kommitténs förslag till obligatorisk läkemedelsförsäkring.⁴³

Kommitténs andra förslag: ”Produktansvar II Produktansvarslag”⁴⁴ lades fram år 1979. Detta betänkande innebar en produktansvarslag som byggde

---

³⁸ De länder som inkluderat utvecklingsskador i ansvaret är: Finland, Luxemburg, Spanien (för livsmedelsprodukter och läkemedel), Frankrike (för produkter som härrör från människokroppen) och Tyskland (för läkemedel). Se KOM[95]617 slutlig s. 18.

³⁹ Denna beloppsgräns får dock inte understiga 70 milj. euro. Endast Tyskland, Spanien och Portugal har utnyttjat möjligheten att införa en sådan begränsning. Se Blomstrand m.fl. s. 33.

⁴⁰ Produktansvar – en praktisk handbok för nordisk industri s. 32.

⁴¹ Art. 13 innebär att PAL, varigenom EG-direktivet har implementerats i svensk rätt, inte är exklusivt tillämplig. Den skadelidande kan själv välja vilket ersättningssystem han vill grunda sin talan på. Se Blomstrand m.fl. s. 61 samt kap. 5.1.

⁴² SOU 1976:23.

⁴³ Dufwa (1984) s. 207.

⁴⁴ SOU 1979:79.

på den produktansvarskonvention som hade antagits av Europarådets ministerkommitté (Europarådskonventionen)⁴⁵ år 1979.⁴⁶ Lagförslaget föreskrev ett strikt ansvar för tillverkare, importörer och i vissa fall andra leverantörer, för personskador som orsakats av defekta produkter.⁴⁷ Betänkandet ledde inte till någon lagstiftning, istället inväntades resultatet av det pågående produktansvarsarbetet inom EG. Sverige ville avvakta utkomsten av detta arbete innan någon ny lagstiftning antogs.⁴⁸

Efter EG-direktivets tillkomst 1985 blev frågan om en svensk lagstiftning återigen aktuell. År 1990 lade Justitiedepartementet fram departementspromemorian ”Produktskadslag”.⁴⁹ Lagförslaget innebar ett strikt skadeståndsansvar för tillverkare och andra produktförmedlare, för skador som deras produkter orsakat. Ansvaret skulle inträda oberoende av vårdslöshet, men endast i de fall där skada uppkommit p.g.a. att en produkt inte var så säker som skäligen kunde förväntas när den sattes i omlopp. Promemorian grundade sig på samma principer som EG-direktivet men det fanns en del avvikelser från direktivet. En av dessa avvikelser var att produktansvaret även skulle omfatta utvecklingsskador.⁵⁰

Den 6 juni 1991 lade den socialdemokratiska regeringen fram en proposition med ett förslag till en produktskadslag: prop. 1990/91:197, som huvudsakligen byggde på den departementspromemoria som arbetats fram inom justitiedepartementet.⁵¹ I enlighet med promemorian inkluderades utvecklingsskadorna i lagförslaget.⁵² Under hösten 1991 behandlades propositionen av riksdagen, som nu hade fått borgerlig majoritet. Riksdagen beslöt om tre ändringar i propositionen.⁵³ För det första skulle lagen benämnas produktansvarslag istället för produktskadslag. För det andra skulle lagen träda i kraft den 1 januari 1993, istället för den 1 januari 1992 som hade föreslagits i propositionen. Slutligen skulle det strikta ansvaret inte omfatta de s.k. utvecklingsskadorna.⁵⁴

Riksdagen visade missnöje över en del detaljregler och ville att regeringen skulle återkomma med förslag på ändringar av dessa innan lagen trädde i kraft. På så sätt tillkom en särskilt jämningsregel vid skadelidandes medvållande och en regel om importörsansvaret som uppfyllde Sveriges förpliktelser enligt EES-avtalet.^{55 56}

---

⁴⁵ Europarådets konvention rörande produktansvar för personskador.

⁴⁶ Blomstrand m.fl. s. 16.

⁴⁷ SOU 1979:79 s. 146.

⁴⁸ Bengtsson/Ullman s. 12; Blomstrand m.fl. s. 16.

⁴⁹ Ds 1989:79.

⁵⁰ Ds 1989:79 s. 5, 13, 62.

⁵¹ Bengtsson/Ullman s.12, Blomstrand m.fl. (1993) s. 18.

⁵² Prop. 1990/91:197 s. 32f.

⁵³ Se bet. 1991/92:LU14.

⁵⁴ 1991/92:LU14 s. 1f. Frågan om utvecklingsskadornas inkluderande hade oroat svenska företag. EG-direktivet har lämnat det öppet för de enskilda länderna att välja om produktansvaret skall omfatta utvecklingsskador eller inte (art. 15.1 EG-direktivet). I likhet med Sverige har de flesta av EU:s medlemsstater valt att inte utsträcka produktansvaret till utvecklingsskador, se kap. 3.1.2.

⁵⁵ SFS 1992:1137; prop. 1992/93:38; 1992/93:LU9.

⁵⁶ Bengtsson/Ullman s. 12.

Den 23 januari 1992 utfärdades produktansvarslagen⁵⁷ (PAL) av regeringen, och lagen trädde i kraft den 1 januari 1993.

3.2 USA

3.2.1 Allmänt om produktansvaret i USA

En redogörelse för *product liability* (den amerikanska termen för produktansvar) i USA försvåras av att det inte finns någon enhetlig federal lagstiftning. Flera sådana lagförslag har lagts fram men samtliga lagstiftningsförsök har misslyckats. Detta innebär att produktansvaret fortfarande regleras på delstatlig nivå, huvudsakligen enligt den praxis som utbildats i delstaten men även enligt delstatlig lagstiftning om sådan finns. Delstatlig lagstiftning brukar oftast reglera frågor om jurisdiktion och skadeståndsbegränsning. Vid bedömningen av vilken delstats regler som skall tillämpas, skall platsen för skadans inträffande främst beaktas.⁵⁸ Vissa generella drag kan dock anses gälla i hela USA, (när i stort sett samtliga delstater eller majoriteten av dessa har accepterat en viss reglering eller princip) och det är dessa principer som huvudsakligen avses bli behandlade i uppsatsen.

Frågor om produktansvar har blivit mer omdiskuterade i Nordamerika än någon annanstans i världen. Detta beror delvis på att bilden av det amerikanska produktansvaret har överdrivits i massmedia, och historier om produktansvar – som saknar verklighetsförankring - har spridits. Trots dessa överdrifter är det ändå mer sannolikt att en talan om produktansvar riktas mot ett företag i USA, än mot ett företag i Sverige, och i de fall skadestånd utbetalas för produktskada är det vanligtvis till ett högre belopp i USA än i Sverige.⁵⁹

En skadelidande i USA har bättre förutsättningar än en skadelidande i Sverige, att få tillträde till det rättsliga systemet, och därmed få åtnjuta det skydd som produktansvarsreglerna erbjuder. Detta beror på att många amerikanska advokater jobbar på s.k. *contingency fee basis*, vilket innebär att advokaten endast tar betalt för sina tjänster ifall den skadelidande vinner målet. I sådana fall tar advokaten en viss del av skadeståndet, oftast 30-50%, som arvode.⁶⁰

I USA gäller även principen att vardera parten står för sina egna rättegångskostnader, oavsett om de vinner eller förlorar tvisten. Tillsammans med denna princip innebär systemet med *contingency fee* att den skadelidande inte förlorar ekonomiskt på att inleda en rättslig process. Dessa

---

⁵⁷ SFS 1992:18.

⁵⁸ Howells, G. s. 201; Gustafsson Guenther, A. s. 2.

⁵⁹ Blomstrand m.fl. s. 53.

⁶⁰ Advokattätheten är dessutom mycket högre i USA än i Sverige: det går 500 amerikaner på en advokat, jämfört med 5000-6000 svenskar på en advokat. Se Blomstrand m.fl. s. 54.

förhållanden kan även resultera i att spekulativa tvister påbörjas, i hopp om att företagen går med på förlikning för att slippa rättegångskostnader.⁶¹

3.2.2 En översikt av produktansvarsreglerna i USA

Det strikta ansvaret fick sitt genombrott i USA på 1960-talet. Före dess kunde en skadelidande endast väcka en produktansvarstalan på grunderna *negligence* och *breach of warranties*. Enligt dessa grunder begränsades produktansvaret inledningsvis till att gälla inom kontraktsförhållanden, men genom målet *MacPherson v. Buick Motor*⁶² år 1916 grundades principen att ett företag kunde bli ansvarigt för produktskador orsakade av oaktsamhet, även i de fall avtalsförhållande saknades. Under 1960-talet utsträcktes det utomobligatoriska ansvaret till att gälla även vid *breach of warranties*, oavsett om garantierna hade varit uttryckliga eller underförstådda.⁶³

Idag kan en skadelidande grunda en skadeståndstalan avseende produktansvar på tre olika grunder:

- 1) Negligence (oaktsamhet)
- 2) Breach of warranties (garantiansvar)
- 3) Strict liability (strikt ansvar)

Samtliga grunder kan åberopas samtidigt i ett och samma produktansvarsmål, även om det oftast är enklast att få ersättning genom att grunda en ansvarstalan på strict liability, eftersom denna ansvarsgrund inte förutsätter något vållande eller någon garanti.⁶⁴ För att strikt ansvar skall aktualiseras krävs dock att den skadegörande produkten har en defekt, och att skadan uppstod p.g.a. denna defekt.

Den skadelidande har rätt till ersättning för person- och sakskada som orsakats av en defekt produkt. Vid sakskada utgår ersättning endast för ekonomiska förluster till följd av skadan. Personskada ersätts genom *compensatory damages* – vars syfte är att kompensera den skadelidande för skadan – och detta skadestånd består av två delar: *special damages* och *general damages*. *Special damages* avser ersättning för ekonomiska förluster (t.ex. inkomstförlust och utgifter för medicin och läkarvård), medan *general damages* skall kompensera den skadelidande för ideella förluster (t.ex. sveda och värk).⁶⁵ I USA följer personskadeersättningen andra principer än de som

---

⁶¹ Det är vanligt att företag ingår förlikning för att slippa rättegångskostnader. Kostnaderna kan uppgå till avsevärda belopp eftersom discovery-förfarandet tillämpas. Discovery innebär att parterna - med domstolens hjälp - får tillgång till bevisning i form av omfattande skriftlig dokumentation från motparten, eller genom att ställa skriftliga eller muntliga frågor till motparten eller vittnen. I USA används även expertvittnen vid produktansvarsrättegångar och kostnaderna härför är inte obetydliga. En annan anledning till att ett företag kan föredra förlikning är att skadeståndet i produktansvarsmål bestäms av en jury, och det kan bli svårt för företaget att förutse hur stort detta kan bli. Faktum är att ca. 96% av alla produktansvarstvister löses genom förlikning. Se Blomstrand m.fl. s. 54f.; Gustafsson Guenther, A. s. 1; Gooden, R. s. 28.

⁶² *MacPherson v. Buick Motor Co.*, 217 N.Y. 382, 111 N.E. 1050 (N.Y.1916).

⁶³ Se *Henningsen v. Bloomfield Motors, Inc.*, 32 N.J. 358, 161 A.2d 69 (N.J.1960).

⁶⁴ Blomstrand m.fl. s. 53.

⁶⁵ SOU 1995:33 s. 308f.

gäller i svensk rätt, således ersätts vissa ideella förluster som inte skulle vara ersättningsbara i svensk domstol.

I situationer där det svarande företaget har handlat med illvilja eller med ovanlig hänsynslöshet, kan den skadelidande tillerkännas *punitive damages* vid sidan av det kompensatoriska skadeståndet. Syftet med detta skadestånd är att straffa ett företag för dess beteende och att avskräcka andra företag från att handla på liknande sätt i framtiden.⁶⁶

I produktansvarsmål i delstatliga domstolar fastställs storleken på compensatory- och punitive damages av en jury.⁶⁷

Det strikta ansvaret avser i första hand tillverkaren, men skadeståndsskyldighet kan även uppstå för övriga medverkande i tillverknings- och distributionskedjan. Det är vanligt att den skadelidande stämmer samtliga företag som kan hållas ansvariga för en produktskada. Om flera företag blir skadeståndsskyldiga för samma produktskada, svarar de solidariskt för skadan. Vissa delstater har dock infört lagstiftning som upphäver principen om solidariskt ansvar, eller begränsar dess tillämpningsområde.⁶⁸

Det är den skadelidande som har bevisbördan för att strikt ansvar föreligger. För att få ersättning enligt denna grund måste den skadelidande bevisa att en defekt produkt har orsakat en skada, och att det föreligger ett orsakssamband mellan defekten och skadan. Bevisning skall även förebringas om att det svarande företaget ansvarar för den defekta produkten, och att defekten fanns i produkten när den lämnade företagets kontroll.⁶⁹ När den skadelidande har lagt fram sin bevisning, kan det svarande företaget försöka befria sig från skadeståndsskyldighet genom att åberopa en giltig ansvarsfrihetsgrund, t.ex. att defekten uppstod i ett senare led.

I situationer där den skadelidande inte kan identifiera det ansvariga företaget, p.g.a. att skadan orsakats av en generisk produkt som tillverkats i samma form av flera olika tillverkare, kan domstolen tillämpa *enterprise liability* och därigenom hålla samtliga tillverkare solidariskt ansvariga för skadan.⁷⁰ *Market share liability* är en version av *enterprise liability* och innebär att ansvaret kan fördelas mellan samtliga stämde tillverkare – i proportion till företagets marknadsandelar – i de fall tillverkaren av det skadegörande exemplaret inte kan identifieras.⁷¹

Om den skadelidande har varit medvållande till skadan kan skadeståndet nedsättas eller bortfalla enligt doktrinen om *comparative fault/negligence*. Olika former av *comparative negligence* tillämpas i 43 delstater, men det är inte alltid denna princip kan tillämpas om grunden för ansvarstalan är strikt ansvar. I vissa delstater skall medvållande endast beaktas i de fall vårdslöshet även förekommit på företagets sida.⁷²

---

⁶⁶ Gotanda, J. s. 207.

⁶⁷ Gustafsson Guenther, A. s. 2.

⁶⁸ Gustafsson Guenther, A. s. 6; Product Liability OECD s. 18.

⁶⁹ Brown S, s. 17; Phillips, J. s. 235.

⁷⁰ Blomstrand m.fl. s. 46.

⁷¹ Phillips, J. s. 246f.

⁷² Phillips, J. s. 275; Product Liability OECD s. 16.

För att en skadelidande skall ha rätt till ersättning måste han väcka talan härom inom vissa tidsfrister. Vissa delstater har antagit *statutes of limitations* som stadgar att en talan om produktansvar måste väckas inom en viss tid från den dag då skadan inträffade, upptäcktes eller borde upptäckts. Preskriptionstiderna enligt sådan lagstiftning varierar mellan ett till fyra år. Om delstaten inte har infört en särskilt preskriptionstid för produktskador, tillämpas den tidsfrist som anges i delstatens *general tort statute of limitations*. Somliga delstater har även infört *statutes of repose* som föreskriver en yttersta preskriptionsfrist. När denna tidsperiod har löpt ut har den skadelidande inte längre någon grund för en produktansvarstalan.⁷³

---

⁷³ Gooden, R. s. 207-211.

4 Strikt ansvar enligt PAL – i amerikansk belysning

4.1 Allmänt om PAL

Precis som hos EG-direktivet är ett av PAL:s syften att stärka konsumentskyddet och förbättra konsumenternas möjligheter till ersättning vid produktskador. Den svenska lagen har dock fler syften, som att samordna svensk lagstiftning med regleringen inom EU, och att fastslå vad som är gällande rätt inom ett område där rättsläget - i flera avseenden - länge varit oklart. Lagen har även ett preventivt och ett reparativt syfte: PAL:s stränga ansvar skall bidra till mer omfattande säkerhetsåtgärder vid framställningen av produkter, och bestämmelserna i lagen skall trygga den skadelidandes rätt till ersättning vid vissa produktskador.⁷⁴

I och med att PAL är en transformering av ett EG-direktiv bör vissa varnande ord yttras om förarbetenas betydelse. I vanliga fall – vid tolkning av en nationell lag som inte bygger på ett EG-direktiv – har förarbetena en central ställning som rättskälla. Så är dock inte fallet när PAL:s bestämmelser skall tolkas; de svenska förarbetena har inte någon avgörande betydelse härvid. Den svenska domstolen skall istället tolka bestämmelserna i PAL med EG-direktivets ordalydelse och syfte som utgångspunkt. Även rättspraxis från EG-domstolen skall beaktas, då denna utgör en viktig rättskälla.⁷⁵ Det har hittills bara förekommit två mål där EG-domstolen uttalat sig om direktivets regler: C-203/99: Henning Veedfald ./ Århus Amtskommune samt C-300/95: EG-kommissionen ./ Storbritannien och Nordirland.

PAL utgör tvingande lagstiftning till den skadelidandes förmån. Detta innebär att tillverkare och andra produktförmedlare inte kan inskränka sitt skadeståndsansvar enligt PAL, i ett avtal med den som har rätt till ersättning. Avtal med sådan innebörd är därför ogiltiga. Den skadelidande har dock rätt att avtala om ett mer förmånligt skydd än det som ges i PAL.^{76 77}

---

⁷⁴ Bengtsson/Ullman s. 15.

⁷⁵ Bernitz, U. s. 36f; Blomstrand m.fl. s. 57f.

⁷⁶ Se 5§ PAL.

⁷⁷ 5§ i PAL tar sikte på avtal som ingås innan något ersättningsanspråk har uppstått, d.v.s. avtal där konsumenten på förhand avsäger sig lagstadgade rättigheter. När väl skadeståndsanspråk har uppstått, borde konsumenten kunna avstå rätten till ersättning med bindande verkan. Se prop. 1990/91:197 s. 110f.

4.2 Strikt ansvar för produkter med säkerhetsbrister/defekter⁷⁸

Ansvar enligt PAL bestäms oberoende av vållande hos den produktansvarige, m.a.o. är ansvaret strikt. Detta anges inte uttryckligen i lagen, utan framgår genom att något krav på vårdslöshet inte nämns.⁷⁹ Det strikta ansvaret har ansetts motiverat vid produktskador eftersom konsumenterna i dagens moderna industrisamhälle kommer i kontakt med en oöverskådlig mängd produkter av olika slag. Eftersom det är omöjligt för den enskilde konsumenten att kontrollera och bedöma säkerheten hos alla de produkter han använder, får han istället förlita sig på att tillverkare och distributörer har vidtagit de säkerhetsförebyggande åtgärder som kan krävas. Detta talar för att tillverkare och andra produktförmedlare skall bära ett strikt ansvar för produktskador.⁸⁰

Det strikta ansvaret i PAL innebär inte att en tillverkare blir skadeståndsskyldig för samtliga skador som hans produkt orsakar. En begränsning av ansvaret har införts i 1§ som föreskriver att skadestånd endast skall utbetalas för skador som en *produkt* orsakat p.g.a. en *säkerhetsbrist*.

Vilka produkter är det som omfattas av lagens produktbegrepp och som kan orsaka ersättningsbara skador?⁸¹ Enligt 2§ omfattas alla slag av lösa saker av produktbegreppet. Som lös sak räknas varje rörligt fysiskt föremål. Skador som orsakas av fast egendom och annan lös egendom än lösa saker, t.ex. aktier eller andra värdepapper samt byggnad på annans mark, ersätts således inte.⁸²

I produktbegreppet inräknas såväl industriellt tillverkade produkter, som hantverk och naturprodukter. Även om det skärpta ansvaret i PAL ursprungligen tillkom med tanke på industriellt framställda varor, kan även hantverkare bli skadeståndsskyldiga enligt lagen. Detsamma gäller för de som omsätter naturprodukter, t.ex. lantbrukare, bärplockare, jägare och fiskare. Vad gäller obearbetade naturprodukter kan det dock bli svårt i praktiken, att hitta en ansvarig tillverkare. Dessutom begränsas ansvaret genom 8§ p. 1 som föreskriver att den skadevällande produkten skall ha satts i omlopp i en näringsverksamhet. Härigenom undantas alla som t.ex. plockar bär och svamp hobbymässigt eller för egen konsumtion.⁸³

När det i lagen talas om ”produkt” avses det faktiska produktexemplar som orsakade skadan.

Om en produkt har infogats eller på annat sätt blivit en beståndsdel i någon annan lös egendom, eller i fast egendom, skall den ändå anses utgöra en produkt för sig (2§). Detta innebär att båda produkterna, d.v.s. bestånds-

---

⁷⁸ Samtliga paragrafhänvisningar i kap. 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6 och 4.7 avser PAL om inte annat anges.

⁷⁹ Blomstrand m.fl. s. 61.

⁸⁰ Blomstrand m.fl. s. 15.

⁸¹ För en utförlig diskussion om produktbegreppet se prop. 1990/91:197 s. 91-97.

⁸² Forssén, B. s. 37.

⁸³ Forssén, B. s. 38.

delen och slutprodukten, skall behandlas och bedömas enskilt eftersom det kan röra sig om två olika tillverkare. Genom denna bestämmelse klargörs också att lagens regler bli tillämpliga, när en beståndsdel med en säkerhetsbrist orsakar skada på konsumentegendom som den infogats i.⁸⁴

Om en skada har uppstått till följd av en säkerhetsbrist hos en produkt som utgör beståndsdel i en annan produkt, skall båda produkterna anses ha orsakat skadan (2§). Tillverkaren av delprodukten kan undgå ansvar, om han visar att säkerhetsbristen inte fanns när delprodukten levererades till tillverkaren av slutprodukten (sluttillverkaren). Felet kan t.ex. ha uppstått vid den slutliga hanteringen av produkten.

Ifall tillverkaren av delprodukten har följt tekniska specifikationer från sluttillverkaren vid tillverkningen av denna, talar detta för att sluttillverkaren ensam får bära ansvaret i de fall specifikationerna medför säkerhetsbrister.

Sluttillverkaren av produkten anses alltid ansvarig för skador som produkten orsakar, även om dessa uppstår p.g.a. säkerhetsbrister hos en komponent.⁸⁵ Även i dessa fall fanns säkerhetsbristen i slutprodukten när den sattes i omlopp av sluttillverkaren.⁸⁶ Sluttillverkaren och tillverkaren av komponenten ansvarar solidariskt för dessa produktskador.⁸⁷

Tjänster omfattas inte av lagens produktbegrepp men vid ett tillfälle kan lagen ändå bli tillämplig vid utförande av tjänster. Detta gäller situationer när en produkt används i samband med tjänsten, som t.ex. vid reparationsarbeten där gamla delar byts ut mot nya som reparatören tillhandahåller. Om den nya delen har en säkerhetsbrist får dess tillverkare ansvara för ev. skador som den orsakar.⁸⁸ Skador som uppkommer p.g.a. felgrepp av den som tillhandahåller tjänsten ersätts däremot inte enligt PAL.⁸⁹

I EG-domstolens mål C-203/99 Henning Veedfald mot Århus Amtskommune, tog domstolen bl.a. ställning till frågan om det hade förekommit ett tillhandahållande av en tjänst, eller om det rörde sig om en defekt produkt. Omständigheterna i målet var följande:

År 1990 skulle en dansk medborgare, Henning Veedfald, genomgå en njurtransplantation på Skejby sjukhus. När njuren hade tagits bort från donatorn (som för övrigt var hans bror) sköljdes denna i en perfusionsvätska för att därigenom förberedas för transplantationen. Vätskan visade sig vara defekt och under sköljningen uppkom en blockering i en artär i njuren. Njuren kunde därefter inte användas för någon transplantation. Henning Veedfald begärde skadestånd av Århus Amtskommune eftersom vätskan hade framställts och färdigblandats på två sjukhus som ägdes av kommunen.⁹⁰ Kommunen bestred skadeståndsskyldighet bl.a. på den grunden att produkten hade använts vid tillhandahållandet av en tjänst och att EG-direktivet därför inte kunde tillämpas. EG-

---

⁸⁴ Dufwa (Karnov) s. 1161; Bengtsson/Ullman s. 25.

⁸⁵ Bengtsson/Ullman s. 26.

⁸⁶ Se 8§ p. 2.

⁸⁷ Läs vidare om solidariskt ansvar i kap. 4.5.

⁸⁸ Prop. 1990/91:197 s. 95.

⁸⁹ I dessa fall kan dock ansvar utkrävas enligt 31§ KtjL, se kap. 5.1.2.

⁹⁰ Mål C-203/99 p. 7-8 i domen.

domstolen ansåg att direktivet var tillämpligt eftersom det rörde sig om en defekt produkt som använts vid tillhandahållandet av en tjänst, och inte om en bristfällig tjänst.⁹¹

Enligt 1§ skall endast de skador ersättas, som orsakats av produkter med en *säkerhetsbrist*.⁹² Enligt 3§ anses en produkt ha en säkerhetsbrist, om produkten inte är så säker som skäligen kan förväntas. Vilken säkerhet kan då skäligen förväntas? Det är svårt att ge något klart svar på denna fråga, men vid bedömningen av vad som skäligen kan förväntas skall utgångspunkten vara objektiv. Det är således irrelevant vad den enskilde konsumenten, eller tillverkare i den aktuella branschen förväntar sig. Istället är det den ”normale” användarens förväntningar som skall beaktas. I det här sammanhanget blir det viktigt att fastställa vilken kategori av konsumenter som produkten riktar sig till.^{93 94}

Vid bedömningen av en produkts säkerhet skall följande omständigheter beaktas: hur produkten kunnat förutses bli använd, hur produkten har marknadsförts, förekomsten och utformningen av bruksanvisningar, tidpunkten då produkten sattes i omlopp, samt övriga omständigheter (3§). Det krävs en helhetsbedömning för att avgöra om det föreligger en säkerhetsbrist.

Den primära utgångspunkten vid säkerhetsbedömningen är den användning som produkten är avsedd för. En tillverkare måste dock räkna med att hans produkter kan komma att användas på andra sätt än det avsedda, och han måste även beakta riskerna vid sådan användning, när han utformar produkten. Om en produkt däremot används helt i strid med det avsedda sättet, borde inte tillverkaren bli ansvarig för skador som uppkommer härigenom.^{95 96}

I propositionen anges att kriterierna (efter vilken säkerhetsbedömningen skall ske) är allmänt hållna eftersom tillämpningen av dem, i princip, kommer att variera i de enskilda fallen. Reglernas närmare innehåll skall utläsas ur den rättspraxis som utvecklas. Hittills har det dock inte kommit något domstolsavgörande där innebörden av begreppet säkerhetsbrist har diskuterats.⁹⁷

Det har tidigare gjorts åtskillnad mellan olika typer av fel. De olika typerna var: *konstruktionsfel* – som innebar ett fel i produktens ursprungliga design, vid sådana fel blev hela serien av produkten felaktig, *fabrikationsfel* – dessa fel avsåg s.k. ”måndagsexemplar”, d.v.s. enstaka felaktiga exemplar där felet uppstod p.g.a. någon incident vid tillverkningsprocessen, samt

---

⁹¹ Mål C-203/99 p. 12 i domen.

⁹² För en utförlig diskussion om begreppet säkerhetsbrist, se prop. 1990/91:197 s. 97-109.

⁹³ Bengtsson/Ullman s. 20.

⁹⁴ T.ex. ställs det högre krav på tillverkare av leksaker eftersom deras målgrupp är barn. Barn har ett större behov än vuxna av säkra produkter, eftersom de har svårare att förstå ev. risker som kan uppstå vid olika användning av produkten. Se Forssén, B. s. 48.

⁹⁵ Produktansvar – en praktisk handbok för nordisk industri s. 44.

⁹⁶ En tillverkare skall inte behöva ansvara för skador som uppstått när produkten använts på ett sätt som direkt strider mot förnuftigt mänskligt beteende, se Blomstrand m.fl. s. 91.

⁹⁷ Prop. 1990/91:197 s. 98; Bengtsson/Ullman s. 20.

informationsfel – som gällde fel vid marknadsföring och information om produkten.^{98 99}

Diskussionen om strikt ansvar varierade beroende på vilket slags fel som avsågs. Strikt ansvar för fabrikationsfel ansågs mer godtagbart ur tillverkarens synpunkt än strikt ansvar för konstruktionsfel, eftersom dessa kunde orsaka serieskador. Idag har inte kategoriseringen av fel någon praktisk betydelse eftersom strikt ansvar gäller för alla tre typer av fel, så länge felet anses utgöra en säkerhetsbrist.¹⁰⁰

En typ av fel som är undantagna från lagens tillämpningsområde är de s.k. *utvecklingsfelen*, som avser defekter som inte ens den främsta vetenskapliga och tekniska expertis kunnat förutse när produkten fördes ut på marknaden.¹⁰¹

En produkt kan även anses ha en säkerhetsbrist när den saknar en avsedd effekt. Detta gäller speciellt produkter vars syfte är att skydda mot skada, t.ex. solskyddsprodukter, skyddshjälmarna samt läkemedel.

Att en produkt har ett fel i köprättslig mening, innebär inte att den även har en säkerhetsbrist. Frågan huruvida en produkt är lämplig för ett avtalat ändamål är ovidkommande vid bedömningen av en produkts säkerhet. En produkt kan vara olämplig för sitt ändamål men ändå vara fri från säkerhetsbrister.¹⁰²

En produkt anses inte heller brista i säkerhet bara för att det teoretiskt sett, genom maximala förebyggande åtgärder, varit möjligt att utforma produkten så att inga skador uppstår. Härvid måste hänsyn tas till tillverkarens praktiska och ekonomiska möjligheter att förebygga skadan. Vilka risker som kan vara godtagbara p.g.a. praktiska och ekonomiska skäl, får bedömas i varje enskilt fall. Vid denna bedömning skall särskilt beaktas hurpass allvarliga skador som kan uppstå p.g.a. produktens utformning.¹⁰³

4.2.1 Motsvarande reglering i USA

År 1962 blev Kalifornien den första delstaten som införde strikt produktansvar för defekta produkter, genom målet *Greenman v. Yuba Power Products, Inc.*¹⁰⁴

I målet *Greenman v. Yuba Power Products* hade den skadelidande fått en ögonskada p.g.a. en defekt i en elektrisk handborr, och tillverkaren för denna (*Yuba Power Products*) ålades ansvar för skadan utan att vållande behövde bevisas. Domare Traynor uttalade i målet, att det strikta ansvaret inte skall begränsas av sådana lagtekniska regler som kan åberopas i ett

---

⁹⁸ Hellner/Johansson s. 315f.

⁹⁹ En annan typ av fel är systemfel, som innebär att en produkt visserligen har skadebringande egenskaper men konsumenterna känner redan till dessa och har "accepterat" den skada som uppstår genom användning av produkten. Exempel på varor med systemfel är alkohol och cigaretter. Systemfel ersätts inte enligt PAL, se prop. 1990/91:197 s. 109.

¹⁰⁰ Bengtsson/Ullman s. 20.

¹⁰¹ 8§ p. 4, se vidare om utvecklingsfel kap. 4.6.

¹⁰² Prop. 1990/91:197 s. 98.

¹⁰³ Blomstrand m.fl. s. 90.

¹⁰⁴ *Greenman v. Yuba Power Products, Inc.*, 59 Cal.2d 57, 27 Cal. Rptr. 697, 377 P.2d 897 (Cal.1963).

avtalsförhållande eller när garantier har givits (som t.ex. den skadelidandes reklamationsplikt), eftersom ansvarsformen har sitt ursprung i den utomobligatoriska skadeståndsrätten. I målet framgick även att tillverkaren inte kan undgå ansvar genom avtalsmässiga friskrivningar, eller genom att åberopa den skadelidandes medvållande.

Principen om strikt ansvar kom att sprida sig till flera domstolar i USA:s delstater och vid mitten av 1960-talet var strikt ansvar en accepterad ansvarsgrund i majoriteten av delstaterna. Sedan dess har utvecklingen av produktansvaret huvudsakligen skett genom domstolarnas tillämpning av det strikta ansvaret.

År 1965 utfärdades Restatement Second of the law of Torts (Restatement Second) av American Law Institute (ALI), och principen om det strikta ansvaret konsoliderades häri.¹⁰⁵ Enligt §402A i Restatement Second är säljaren ansvarig för produktskador på personer och egendom, som orsakats av en ”product in a defective condition unreasonably dangerous to the user or consumer or to his property”. Restatement Second är inte bindande för delstaternas domstolar, utan dessa får själva välja om de vill anta reglerna och hur de vill tolka reglernas ordalydelse. Majoriteten av delstaterna har dock accepterat principerna i §402A genom att inkorporera en version av paragrafen i den delstatliga lagstiftningen.¹⁰⁶

Genom åren har §402A utvecklats och tolkats på tusentals olika sätt. Många jurister ansåg därför att paragrafen var föråldrad och att det fanns ett behov av en lagreform. År 1992 påbörjade ALI ett arbete med att se över bestämmelserna om produktansvar i Restatement Second, och författa en ny restatement. I maj 1997 godkändes Restatement Third of the law of Torts: Products Liability (Restatement Third) av ALI:s medlemmar och den publicerades den 6 maj 1998.¹⁰⁷

I sektion 1 i Restatement Third stadgas att en kommersiell säljare eller distributör är ansvarig för person- och sakskador som orsakats av defekter i deras produkter.¹⁰⁸ Kravet på att produkten skall ha varit ”in a defective condition *unreasonably dangerous*” (som fanns i §402A i Restatement Second) har således tagits bort. Precis som dess föregångare Restatement Second, är Restatement Third inte bindande för delstaterna, utan ses som en rekommendation om hur produktansvaret kan utformas.

Det strikta produktansvaret omfattar, som tidigare nämnts, inte alla produktskador utan endast de skador som orsakats av defekta produkter. Produktdefekter har traditionellt delats in i tre olika kategorier och dessa är:

- 1) Manufacturing/production defects (fabrikationsfel)
- 2) Design defects (konstruktionsfel)

---

¹⁰⁵ De viktigaste principerna som tillämpas i produktansvarsmål har sammanförts i Restatement Second, som är en inofficiell rekommendation om hur produktansvaret kan regleras. Se Howells, G. s. 221; KOM[1999]396 slutlig s. 11.

¹⁰⁶ Owles, D. s. 22; Gooden, R. s. 6.

¹⁰⁷ Restatement Third innehåller 21 sektioner som utgör s.k. black-letter text. Till sektionerna finns kommentarer och dessa har stor betydelse för förståelsen av produktansvarets omfattning och innebörd. Se Gooden, R. s. 11.

¹⁰⁸ Den skadeståndsskyldige undgår ansvar ifall den skadelidande har använt produkten på ett sätt som inte skäligen har kunnat förutses, se Brown, S. s. 8.

3) Inadequate warnings and instructions (instruktionsfel)

En *manufacturing defect* föreligger när en produkt avviker från tillverkarens avsedda design, och således skiljer sig från andra produkter tillverkade vid samma tillfälle (s.k. måndagsexemplar). När samtliga tillverkade produkter har blivit felaktigt konstruerade har dessa en *design defect*. Denna defekt beror inte på någon avvikelse från den avsedda designen, utan den har uppstått p.g.a. själva designen. Det kan även förekomma att en produkt saknar tillräcklig information för att produkten skall kunna användas på ett säkert sätt, eller så kan tillverkaren ha underlåtit att varna för ev. faror som inte användaren känner till. I dessa fall är det inget fel på produkten i sig, men denna kan ändå anses vara defekt p.g.a. *inadequate warnings and instructions*.¹⁰⁹

I domstolarna har två tester huvudsakligen använts för att bedöma om en produkt är defekt.¹¹⁰ Det ena testet utgår från *consumer expectations*, d.v.s. förväntningarna hos en förnuftig konsument. Enligt detta test är en produkt defekt, om den är farligare än vad en förnuftig konsument kan förvänta sig. Det andra testet är en *risk:utility* analys, där sannolikheten för att skadan skall uppkomma samt skadans allvarlighet skall vägas mot kostnaderna för att förebygga skadan. Om produktens design medför såpass stora fördelar att de överträffar nackdelarna, anses produkten inte defekt. Viktiga faktorer som skall beaktas i denna analys är de praktiska och ekonomiska möjligheterna till en alternativ design, samt den inverkan den alternativa designen har på skadefrekvensen.¹¹¹

Restatement Third föreskriver ett strikt ansvar för fabriktionsfel, men inte för konstruktions- eller informationsfel.¹¹² Tillverkarens ansvar för felaktig design och felaktiga varningar eller instruktioner, omfattar endast förutsebara skador som inte kunde undvikits genom en alternativ design eller alternativa varningar eller instruktioner. I dessa fall måste den skadelidande visa att skadan inte skulle ha inträffat om produkten haft en annan design, eller varit försedd med adekvata varningar och instruktioner. Den skadelidandes alternativa förslag på design måste vara praktiskt och tekniskt genomförbart.¹¹³

Eftersom det strikta ansvaret inträder när defekta *produkter* har orsakat skada, är det viktigt att undersöka ifall det finns en exakt definition av produktbegreppet. Detta begrepp är mer eller mindre synonymt med termen "goods" i §2-105 (1) Uniform Commercial Code (UCC). Som produkt avses vanligen lösa saker men begreppet har även utvidgats till att omfatta annan egendom, t.ex. husdjur, navigeringskartor för flygplan samt

---

¹⁰⁹ Gustafsson Guenther, A. s. 5.

¹¹⁰ Dessa tester används huvudsakligen när det är fråga om ett ev. konstruktionsfel. Vid fabriktionsfel är det relativt enkelt att fastslå om produkten är defekt, eftersom denna avviker från övriga produkter i samma serie.

¹¹¹ Howells, G. s. 211; Leebron, D. s. 11.

¹¹² Denna reglering följer den praxis som utvecklats i många delstater, där domstolarna har varit tveksamma mot att ålägga strikt ansvar för andra fel än fabriktionsfel. I vissa delstater omfattar dock det strikta produktansvaret alla typer av defekter i en produkt. Se Phillips, J. s. 31, 55.

¹¹³ §2(b), sektion 2(c) samt kommentar f till §2 i Restatement Third; Gooden, R. s. 7f.

elektricitet som har blivit levererad till en konsument. Vid domstolarnas bedömning om produktansvar föreligger, är det inte avgörande för ansvarsfrågan om den egendom som orsakat skadan uppfyller kraven på att vara en produkt. Den relevanta frågan är istället, huruvida det svarande företaget befinner sig i en sådan position, att det har de bästa förutsättningarna att fördela skadekostnaderna samt förhindra skada.¹¹⁴ Mot bakgrund av dessa omständigheter blir det mindre viktigt att fastställa vad som exakt ingår i produktbegreppet.

Det har ursprungligen sagts att det strikta ansvaret blir tillämpligt vid *försäljning* av produkter. I UCC definieras *sale* som "the passing of title from the seller to the buyer for a price".¹¹⁵ Denna definition har fått ett vidare omfång i produktansvarsmål och domstolarna har lättat på kravet om äganderättens övergång, t.ex. har ett strikt ansvar tillämpats i vissa delstater, vid leasing av produkter.¹¹⁶ Det strikta ansvaret aktualiseras enbart i de fall då tillhandahållandet av produkten har skett inom företagets sedvanliga verksamhet.¹¹⁷

Det strikta produktansvaret har bl.a. motiverats med att culpaansvaret inte gav den skadelidande ett fullgott skydd, och att ansvaret grundat på garantier begränsades av olika regler i UCC som den skadelidande var tvungen att iakttä för att ha rätt till ersättning.¹¹⁸ I målet *Escola v. Coca Cola Bottling Co. of Fresno*¹¹⁹ angav domare Traynor flera logiska grunder för ett strikt produktansvar. Bland dessa grunder nämndes bl.a. att det är tillverkaren som lättast kan förebygga skador och att han kan täcka kostnader för produktskador genom en produktansvarsförsäkring. Det är dessutom tillverkaren som är ansvarig för att produkten finns på marknaden och konsumenten har varken möjlighet eller tillräcklig kunskap, för att undersöka säkerheten hos alla produkter.¹²⁰

4.3 Ersättningsbara skador samt skadeståndets bestämmande

Enligt 1§ ersätts *personskador* som en produkt orsakat p.g.a en säkerhetsbrist. Eftersom en närmare definition av begreppet saknas i lagen, får vägledning (om begreppets innebörd) sökas i de allmänna reglerna i SkL.¹²¹ Reglerna i SkL skall tillämpas i ett utfyllande syfte när PAL saknar

---

¹¹⁴ Phillips, J. s. 1-3.

¹¹⁵ §2-106 (1) UCC

¹¹⁶ *Cintrone v. Hertz Truck Leasing and Rental Service*, 45 N.J. 434, 212 A.2d 769 (N.J.1965).

¹¹⁷ Det strikta ansvaret gäller inte vid second-hand försäljning, eftersom försäljaren i dessa fall inte har någon kontroll över tillverkningen eller designen av de produkter han säljer. Se Adams, J. s. 9.

¹¹⁸ Himmelfarb, D. s. 220; Brown, S. s. 7.

¹¹⁹ *Escola v. Coca Cola Bottling Co. of Fresno*, 24 Cal.2d 453, 150 P.2d 436 (Cal.1944).

¹²⁰ Phillips, J. s. 47f.

¹²¹ Enligt 1 kap. 1§ SkL skall dess regler tillämpas om inte annat är föreskrivet, eller föranleds av avtal, eller i övrigt följer av regler om skadestånd i allmänna avtalsförhållanden.

reglering i en viss fråga. Detta innebär att bl.a. reglerna om skadeståndets bestämmande i 5 kap. SkL, samt den allmänna jämkningsregeln i 6 kap. 2§ SkL blir tillämpliga vid skador som ersätts enligt PAL.¹²²

Även SkL saknar en definition av personskada, så tolkningen av begreppet får istället göras utifrån förarbetena till denna lag¹²³ samt rättspraxis.¹²⁴

Både kroppsliga och psykiska defekttillstånd kan räknas som personskada, oberoende om tillståndet har framkallats med fysiska medel eller på annat sätt. Till kroppsliga defekttillstånd räknas såväl mekaniskt framkallade skador på människokroppen (t.ex. en krossad fot eller inre blödningar), som skador som framkallats genom förgiftning, strålning e.d. (t.ex. förstörda vävnader och inre sjukdomstillstånd). Som personskada räknas även fysisk smärta. Om en person avlider till följd av en skadehandling anses också en personskada föreligga.¹²⁵

Även skador på den psykiska hälsan utgör personskador (t.ex. chocktillstånd, depression, posttraumatiska neuroser), i de fall de utgör en medicinskt påvisbar effekt.¹²⁶ Det är således inte tillräckligt att en person känner allmänna negativa känslor, som t.ex. rädsla och obehag, i samband med en skadegörande handling. En medicinskt påvisbar effekt kan t.ex. visas genom att den skadelidande blir sjukskriven p.g.a. allvarliga psykiska besvär. Medicinska besvär kan även styrkas på andra sätt,¹²⁷ t.ex. genom läkarintyg.

Även psykiska defekttillstånd som uppstått utan samband med någon kroppsskada hos den skadelidande, kan utgöra personskador. Så kan t.ex. vara fallet när psykiska besvär uppstår till följd av en närståendes död.¹²⁸

I 5 kap. 1§ SkL finns regler om skadeståndets bestämmande vid personskada.¹²⁹ Enligt paragrafen skall skadeståndet omfatta följande tre punkter:

- 1) sjukvårdskostnad och andra kostnader för den skadelidande, inbegripet skälig kompensation till den som står den skadelidande särskilt nära,
- 2) inkomstförlust,
- 3) fysiskt och psykiskt lidande av övergående natur (sveda och värk) eller av bestående art (lyte eller annat stadigvarande men), samt särskilda olägenheter till följd av skadan.

De två första punkterna tar sikte på ekonomisk skada medan den tredje punkten behandlar ideell skada. Ekonomisk skada utgörs av ekonomiska förluster t.ex. kostnader, inkomstförlust och intrång i näringsverksamhet, medan ideell skada avser skador som inte är av ekonomisk natur t.ex. fysiskt och psykiskt lidande vid personskada. Gränsen mellan de två skadetyperna är i viss mån flytande och det kan ibland vara svårt att fastställa om en skada

---

¹²² Blomstrand m.fl. s. 66f.

¹²³ Se särskilt SOU 1973:51 s. 36; prop. 1975:12 s. 20; SOU 1995:33 s. 61; prop. 2000/01:68 s. 17f.

¹²⁴ Bengtsson/Strömbäck s. 134.

¹²⁵ SOU 1995:33 s. 61.

¹²⁶ Se t.ex. NJA 1993 s. 41 I och II.

¹²⁷ Se NJA 1990 s. 186 och 1991 s. 766.

¹²⁸ Bengtsson/Strömbäck s. 134f. Denna situation regleras i 5 kap. 2§ p. 3 SkL.

¹²⁹ För en mer ingående diskussion om skadeståndets bestämmande enligt 5 kap. 1§ SkL, se Hellner/Johansson s. 375-405; Bengtsson/Strömbäck s. 139-213.

är ekonomisk eller ideell. Huvudregeln i svensk skadeståndsrätt är att endast ekonomiska skador ersätts. För att en ideell skada skall vara ersättningsbar brukar det i princip krävas att så uttryckligen stadgas i en lag.¹³⁰

Vid beräkning av den skadelidandes *inkomstförlust*¹³¹ skall den s.k. differensmetoden i 5 kap. 1§ SkL tillämpas. Enligt denna skall ersättningen motsvara skillnaden mellan den inkomst som den skadelidande skulle ha kunnat uppbära om han inte skadats, och den inkomst som han trots skadan har eller borde ha uppnått, eller som han kan beräknas komma att uppnå¹³² genom sådant arbete som motsvarar hans krafter och färdigheter. Vid bedömningen skall hänsyn tas till vad som rimligen kan begäras av den skadelidande, samt tidigare utbildning och verksamhet, omskolning och annan liknande åtgärd, ålder, bosättningsförhållanden och därmed jämförliga omständigheter.

Det finns två sätt att tillämpa differensmetoden, beroende på om det gäller inkomstförlust avseende förfluten eller kommande tid. Vid inkomstförlust avseende förfluten tid skall en konkret beräkning av den faktiska förlusten ske och den skall huvudsakligen motsvara den akuta sjukdomstiden. Vid beräkning av framtida inkomstförlust skall en abstrakt beräkning ske och denna skall avse tiden för den bestående invaliditeten.¹³³

Från det framräknade beloppet skall ett avdrag göras för ev. förmåner som betalats ut (5 kap. 3§ SkL). De förmåner som skall avräknas är:

- 1) ersättning, som betalas p.g.a. obligatorisk försäkring enligt lagen om allmän försäkring eller p.g.a. lagen om arbetsskadeförsäkring, eller någon annan likartad förmån,
- 2) pension eller annan periodisk ersättning eller sjuklön, om förmånen betalas av en arbetsgivare eller p.g.a. en försäkring som är en anställningsförmån.

Det är alltså kollektiva förmåner, som grundas på offentlig försäkring eller motsvarande samt ersättningar från arbetsgivaren, som skall avräknas. Individuella förmåner behöver således inte avräknas. Syftet med denna avräkning är bl.a. att förhindra att de skadelidande överkompenseras, och att lindra de skadeståndsskyldigas ersättningskyldighet i den utsträckning som är förenlig med de skadelidandes intressen.¹³⁴

I de fall en *personskada har lett till döden* utgår ersättning enligt 5 kap. 2§ SkL för:

- 1) begravningskostnad och, i skälig omfattning, annan kostnad till följd av dödsfallet,
- 2) förlust av underhåll,
- 3) personskada som till följd av dödsfallet åsamkats någon som stod den avlidne särskilt nära.

---

¹³⁰ Prop. 2000/01:68 s. 24.

¹³¹ Med inkomstförlust likställs intrång i näringsverksamhet samt värde av hushållsarbete i hemmet (5 kap. 1§ st. 3 SkL).

¹³² Formuleringen ”som han kan beräknas komma att uppnå” gör regeln tillämplig vid abstrakt beräkning av framtida inkomstförluster.

¹³³ Blomstrand m.fl. s. 68; Hellner/Johansson s. 382. Ersättning för framtida inkomstförlust utges i form av livränta eller engångsbelopp, eller som livränta jämte engångsbelopp. Ersättning som är av väsentlig betydelse för den skadelidandes försörjning skall dock utgå som livränta om inte särskilda fall talar däremot, se 5 kap. 4§ SkL.

¹³⁴ Hellner/Johansson s. 392.

Förlust av underhåll tillkommer efterlevande som enligt lag hade rätt till underhåll av den avlidne, eller som på annat sätt var beroende av honom för sin försörjning. Detta gäller dock endast i de fall underhåll utgick vid tiden för dödsfallet eller om det kan antas att underhåll skulle ha kommit att utgå inom en nära framtid därefter.¹³⁵ Från denna ersättning skall avdrag göras för förmåner som betalats ut enligt 5 kap. 3§ SkL.

Tredje punkten i 5 kap. 2§ tillkom genom ny lagstiftning om ändring i SkL, som trädde i kraft den 1/1 år 2001. Genom denna bestämmelse har den som åsamkats en personskada till följd av att en nära anhörig dödats genom en skadeståndsgrundande handling, fått en lagreglerad rätt till skadestånd. Rätten till skadestånd är oberoende av grunden för skadeståndsskyldigheten, vilket innebär en utvidgning av tidigare praxis, då skadestånd endast utgick om den närstående hade dödats uppsåtligt eller genom grov oaktsamhet. De personskador som uppstår i dessa fall utgörs vanligen av någon form av psykiska besvär.¹³⁶

Som tidigare nämnts ersätts även *ideell skada vid personskada*.¹³⁷ De poster som avser sådan skada är följande:

- 1) fysisk och psykiskt lidande av övergående natur (sveda och värk),
- 2) fysiskt och psykiskt lidande av bestående art (lyte eller annat stadigvarande men),
- 3) särskilda olägenheter till följd av skadan.

Under posten *sveda och värk* ersätts fysiskt lidande under den akuta sjukdomstiden. Även psykiskt lidande under denna tid ersätts, t.ex. om den skadelidande känner oro och ångslan över framtiden, till följd av skadan. Även psykiska besvär - utan samband med någon fysisk skada hos den skadelidande - kan ersättas som sveda och värk ifall besvären är medicinskt påvisbara.¹³⁸

Denna post är huvudsakligen av ideell karaktär men även ekonomiska förluster kan ersättas härunder, som t.ex. ekonomiska utlägg för att underlätta patientens vistelse på sjukhuset.

Lyte och annat stadigvarande men omfattar fysiskt och psykiskt lidande av bestående art. Som bestående skador räknas sådana följder av skadan som finns kvar efter den skadelidandes tillstånd blivit stationärt, d.v.s. när medicinsk invaliditet föreligger, och när patienten inte längre ges behandling i egentlig mening.¹³⁹

Begreppet lyte används för att beteckna vanställande kroppsfel hos den skadelidande, som exempel kan nämnas ärr och förlust av kroppsdelar. Annat stadigvarande men avser ”fortsatt” sveda och värk, men även sådana följder av skadan som försvårar den skadelidandes möjligheter att leva ett

---

¹³⁵ Förlust av underhåll till efterlevande skall ersättas i den omfattning som är skäligen med hänsyn till den efterlevandes förmåga och möjligheter att, genom eget arbete eller på annat sätt, själv bidra till sin försörjning, 5 kap. 2§ st. 2 SkL.

¹³⁶ 2000/01:LU19 s. 12; prop. 2000/01:68 s. 71.

¹³⁷ Reglerna om ideell skada vid personskada ändrades genom lagstiftning som trädde i kraft den 1/1 2001, se SFS 2000:732, SOU 1995:33, prop. 2000/01:68, 2000/01:LU19.

¹³⁸ Bengtsson/Strömbäck s. 183.

¹³⁹ Prop. 2000/01:68 s. 26f.

normalt liv (t.ex. dövhet, förlorad eller nedsatt syn, upphörd eller nedsatt potens m.m.). Ersättningen för stadigvarande men kan vidare avse förlust av möjligheten att ägna sig åt olika fritidssysselsättningar, under förutsättning att denna förlust saknar ekonomisk betydelse.¹⁴⁰

Även ekonomiska följder kan ersättas inom ramen för lyten och menersättningen. De kostnader som kan bli aktuella är sådana kostnader och utgifter som inte kan beräknas på förhand, t.ex. extra utgifter för läkarvård, kosmetika, speciella boendearrangemang m.m.¹⁴¹

Ersättningsposten *särskilda olägenheter till följd av skadan* har en renodlad ideell karaktär. Ersättning för särskilda olägenheter skall endast utgå efter en individuell prövning av särskilt allvarliga fall av invaliditet.¹⁴² Posten avser att ersätta den skadelidande i de fall, där den ideella skada som uppstått, klart överstiger den schablonmässiga ersättningen. T.ex. skall ersättning utgå när den skadelidande drabbas av "en ökad anspänning i arbetet i betydande grad".¹⁴³ Som tidigare nämnts ersätts vanligtvis förlust av möjligheten att ägna sig åt en särskild fritidsaktivitet, under posten lyte eller annat stadigvarande men. I vissa fall kan dock ersättning för en sådan förlust ersättas som särskilda olägenheter, under förutsättning att det är fråga om en betydande förlust av en livskvalitet.¹⁴⁴ I prop. 2000/01:68 (som utgör förarbete till ändring i SkL) anges att "försiktighet är påkallad när det gäller individualiserad ersättning för förlust av specifika glädjeämnen i livet såsom framtida fritidssysselsättning".¹⁴⁵

I NJA 1992 s. 642 tilldelades den skadelidande ersättning p.g.a. att han efter skadetillfället inte längre kunde ägna sig åt sportdykning på fritiden. Skadeståndet bestämdes till ett årligt belopp på 500 kr., och den sammanlagda summan betalades ut i ett engångsbelopp på 8.650 kr.¹⁴⁶ Rättsfallet har kritiserats bl.a. med argumentet att skadeståndsrättens primära syfte är att ersätta svåra skador och inte förlust av glädjeämnen.¹⁴⁷

I SkL saknas det regler för bestämmande av ersättning för ideell skada vid personskada. Vid ersättningsbestämningen har domstolarna använt sig av hjälptabeller som fastställts av Trafikskadenämnden. Dessa tabeller bygger på Trafikskadenämndens praxis och de anger ersättning för olika skadetyper. Tabellerna används vid försäkringsbolagens skadereglering, men även riksdagen och HD har godtagit dessa.¹⁴⁸ HD har dock uttalat att individuella faktorer kan resultera i t.o.m. betydande avvikelser från resultatet enligt en

---

¹⁴⁰ Bengtsson/Strömbäck s. 189ff; prop. 2000/01:68 s. 26.

¹⁴¹ Bengtsson/Strömbäck s. 189ff.

¹⁴² Prop. 2000/01:68 s. 29.

¹⁴³ Prop. 2000/01:68 s. 69.

¹⁴⁴ Prop. 2000/01:68 s. 70. Det skall röra sig om ett avsevärt ingrepp i den skadelidandes livsföring som inte kan uppvägas av andra sysselsättningar. Under dessa omständigheter kan förlusten ersättas under posten särskilda olägenheter.

¹⁴⁵ Prop. 2000/01:68 s. 70.

¹⁴⁶ Det årliga beloppet på 500 kr. kapitaliserades med faktorn 17,3 och gav engångsbeloppet 8.650 kr.

¹⁴⁷ Skadeståndet utbetalades som ersättning för "olägenheter i övrigt". Denna post ersattes med "särskilda olägenheter" genom lagstiftning som trädde i kraft 1/1 2001.

¹⁴⁸ Prop. 2000/01:68 s. 60f; NJA 1972 s. 81; Blomstrand s. 69.

schablonmässig bedömning.¹⁴⁹ I fall som inte täcks av befintliga normer får domstolarna göra mer skönsmässiga bedömningar.¹⁵⁰

Enligt 1§ ersätts även *sakskador* som orsakats av en produkt med en säkerhetsbrist. Denna regel gäller dock endast med tre viktiga inskränkningar:

- 1) endast skador på "konsumentegendom" ersätts,
- 2) skador på den skadegörande produkten ersätts inte,¹⁵¹
- 3) ett belopp på 3.500 kr. skall avräknas när ersättningen bestäms.

Begreppet sakskada definieras varken i PAL eller i SkL. Av förarbeten till SkL framgår det däremot, att sakskada avser fysisk skada på fast och lös egendom, samt förlust av sådan egendom även om förlusten endast är tillfällig.¹⁵²

I NJA 1996 s. 68 har HD antagit att sakskadebegreppet i PAL har samma betydelse som i SkL. Enligt domstolen måste begreppet utformas så att hänsyn kan tas till omständigheterna i det enskilda fallet. Det är inte alltid nödvändigt att en fysisk förändring av egendomen har skett; en sakskada kan föreligga även i de fall då egendomens funktion förlorats eller nedsatts.¹⁵³

När skadeståndet för sakskada skall beräknas skall ersättning utgå för:

- 1) sakens värde eller reparationskostnad och värdeminskning,
- 2) annan kostnad till följd av skadan,
- 3) inkomstförlust eller intrång i näringsverksamhet (5 kap. 7§ SkL).

Endast ekonomisk skada omfattas av skadeståndet, ideell skada ersätts alltså inte. De två första punkterna avser direkta förluster: det förlorade förmögenhetsvärdet samt utgifter och kostnader som uppkommit till följd av skadan. Den tredje punkten gäller vissa följdskador som t.ex. förlust i en näringsverksamhet p.g.a. att den skadade egendomen inte har kunnat användas i denna.

Ifall ett föremål helt gått förlorat genom den skadegörande handlingen skall full ersättning utgå. Hur skall då det förlorade föremålet värderas? Enligt huvudregeln i svensk rätt skall återanskaffningskostnaden användas som grund för värderingen, d.v.s. utgångspunkten blir kostnaden för att köpa ny egendom motsvarande den förlorade vid tiden för skadan.¹⁵⁴ Från detta

---

¹⁴⁹ NJA 1972 s. 81.

¹⁵⁰ Se t.ex. NJA 1990 s. 186.

¹⁵¹ Dessa skador regleras inom ramen för den köprättsliga lagstiftningen. Dufwa (Karnov) s. 1161.

¹⁵² Prop. 1972:5 s. 579f. Den skadade egendomen kan alltså både vara av lös och fast karaktär. Däremot skall den produkt som orsakar skadan vara en lös sak, annars blir inte PAL tillämplig.

¹⁵³ Dufwa (Karnov) s. 1161.

¹⁵⁴ Föremålets försäljningsvärde kan också användas vid värderingen, ifall resultatet av en sådan värdering skulle medföra fördelar för den skadelidande. Även bruksvärdet kan användas vid värderingen, t.ex. i de fall då det är omöjligt att återanskaffa ett skadat föremål. Se Bengtsson/Strömbäck s. 294.

värde skall avdrag ske för ”ålder och bruk” samt för nedsatt användbarhet eller annan omständighet.¹⁵⁵

Vid partiell skada kan också återanskaffningskostnaden läggas till grund för värderingen. Om föremålet - av någon anledning - inte kan återställas genom reparation, skall skadeståndet bestämmas som skillnaden mellan återanskaffningskostnaden (efter avdrag för ålder och bruk m.m.) och det värde som föremålet har efter skadan.

I de fall den skadade egendomen kan återställas genom reparation skall skadeståndet motsvara kostnaden för denna, ev. med ett tillägg för värdeminskning om egendomen inte är lika användbar (som före skadan) trots reparationen.

Som exempel på annan kostnad till följd av skadan (5 kap. 7§ p. 2) kan nämnas kostnad för besiktning, samt utgifter som varit nödvändiga för att begränsa skadan. S.k. stilleståndsersättning (ersättning för att det skadade föremålet inte har kunnat användas) faller under denna post.

Den sista ersättningsposten i 5 kap. 7§ tar sikte på inkomstförlust eller intrång i näringsverksamhet, som uppstått som följdskada till sakskadat.¹⁵⁶ Eftersom PAL endast omfattar saksador på konsumentegendom borde denna post sakna större betydelse i sammanhanget. Det bör dock påpekas att det kan förekomma fall då PAL ersätter skador på egendom som använts i näringsverksamhet.

Som tidigare nämnts ersätter PAL endast skador på *konsumentegendom*. Det finns två krav som måste uppfyllas – ett objektiva och ett subjektiva – för att egendom skall klassas som konsumentegendom. För att uppfylla det objektiva kravet skall den skadade egendomen vara av sådan typ att den *vanligen är avsedd för enskilt ändamål*, d.v.s. för privat bruk och konsumtion. Detta innebär att egendom som normalt är avsedd för användning i näringsverksamhet (t.ex. maskiner, lastbilar m.m.) aldrig kan bli konsumentegendom. Egendom som är avsedd både för privat bruk och användning i näringsverksamhet (t.ex. bilar och möbler) uppfyller däremot det objektiva kravet.¹⁵⁷

Det subjektiva kravet innebär att den skadelidande¹⁵⁸ skall ha använt egendomen *huvudsakligen för enskilt bruk*, vid tiden för skadan. Avgörande vid bedömningen är hur den skadade egendomen faktiskt brukades användas vid den tid då skadan inträffade. Detta innebär att PAL kan komma att tillämpas även när egendom har använts i näringsverksamhet vid själva skadetillfället, ifall egendomen huvudsakligen användes för enskilt bruk och endast tillfälligtvis användes på annat sätt. Om egendom huvudsakligen användes i näringsverksamhet ersätts inte skadan enligt PAL, även om egendomen tillfälligt användes för enskilt bruk vid skadetillfället.

---

¹⁵⁵ Prop. 1972:5 s. 580; Hellner/Johansson s. 420ff.

¹⁵⁶ I dessa fall skall skadeståndet avse dels förlorade intäkter, dels kostnader som uppstått i rörelsen p.g.a. att den skadade egendomen inte har kunnat användas. Hellner/Johansson s. 426.

¹⁵⁷ Forssén, B. s. 35.

¹⁵⁸ Det är den skadelidandes användning som skall räknas. Därmed utesluts att näringsidkare får skadestånd enligt PAL för skador på egendom som de hyrt ut. Prop. 1990/91:197 s. 89.

Denna inskränkning, d.v.s. att endast skador på konsumentegendom ersätts, motiverades av att det inte fanns något uttalat behov av ett liknande ansvar för skador på egendom som används i näringsverksamhet. Relationen mellan två näringsidkare präglas av jämställdhet i motsats till relationen näringsidkare – konsument. Dessutom är det vanligt att näringsidkare har försäkringar som täcker skador av nämnda slag.¹⁵⁹

Begreppet konsument förekommer inte i PAL, vilket innebär att inte endast privatpersoner kan vara skadelidande enligt lagen. Exempelvis kan ett dödsbo, en stiftelse eller en ideell förening som inte driver näringsverksamhet få ersättning enligt PAL för skador på konsumentegendom.¹⁶⁰

Produktansvaret för vissa sakskador har fått en dubbel reglering. Säljarens produktansvar för sakskador regleras även i 31§ KköpL, och i 31§ st. 4 KtjL behandlas ansvaret för sakskador vid tillhandahållandet av en tjänst.¹⁶¹

Enligt 9§ skall ett belopp om 3.500 kr. avräknas när ersättning för sakskada bestäms. Ifall skadans värde motsvarar eller understiger detta belopp utgår ingen ersättning alls. Det har varit omtvistat om detta belopp utgör en slags självrisk eller inte. Det är en viktig princip i svensk skadeståndsrätt att den skadelidande skall ha full ersättning för sakskador. En regel om självrisk skulle motverka denna princip.¹⁶²

EG-domstolen har gjort vissa uttalanden om skadetyperna i EG-direktivet (och därmed PAL) i mål C-203/99 Henning Vedfeldt ./ Århus Amtskommune. I målet fastställdes att en medlemsstat inte kan begränsa de typer av ekonomisk skada (personskada samt skada på konsumentegendom) som är ersättningsgilla enligt direktivet. Även om det är upp till de enskilda medlemsstaterna att fastställa vad de två skadetyperna skall innefatta, så måste de skadelidandes rätt till en korrekt och fullständig ersättning säkerställas genom den nationella lagstiftning.¹⁶³

I samma mål uttalade EG-domstolen att den nationella domstolen är skyldig att undersöka vilken typ av skada som omständigheterna i ett mål skall hänföras till. Om den skada som uppstått inte ingår i någon av de två skadetyperna som anges i direktivet, kan inte den nationella domstolen vägra den skadelidande ersättning, ifall övriga förutsättningarna för skadeståndsansvar är uppfyllda.¹⁶⁴

4.3.1 Motsvarande reglering i USA

Den skadelidande har rätt till ersättning för person- och sakskador som orsakats av defekta produkter. Som *personskada* räknas skada på kroppen, försämring av kroppens tillstånd, sjukdom samt fysiskt betingad smärta.¹⁶⁵

---

¹⁵⁹ Blomstrand m.fl. s. 73f.

¹⁶⁰ Blomstrand m.fl. s. 72.

¹⁶¹ Läs vidare om produktansvarets reglering i avtalsförhållanden i kap. 5.1.2.

¹⁶² Regeln har införts för att uppnå överensstämmelse med EG-direktivet där en liknande regel finns, se kap. 3.1.2.

¹⁶³ Mål C-203/99 p. 3 i sammanfattningen och p. 27 i domen.

¹⁶⁴ Mål C-203/99 p. 33 i domen.

¹⁶⁵ SOU 1995:33 s. 308.

Det råder delade meningar om huruvida psykiskt lidande – utan samband med någon fysisk skada – utgör en ersättningsbar personskada.¹⁶⁶ I vissa fall har sådant psykiskt lidande ansetts ersättningsbart, t.ex. har personer som arbetat i asbestutsatta miljöer fått ersättning för deras rädsla att få cancer i framtiden, när denna rädsla uppstått till följd av kontakten med asbest. Det psykiska lidandet har i detta fall ansetts utgöra en ersättningsbar skada, trots att det vid tiden för rättegången inte förelåg någon fysisk skada.¹⁶⁷ Ett annat fall när psykiskt lidande - utan sammanhörande fysisk skada hos den skadelidande - har ersatts, är när den skadelidande har fått en psykisk chock genom att bevittna hur en nära släkting eller vän allvarligt skadats eller omkommit vid en olycka.¹⁶⁸ För att en sådan skada skall vara ersättningsbar måste den psykiska chocken kunna hänföras till samma tid och plats som den närstående släktingen eller vännens skada.¹⁶⁹

Vid personskada utdelas skadestånd som *compensatory damages*. Detta skadestånd – som har ett kompensatoriskt syfte – kan bestå av två delar: *special damages* och *general damages*.

Special damages avser att ersätta den skadelidandes ekonomiska förluster. Detta skadestånd innehåller två olika poster: kostnader och inkomstförlust. Under posten *kostnader* ersätts faktiska vårdkostnader, t.ex. utgifter för läkarvård och mediciner, fr.o.m. tiden för skadans inträffande fram till den dag som den skadelidande kan bevisa vara rimlig.¹⁷⁰ Ersättning utgår även för anhörigas resekostnader i samband med besök hos den skadelidande vid dennes vistelse på sjukhus. Resorna är ersättningsbara under förutsättning att de anhöriga kan visa att den skadelidande hade ett medicinskt eller psykologiskt behov av besök. Om en förälder måste stanna hemma från arbetet för att ta hand om sitt sjuka barn, blir förälderns inkomstförlust ersättningsbar under posten kostnader.¹⁷¹

Under posten *inkomstförlust* utbetalas ersättning när den skadelidandes arbetsförmåga har minskat eller gått förlorad. Skadeståndet skall motsvara den faktiska förlusten och den skadelidande måste vanligtvis presentera en omfattande bevisning för att styrka sin inkomstförlust.¹⁷² ¹⁷³ Vid beräkning av framtida inkomstförlust kan domstolen utgå från att den skadelidande hade avancerat i sin yrkeskarriär och även denna väntade höjning av lönen medräknas i skadeståndet. I de fall den skadelidande är ett barn beaktas

---

¹⁶⁶ Phillips, J. s. 71.

¹⁶⁷ Moorenovich, In re, 634 F.Supp. 634 (D.Me.1986).

¹⁶⁸ Shephard v. Superior Court, In and For Alameda County, 76 Cal.App.3d 16, 142 Cal.Rptr. 612 (Cal.App. 1 Dist.1977); Kately v. Wilkinson, 148 Cal.App.3d 576, 195 Cal.Rptr. 902 (Cal.App. 5 Dist.1983); SOU 1995:33 s. 313.

¹⁶⁹ Cohen v. McDonnell Douglas Corp., 389 Mass. 327, 450 N.E.2d 581 (Mass.1983).

¹⁷⁰ Under denna post ersätts även kostnad för vård i hemmet samt nödvändiga hjälpanordningar som den skadelidande behöver i sitt boende. Särskilda hjälpmedel och olika medicinska behandlingar ersätts också som faktiska vårdkostnader. Se SOU 1995:33 s. 308.

¹⁷¹ SOU 1995:33 s. 308f.

¹⁷² SOU 1995:33 s. 309.

¹⁷³ Himmelfarb, D. s. 224. Det är vanligt att ekonomer och försäkringsstatistiker medverkar vid rättegångar för att beräkna framtida utgifter till följd av skadan, samt framtida inkomstförlust. Sådana utgifter och inkomstförluster beräknas till sitt värde vid tiden för rättegången och betalas ut i en klumpsumma.

föräldrarnas utbildning, yrke och sociala bakgrund, vid bestämmandet av den framtida inkomstförlusten.¹⁷⁴

Skadeståndets syfte är att ge den skadelidande full ersättning för sina skador. Denna princip gäller även när skadeståndet skall bestämmas för ekonomisk skada vid personskada. Vid denna bedömning tas ingen hänsyn till om den skadelidande får ersättning för sina förluster genom egen försäkring eller socialförsäkring. I 42 amerikanska delstater gäller *the collateral source rule* som tillåter ”dubbel” ersättning, d.v.s. den skadelidande kan få en skada ersatt både genom skadestånd och genom en försäkring. Försäkringsbeloppet skall alltså inte avräknas från skadeståndet. Detta förhållande har blivit kritiserat och flera delstater har infört regler som innebär att försäkringsersättning skall avräknas, i sin helhet eller delvis, från skadeståndet.¹⁷⁵

Vid personskada utgår även ersättning för ideell skada (*general damages*). Skadestånd för sådan skada omfattar ersättning för:

- 1) sveda och värk (*pain and suffering*),
- 2) fysiska och psykiska besvär till följd av skadan,
- 3) renodlade psykiska besvär (*mental anguish*),
- 4) andra ideella förluster som inte anses ersättningsbara enligt svensk rätt.

Under posten *pain and suffering* ersätts fysisk skada (*bodily harm*) och psykiska besvär (*emotionell distress*) under den akuta sjukdomstiden. Den skadelidande behöver vanligtvis inte frambringa någon omfattande bevisning som stöd för sitt lidande, eftersom den ideella skadan anses vara förknippad med själva grunden för talan.¹⁷⁶

De ideella skador som i Sverige ersätts som lyte eller annat stadigvarande men, ersätts i USA bl.a. som *fysiska och psykiska besvär till följd av skadan*. Denna ersättningspost tar sikte på lidanden som uppstår efter den akuta sjukdomstiden.

Renodlade psykiska besvär (mental anguish), som t.ex. den skadelidandes oro över att i framtiden drabbas av sviter av skadan, ersätts under posten *fear and anger*. Sådan ersättning kan även utgå ifall den skadelidandes oro avser en annan person, men för att skadan skall vara ersättningsbar måste reaktionen (d.v.s. oron eller ängslan) vara rimlig i förhållande till skadevållarens handlande.¹⁷⁷

I USA ersätts även ideella förluster som inte skulle vara ersättningsbara i nordiska domstolar, t.ex. utbetalas s.k. *hedonic awards* i vissa delstater. Syftet med detta skadestånd är att ge den skadelidande kompensation för förlusten av enkla glädjeämnen i livet, t.ex. möjligheten att ägna sig åt fritidsaktiviteter.¹⁷⁸ Som tidigare nämnts ersätts sådana förluster endast undantagsvis i Sverige, och i dessa fall blir ersättningen mycket lägre än vad den skulle ha blivit i USA.

---

¹⁷⁴ Gustafsson Guenther, A. intervju 2003-03-18.

¹⁷⁵ Product Liability OECD s. 24.

¹⁷⁶ SOU 1995:33 s. 309.

¹⁷⁷ SOU 1995:33 s. 309f.

¹⁷⁸ Product Liability OECD s. 22; Produktansvar – en praktisk handbok för nordisk industri s. 60f.

Ett annat exempel på en ersättningsbar ideell skada som är främmande för svensk rätt är nära anhörigas¹⁷⁹ rätt till skadestånd, när den skadegörande handlingen har frambringat ett dödsfall. De anhöriga är behöriga till skadestånd för den ekonomiska förlusten (som uppstått till följd av dödsfallet), en princip som även gäller i Sverige men utöver denna ersättning utgår även skadestånd för det psykiska lidande som åsamkats dem genom dödsfallet (*loss of consortium*). Denna ersättningspost avser att ersätta den skadelidande för förlusten av ”en nära anhörigs kärlek, tillgivenhet, sällskap, umgänge samt råd och rättesnöre”.^{180 181}

I de fall den skadegörande händelsen inte har lett till dödsfall, kan den som är gift med den skadelidande ändå ha rätt till skadestånd när en produkt har orsakat en svår fysisk eller psykisk skada. I dessa fall kan maken eller maken få ersättning för *loss of companionship*, eftersom det äkta paret anses utgöra en enhet som blir påverkad när en av parterna skadas.¹⁸²

Vid produktansvarsmål i delstatliga domstolar bestäms skadeståndet av en jury, som även har till uppgift att avgöra ansvarsfrågan. Jurymedlemmarna saknar juridisk utbildning och har ofta visat sig benägna att påverkas känslomässigt till förmån för den skadelidande. Det finns inte heller några standardiserade normer för skadeståndet bestämmande utan ersättningen fastställs efter omständigheterna i det enskilda fallet. I praktiken har dock vissa principer kommit att tillämpas vid bestämmandet av skadeståndet. En av dessa principer kallas ”*the golden rule*” och enligt denna skall jurymedlemmarna värdera skadan till det belopp de själva skulle begärt om de hade drabbats av samma skada. I det här sammanhanget skall också påminnas om att det är vanligt förekommande att den skadelidande betalar sin advokat med en viss procentsats av skadeståndet. Juryn är medveten om detta förhållande och kan därför känna sig tvungen att utge ett högre skadestånd än vad den ursprungligen tänkt sig, eftersom den räknar med att advokatarvodet skall avräknas från ersättningen.¹⁸³

Skadestånd vid personskada utbetalas vanligen som ett kapitalbelopp men i vissa fall kan ersättningen utgå som livränta, t.ex. om den skadelidande är ett litet barn. Det är domstolen som fattar beslut om utbetalningsform i det enskilda fallet. Vissa delstater har dock antagit lagstiftning som föreskriver att stora skadeståndsbelopp skall utbetalas i form av periodisk livränta.¹⁸⁴

Ersättningen för ideella skador ligger på en avsevärt högre nivå i USA än i Sverige. Alltsedan 1960-talets början har dessa skadestånd stigit betydligt jämfört med ersättning för ekonomiska förluster vid personskada, och den stigande tendensen dämpades inte förrän i slutet av 1980-talet.¹⁸⁵ Vissa

---

¹⁷⁹ De anhöriga som räknas som nära och som är berättigade till skadestånd efter den avlidne är efterlevande make, barn och föräldrar. Se SOU 1995:33 s. 312.

¹⁸⁰ SOU 1995:33 s. 312.

¹⁸¹ De som är arvingar efter den avlidne kan även överta dennes rätt till skadestånd för kostnader, inkomstförlust samt i vissa fall även för ideell skada, från tiden för skadetillfället fram till dödsfallet. Detta gäller även om den avlidne inte framställde något krav på ersättning före sin död. Se SOU 1995:33 s. 313.

¹⁸² Elser/Manchisi s. 82.

¹⁸³ Huber, P. s. 121; Produktansvar – en praktisk handbok för nordisk industri s. 60f.

¹⁸⁴ SOU 1995:33 s. 308.

¹⁸⁵ SOU 1995:33 s. 310.

delstater har numera infört lagstiftning som begränsar beloppet på skadestånd för ideella skador, men skadestånden överstiger fortfarande motsvarande ersättningar i Europa.¹⁸⁶

Vid sidan av compensatory damages kan den skadelidande tilldelas *punitive damages* (straffskadestånd) för personskada. Detta skadestånd kan utbetalas även i de fall där den skadelidande inte har rätt till kompensatoriskt skadestånd.¹⁸⁷ Punitive damages är en slags straffavgift som har två syften: dels skall företag som handlat med illvilja eller med ovanlig hänsynslöshet straffas, dels skall andra företag avskräckas från att uppträda på ett liknande sätt i framtiden.¹⁸⁸ Som exempel på ett ovanligt hänsynslöst beteende kan nämnas det fall, då ett företag har varit medveten om en skaderisk som hade kunnat elimineras till en skälig kostnad, men underlåtit att företa förebyggande säkerhetsåtgärder eftersom ekonomisk vinning har prioriterats framför säkerhet.¹⁸⁹ I de fall produktansvaret är strikt och grundas på en defekt hos en produkt, blir det inte aktuellt med punitive damages, eftersom det inte förekommit något vållande hos det svarande företaget. För att erhålla straffskadestånd räcker det inte heller med att den skadelidande visar att ett företag har uppträtt vårdslöst, utan det krävs ett uppsåtligt förfarande av företaget.^{190 191}

För att erhålla punitive damages måste den skadelidande framföra ett yrkande härom vid rättegången. Före 1960-talet framfördes sådana yrkanden mycket sällan, men nuförtiden sker det i princip rutinmässigt.¹⁹² Mellan 1965 och 1994 beviljades punitive damages i 379 mål. Denna siffra kan jämföras med det totala årliga antalet produktansvarsmål (som avgörs i delstatliga domstolar) som enligt National Center for State Courts uppgår till ca. 40.000 fall.¹⁹³ Vid denna jämförelse framgår det att punitive damages inte utbetalas särskilt ofta, utan är en väldigt ovanlig företeelse.

Samtidigt som antalet yrkanden har ökat, har också ersättningsnivån på punitive damages stigit. I nuläget är den genomsnittliga ersättningen för sådana skadestånd 1.000.000 USD.¹⁹⁴ Det är jurymedlemmarna som bestämmer storleken på straffskadeståndet och precis som vid ersättning för ideell skada, har dessa haft en tendens att sympatisera med den skadelidande, vilket kan resultera i höga skadeståndsbelopp.¹⁹⁵

Punitive damages skall utdömas i förhållande till det ansvariga företagens ekonomiska ställning samt graden av klandervärd beteende på företagens sida.¹⁹⁶ Eftersom skadeståndet skall ses som en straffavgift måste

---

¹⁸⁶ Dufwa (1993) s. 503.

¹⁸⁷ Owles, D. s. 12.

¹⁸⁸ Gotanda, J. s. 207.

¹⁸⁹ Gustafsson Guenther, A. s. 3, 9.

¹⁹⁰ Phillips, J. s. 76.

¹⁹¹ I vissa fall kan dock punitive damages utdömas vid vårdslös likgiltighet inför en onödig skaderisk. Se SOU 1995:33 s. 312.

¹⁹² Owles, D. s. 12; SOU 1995:33 s. 312.

¹⁹³ The Facts about Products Liability, www.citizen.org, besökt 2003-03-16.

¹⁹⁴ Smoking Guns: Corporate Behavior and the Harmful Impact of a Punitive Damages Cap, www.citizen.org, besökt 2003-03-16.

¹⁹⁵ Product Liability OECD s. 25.

¹⁹⁶ Owles, D. s. 62.

ersättningsbeloppet bli kännbart för företaget, annars går syftet förlorat. Detta medför att skadeståndet kan uppgå till avsevärda belopp i de fall det svarande företaget omsätter miljardbelopp.

Under lång tid var den rådande uppfattningen att den amerikanska konstitutionen inte utgjorde något hinder för utdömandet av punitive damages, oavsett hur stora dessa skadestånd kunde vara. Genom en dom år 1996 kom dock Högsta domstolen i USA att fastslå att "grossly excessive" punitive damages var oförenliga med konstitutionen och därmed ogiltiga.¹⁹⁷ Det är oklart i vilken mån detta avgörande har förbättrat de svarande företagens ställning, eftersom domstolen varken gav någon definition av begreppet "grossly excessive", eller några råd om hur begreppet skall tolkas.¹⁹⁸

Det har höjts kritiska röster mot systemet med "straffskadestånd" och det har resulterat i lagstiftning i tretton delstater, som begränsar storleken på icke-ekonomiska skadestånd.¹⁹⁹ Vissa delstatliga domstolar har dock uttalat att dessa lagar inte är tillämpliga eftersom de kränker den skadelidandes rättigheter och därmed strider mot konstitutionen.²⁰⁰ Fyra delstater: Louisiana, Massachusetts, Nebraska och Washington har valt att helt förbjuda punitive damages.^{201 202} Det har även genomförts delstatliga reformer i syfte att minska förekomsten av "straffskadestånd". Bl.a. har lagar införts som kräver en högre bevisnivå (än vad som annars gäller i produktansvarsmål) för att straffskadestånd skall kunna utgå,²⁰³ samt lagar som begränsar de situationer då punitive damages kan utdömas.²⁰⁴ Vissa delstater har antagit lagstiftning som innebär att en viss del av skadeståndet skall betalas till staten. Vid produktansvarsmål i dessa delstater skall jurymedlemmarna inte uppmärksammas på detta förhållande, eftersom det kan resultera i en höjning av skadeståndet.²⁰⁵

I produktansvarsdebatten i USA har användningen av punitive damages blivit mycket omdiskuterad och kritiserad. Den negativa inställningen har bl.a. sin grund i den massmediala framställningen av fenomenet. Vissa produktansvarsmål har återgivits med undanhållande av väsentlig information.

---

¹⁹⁷ BMW of North America, Inc. v. Gore, 517 U.S. 559, 116 S.Ct. 1589, 134 L.Ed.2d. 809 (1996).

¹⁹⁸ Gotanda, J. s. 208f. "Grossly excessive" punitive damages ansågs strida mot "the Due Process Clause" i den amerikanska konstitutionen.

¹⁹⁹ Som icke-ekonomiska skadestånd räknas ersättning för ideell skada samt punitive damages.

²⁰⁰ Product Liability OECD s. 24.

²⁰¹ Thunström, A. s. 12f.

²⁰² I Louisiana och Massachusetts kan undantag göras från denna regel. I de fall punitive damages uttryckligen tillåts enligt en lag, kan sådana skadestånd utdömas. Se Gotanda, J. s. 207.

²⁰³ Standardformen av bevisning i produktansvarsmål "preponderance of the evidence" har i dessa lagar bytts ut mot ett krav på "clear and convincing evidence". Se Product Liability OECD s. 23.

²⁰⁴ T.ex. krävs det att företaget har visat "flagrant disregard of safety", se Product Liability OECD s. 23.

²⁰⁵ Ford v. Uniroyal Goodrich Tire Co., 267 Ga. 226, 476 S.E.2d 565 (Ga.1996).

Som exempel kan nämnas fallet *Liebeck v. McDonald's Restaurants*, där en 79-årig dam brände sig på McDonalds heta kaffe.²⁰⁶ Det ursprungliga straffskadeståndet uppgick till 2.900.000 USD och det var detta belopp som figurerade i medias framställning av målet. Vad som inte framgick lika tydligt var att:

- 1) Den slutliga ersättningen hamnade på 600.000 USD efter förlikning.
- 2) Temperaturen på kaffet uppgick till 88° C och Stella Liebeck (den skadelidande) fick tredje gradens brännskador när hon spillde det över sig.
- 3) Stella Liebeck fick genomgå sju hudtransplantationer mellan benen och vårdades på sjukhus i en vecka, till följd av skadan.
- 4) Före skadetillfället hade McDonalds fått 700 klagomål avseende det varma kaffet.²⁰⁷

Skadestånd utgår även när en defekt produkt har orsakat en *sakskada*. Medan personskadeersättningen avviker betydligt från svenska skadeståndsregler, ersätts sakskador i stort sett enligt samma principer som i svensk rätt. Vid sakskada skall följande förluster ersättas:

- 1) kostnader för att ersätta den skadade egendomen,
- 2) kostnader för reparation och värdeminskning av den skadade egendomen,
- 3) andra ekonomiska förluster till följd av skadan.²⁰⁸

De skador som är ersättningsbara är således av ekonomisk karaktär.

I vissa delstater omfattas även skador på den skadegörande produkten av det strikta ansvaret, men i andra delstater ersätts sådana skador endast om ett avtalsförhållande föreligger.²⁰⁹ Det strikta ansvaret omfattar samtliga sakskador och inte endast skador på konsumentegendom. I vissa fall har dock domstolen uppställt krav på att skadan skall ha drabbat egendom tillhörig den skadelidande, för att skadan skall anses ersättningsbar.²¹⁰

4.4 Bevisbörda och orsakssamband

Rätten till skadestånd enligt PAL grundas på att en produkt med en säkerhetsbrist har orsakat en skada. Det är den skadelidande som har bevisbördan för att dessa förutsättningar föreligger. Den som kräver ersättning enligt PAL måste därför bevisa förekomsten av:

- 1) en ersättningsbar personskada eller skada på konsumentegendom,
- 2) en säkerhetsbrist i en produkt, som den som skadeståndsanspråket riktar sig mot ansvarar för,
- 3) ett orsakssamband mellan säkerhetsbristen och skadan.

---

²⁰⁶ *Liebeck v. McDonald's Restaurants, P.T.S., Inc.* (N.M. Dist. 1994).

²⁰⁷ Phillips, J. s. 74; Andersson, T. s. 3.

²⁰⁸ Himmelfarb, D. s. 225; Elser/Manchisi s. 84.

²⁰⁹ Phillips, J. s. 144; Elser/Manchisi s. 84. Se även *East River S.S. Corp. v. Transamerica Delaval, Inc.*, 476 U.S. 858, 106 S.Ct. 2295, 90 L.Ed.2d. 865 (1986).

²¹⁰ Se t.ex. *American Eagle Ins. Co. v. United Technologies Corp.*, 48 F.3d 142 (5th Cir.1995).

Den skadelidande styrker sina påståenden genom att prestera full bevisning. Det räcker således inte att han visar att hans påståenden är sannolika.²¹¹

Bevisningen av orsakssambandet har fått en särställning när den skadelidandes bevisböda diskuteras. Det kan bli särskilt svårt för den skadelidande att förebbringa sådan bevisning, eftersom det tar tid för vissa produktskador att framträda och det ofta finns mer än en förklaring till uppkomsten av en skada.

I NJA 1982 s. 421 (Leomålet) godtog HD en bevislättnad angående orsakssambandet. I detta fall ansågs det inte möjligt att lägga fram full bevisning. Det räckte således med att den skadelidandes påstådda händelseförlopp framstod som klart mer sannolikt än någon förklaring som lämnades av motsidan, och att påståendet var sannolikt i sig med hänsyn till omständigheterna i målet.

Det har inte införts någon regel om bevislättnad i PAL. Istället får domstolarna avgöra vilken nivå av bevisning som skall krävas i det enskilda fallet. Kravet på bevisningen borde inte ställas högre än vad som är rimligt med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet. Det är viktigt att kravet på bevisningens styrka inte medför att den skadelidandes möjligheter till skadestånd blir illusorisk.^{212 213}

4.4.1 Motsvarande reglering i USA

I ett produktansvarsmål grundat på strikt ansvar måste den skadelidande bevisa att vissa omständigheter föreligger, för att bli berättigad ersättning. Dessa omständigheter är:

- 1) förekomsten av en ersättningsbar skada,
- 2) förekomsten av en defekt i en produkt,
- 3) att det svarande företaget ansvarar för den defekta produkten,
- 4) att defekten fanns i produkten när den lämnade det svarande företagens kontroll,
- 5) att det föreligger ett orsakssamband mellan defekten och skadan.²¹⁴

Den bevisnivå som brukar tillämpas i produktansvarsmål (och även i andra civilrättsliga mål) benämns *preponderance of evidence* och den innebär att den skadelidande skall bevisa att det är mer sannolikt att hans framställning är sann än att den inte är det.²¹⁵ Den omständighet som oftast är svårast att bevisa, är orsakssambandet mellan defekten och skadan. Beviskravet *preponderance of evidence* innebär att det räcker att den skadelidande visar

---

²¹¹ Blomstrand m.fl. s. 62.

²¹² Prop. 1990/91:197 s. 66.

²¹³ En bevislättnad kan t.ex. bli aktuell vid läkemedelsskador och andra skadeverkningar som växer fram under lång tid. Även i fall när bevisningen till stor del har undanröjts vid skadetillfället (t.ex. vid en explosion eller brand), borde en sådan regel kunna tillämpas. Se Bengtsson/Ullman s. 36.

²¹⁴ Brown, S. s. 17; Phillips, J s. 235.

²¹⁵ Elser/Manchisi s. 56; Howells, G. s. 219.

att defekten är en möjlig och tillräcklig orsak till skadan, han behöver således inte motbevisa andra ev. orsaker till skadan.²¹⁶

När den skadelidande har fullgjort sin bevisning flyttas bevisbördan över till det svarande företaget som måste bevisa att en giltig ansvarsgrund föreligger, för att undgå skadeståndsansvar.²¹⁷

Även om den skadelidande lyckats bevisa de omständigheter som krävs för att få skadestånd, kan det svarande företaget undgå ansvar ifall defekten inte var ”*the proximate cause*” till skadan. Med denna formulering avses de fall då defekten visserligen orsakat skadan, men skadans uppkomst beror på att den skadelidande använt produkten på ett sätt som inte skäligen kunnat förutses av den svarande parten.²¹⁸ Som exempel kan nämnas ett fall där skador uppstod när ett barn spillde gasolin ur en dunk. Dunken saknade ett barnsäkert lock men var försedd med följande varningstexter: ”Keep Out of Reach of Children” och ”Do not Store in Vehicle or Living Space”. Med hänsyn till dessa uppmaningar ansåg domstolen att skadan hade uppstått p.g.a. användning som det svarande företaget inte skäligen hade kunnat förutse. Under dessa förhållanden kunde inte företaget hållas ansvarigt för skadan.²¹⁹

4.5 Skadeståndsskyldiga

I 6 och 7§§ anges vilka personer som kan bli skadeståndsskyldiga. Dessa personer kan delas in i två grupper: de som har ett primärt ansvar och de som har ett sekundärt ansvar. Som primärt ansvariga räknas tillverkare, importörer och leverantörer som marknadsför en produkt som sin. Dessa personkategorier kan inte undkomma ansvar genom att anvisa någon annan ansvarig. Denna möjlighet har däremot de som tillhandahåller s.k. ”anonyma varor” och deras ansvar kan därmed ses som sekundärt.²²⁰

Bland de primärt ansvariga finns först och främst produktens *tillverkare* (6§ p. 1). Som tillverkare anses den som tillverkat, frambringat eller insamlat produkten. Med ordet tillverkat avses industriell och hantverksmässig framställning av en produkt. Detta kan ske genom att råvaror och annat material bearbetas, genom att redan bearbetade produkter utvecklas eller genomgår ytterligare bearbetning, samt genom att självständiga komponenter monteras samman. Begreppet frambringat täcker verksamhet som växtodling, djuruppfödning och utvinning av material. Med insamling avses jakt, fiske samt bär- och växtplockning.²²¹

Skadeståndsansvaret begränsas inte till en ansvarig i tillverkningsprocessen, utan samtliga led kan bli skadeståndsskyldiga för skador som

---

²¹⁶ Brown, S. s. 17. Vid bedömningen om kausalitet föreligger mellan defekten och skadan kan jurymedlemmarna använda sig av ”the but for-test”, där de frågar sig följande: ”Om defekten inte hade funnits (but for the defect), hade skadan ändå uppkommit?” Är svaret jakande anses inte defekten ha orsakat skadan.

²¹⁷ Den svarande partens möjligheter att undgå ansvar presenteras i kap. 4.6.1 nedan.

²¹⁸ Brown, S. s. 18f.

²¹⁹ Simpson v. Standard Container Co., 72 Md.App. 199, 527 A.2d 1337 (Md.App.1987).

²²⁰ Hellner/Johansson s. 317.

²²¹ Forssén, B. s. 65f; prop. 1990/91:197 s. 112.

orsakats av en slutprodukt. T.ex. kan produktansvaret omfatta bonden som föder upp en gris, slakteriet som slaktar och stycker den, samt restaurangen som tillagar köttet. För att skadeståndsskyldighet skall uppkomma i ett led krävs det att den ansvarige har vidtagit en åtgärd med produkten som kan ses som tillverkning. Det avgörande vid denna bedömning är om produkten har bearbetats på sådant sätt att dess egenskaper har förändrats i något relevant avseende.²²² En tillverkare blir dock endast skadeståndsskyldig för skador, som orsakats av en säkerhetsbrist som fanns i produkten, när denna lämnade hans led.

Tillverkarens ansvar kan bl.a. motiveras med rättsekonomiska argument. Det är tillverkaren som till lägsta kostnad kan undvika att skador uppkommer p.g.a. defekter i hans produkter. Detta talar för att det är tillverkaren som skall ges incitament att producera säkra produkter. Tillverkaren kan ofta teckna en produktansvarsförsäkring som täcker skadeståndsanspråk, och kostnaden för försäkringen kan betalas igen av konsumenterna genom en höjning av varans pris.²²³

Även *importörer* är primärt ansvariga enligt 6§ p. 2. När en skada uppstår p.g.a. en säkerhetsbrist i en utländsk produkt, kan det vara svårt för den skadelidande att göra sin talan gällande. Därför har tillverkarens ansvar kompletterats med ett importörsansvar.

Med importör avses en svensk näringsidkare, som i eget namn köper en produkt av en utländsk säljare, som han sedan för in i Sverige.²²⁴ För att en importör skall bli ansvarig krävs dessutom att han, vid importtillfället, haft för avsikt att sätta produkten i omlopp i Sverige.

Det är endast vissa importörer som kan bli skadeståndsskyldiga enligt lagen. Enligt EG-direktivets art. 3.2 inträder inte importörsansvaret vid import mellan länder inom EG. Det kan därför vara mer fördelaktigt för en näringsidkare att importera varor från ett land inom EG än ett land utanför gemenskapen, eftersom importörsansvaret endast aktualiseras vid sistnämnda alternativ. Vid EES-förhandlingarna uppmärksammades det faktum att regeln kunde medföra konkurrensmässiga nackdelar för EFTA-länderna. Mot denna bakgrund infördes en bestämmelse i EES-avtalet, som innebar att importörsansvaret även togs bort vid handel mellan ett EG-land och ett EFTA-land, samt vid handel mellan EFTA-länder.²²⁵ En nödvändig förutsättning för att ansvaret skall kunna tas bort i dessa fall är att båda staterna har ratificerat Luganokonventionen.²²⁶ ²²⁷ Om både export- och

---

²²² T.ex. förpackning borde vanligtvis inte ses som tillverkning ifall produkten i övrigt är oförändrad, se prop. 1990/91:197 s. 113.

²²³ Hellner/Johansson s. 313.

²²⁴ Speditörer och agenter som handlar i den utländske säljarens namn, ses som huvudregel inte som importörer, se prop. 1990/91:197 s. 114.

²²⁵ Härigenom fick 6§ i PAL en ny lydelse, se 6§ p. 2-3 samt 6§ st. 2. Lagändringen infördes genom SFS 1992:1137, se även dess förarbeten: prop. 1992/93:38; 1992/93:LU9.

²²⁶ 1988 års konvention om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område.

²²⁷ Luganokonventionen trädde i kraft den 1/1 1992. Den har ratificerats av: Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Grekland, Irland, Island, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Norge, Polen, Portugal, Schweiz, Spanien, Storbritannien och Nordirland, Sverige, Tyskland och Österrike, se Blomstrand m.fl. s. 114.

importstaten har ratificerat Luganokonventionen, kan en skadelidande i Sverige stämma utländska producenter vid svensk domstol, för att sedan få den svenska domen verkställd i producentens hemland.²²⁸ I dessa fall kan importörsansvaret tas bort eftersom den skadelidandes möjligheter att få ersättning inte försämras, trots att det rör sig om en utlandstillverkad produkt.

Syftet med de nya importörsreglerna har varit att utvidga undantaget för importörsansvaret från att omfatta endast EG, till att omfatta hela EES-området. Efter den nya regelns införande kan producenterna inom EFTA konkurrera på samma villkor som producenter inom EG (med förutsättning att Luganokonventionen kan tillämpas).

De importörer som kan bli skadeståndsskyldiga enligt PAL är sammanfattningsvis:

- 1) de som importerat produkten till EES,²²⁹
- 2) de som importerat produkten från en EFTA-stat till EG, ifall något av länderna inte har ratificerat Luganokonventionen,
- 3) de som importerat produkten från EG eller en EFTA-stat till en annan EFTA-stat, ifall något av länderna inte har ratificerat Luganokonventionen.

Den sista persongruppen, som delar det primära ansvaret, är *de näringsidkare som har marknadsfört produkten som sin* (6§ p. 4). Varuhus och butikskedjor säljer ibland produkter under eget namn. Därigenom utger de sig för att vara produktens tillverkare, trots att så inte är fallet. Det avgörande för ansvarsfrågan är ifall näringsidkarens kännetecken på produkten - allmänt sett - ger intryck av att han är dess tillverkare. Syftet med regeln är att konsumenten skall kunna lita på ursprungsmärkningen på produkten. I och med att näringsidkaren har använt sitt namn vid marknadsföringen av produkten, har han ansetts ansvara för produktens kvalitet. Det är därför naturligt att samma näringsidkare får ansvara för skador som produkten orsakar.²³⁰

I 7§ anges vilka näringsidkare som är sekundärt ansvariga och under vilka förutsättningar sådant ansvar inträder. Regeln tar sikte på s.k. ”anonyma produkter”, d.v.s. skadegörande produkter som saknar uppgift om en svensk tillverkare eller importör (vid importerade produkter).²³¹

*Var och en som tillhandahåller*²³² *anonyma produkter* kan bli skadeståndsskyldig, men dessa näringsidkare kan undgå ansvar genom att anvisa

---

²²⁸ Agell, A. s. 23f; prop. 1992/93:38 s. 16f.

²²⁹ I EES ingår dels sex av EFTA:s dåvarande sju medlemmar: Finland, Island, Liechtenstein, Norge, Sverige och Österrike, dels EG:s dåvarande tolv medlemmar: Belgien, Danmark, Frankrike, Grekland, Irland, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Portugal, Spanien, Storbritannien och Nordirland samt Tyskland, se Blomstrand m.fl. s. 115.

²³⁰ Blomstrand m.fl. s. 116f.

²³¹ Avseende importerade produkter är det inte tillräckligt att den utländske tillverkaren anges. För att en sådan produkt inte skall vara anonym måste en ansvarig importör anges på varan.

²³² ”Tillhandahåller” är ett vidare begrepp än ”överlåta”. Begreppet omfattar alla situationer när en person - med den ansvariges tillstånd - har tagit befattning med en produkt i syfte att konsumera eller använda den. Se Blomstrand m.fl. s. 121.

produktens tillverkare eller tidigare tillhandahållare. Med tidigare tillhandahållare avses näringsidkare i tidigare distributionsled, som levererat varan till den som tillhandahållit varan till den skadelidande. Vad gäller importerade produkter skall näringsidkaren anvisa produktens importör eller tidigare tillhandahållare, för att befrias från ansvar (7§ st. 2). Det är ovidkommande om den anvisade tillverkaren, importören eller tillhandahållaren, verkligen kan betala skadeståndet. Den som har tillhandahållit den anonyma produkten har befriat sig från ansvar genom själva anvisningen.²³³

Anvisningen måste ske inom en månad efter det att den skadelidande framställt krav på ersättning, eller på annat sätt påkallat en sådan anvisning (7§ st. 3). Försitter näringsidkaren denna tidsfrist blir han slutgiltigt skadeståndsskyldig, d.v.s. han blir själv skyldig att utge ersättning till den skadelidande. Det ställs även vissa krav på själva anvisningen. Denna måste innehålla så pass utförliga uppgifter om den utpekade näringsidkaren, att den skadelidande kan göra sin rätt gällande med hjälp av dem. I anvisningen skall därför den utpekades namn och aktuella adress anges.²³⁴

Med denna regel har lagstiftaren garanterat att den skadelidande alltid skall ha en näringsidkare att vända sig mot. Den skadelidande skall inte behöva gå miste om ersättning, enbart p.g.a. att han inte kan identifiera en skadeståndsskyldig.²³⁵

PAL är utformat på så sätt att flera näringsidkare kan bli ansvariga för samma produktskada. I dessa fall svarar de skadeståndsskyldiga solidariskt för skadan, d.v.s. den skadelidande kan stämma vem han vill av de ansvariga på hela skadeståndsbeloppet (6 kap. 4§ SkL). Skadeståndsskyldigheten kan dock - under vissa förutsättningar - begränsas genom den allmänna jämningsregeln i 6 kap. 2§ SkL. Om en av de ansvariga har begränsad skadeståndsskyldighet, svarar övriga ansvariga solidariskt för skadan upp till dess fulla värde. Skulle flera av de skadeståndsskyldiga ha begränsat ansvar, kan den skadelidande kräva var och en på det belopp som ryms inom begränsningen, tills hela skadan har blivit täckt.²³⁶

När någon av de skadeståndsskyldiga har utbetalat skadestånd, kan den näringsidkaren ha rätt att kräva ersättning för en del av skadeståndet av de övriga ansvariga. I PAL saknas regler om sådan s.k. regressrätt;²³⁷ reglerna i lagen har inte ansetts skilja sig från skadeståndsrätten i allmänhet på ett sådant sätt, att en särskild regressregel skulle behövas.²³⁸ Avsaknaden av tillämpliga lagregler gör att rättsläget inte är helt klart. När regressrätten skall bestämmas får istället allmänna principer tillämpas. Enligt dessa principer skall produktansvaret fördelas efter vad som är skäligt, ifall det

---

²³³ Bengtsson/Ullman s. 28.

²³⁴ Forssén, B. s. 71.

²³⁵ En annan sak är att lagen inte garanterar att den skadelidande verkligen får ersättning. Den skadeståndsskyldige kan t.ex. vara insolvent och inte kapabel att betala skadestånd, se prop. 1990/91:197 s. 116f.

²³⁶ Bengtsson/Strömbäck s. 332; Hellner/Johansson s. 243.

²³⁷ Näringsidkare som betalat ut skadestånd för produktskador enligt KköpL och KtjL har regressrätt mot den ansvarige enligt PAL, se 11§. Denna paragraf behandlar dock inte regressrätt för skadestånd som delats ut enligt PAL.

²³⁸ Prop. 1990/91:197 s. 57f. Personskadekommittén har dock föreslagit att en regressregel skall införas i SkL som ett andra stycke i 6 kap. 4§, se SOU 2002:1 s. 216ff, 225ff.

saknas avtal om det slutliga fördelandet av skadeståndet,²³⁹ eller om de ansvariga inte står i avtalsförhållande. Om någon är strikt ansvarig för en skada, har det traditionellt ansetts skäligt att denne har regressrätt mot den som ansvarar p.g.a. av vållande. Vid en produktskada där t.ex. en tillverkare ansvarar enligt PAL och en annan tillverkare ansvarar enligt SkL, borde en tillämpning av denna princip innebära, att den först nämnda tillverkaren har regressrätt gentemot den andra. Det är dock tveksamt om denna princip kan anses motsvara gällande rätt, men den kan ändå ge viss vägledning. Vid skälighetsbedömningen skall även beaktas om någon av de ansvariga i övervägande grad har orsakat skadan.²⁴⁰

Som huvudregel brukar dock domstolarna fördela ansvaret lika mellan de skadeståndsskyldiga, d.v.s. om antalet ansvariga är två har de slutligen fått svara för halva skadan var.

4.5.1 Motsvarande reglering i USA

Skadeståndsskyldighet kan uppstå för samtliga medverkande i tillverknings- och distributionskedjan, d.v.s. tillverkare (av komponenter, råvaror och slutprodukter), förpackare, grossister, distributörer (och andra mellanmän), återförsäljare samt företag som marknadsför produkten som sin.²⁴¹ Det har även förekommit att moderbolag har blivit skadeståndsskyldigt för skador som dotterbolagets produkter har orsakat,²⁴² och att licensgivare har fått betala skadestånd för skador framkallade av licenstagarens produkter.²⁴³ För att skadeståndsskyldighet skall kunna uppstå krävs dock att den svarande parten sålt eller hanterat produkten vid bedrivande av en näringsverksamhet.²⁴⁴

Det är vanligt att den skadelidande stämmer samtliga företag som kan kopplas till tillverkningen eller försäljningen av den defekta produkten. Det är sedan upp till företagen att försöka befria sig från ansvar, genom att bevisa att defekten uppstod i ett senare led.²⁴⁵

Vissa delstater har genom lagstiftning upphävt ansvaret för mellanmän och återförsäljare, i de fall produktens tillverkare samtidigt kan hållas ansvarig för skadan. Ansvaret upphävs dock inte om försäljaren har utgivit sig för att vara produktens tillverkare, om tillverkaren är insolvent eller om denne inte kan stämmas vid domstol p.g.a. rättslig immunitet.²⁴⁶

Om flera företag blir skadeståndsskyldiga för samma skada har vart och ett av företagen ett individuellt ansvar mot den skadelidande. I dessa fall blir principen om *joint and several liability* (solidariskt ansvar) tillämplig, vilket innebär att den skadelidande har rätt att utkräva hela skadeståndsbeloppet

---

²³⁹ Finns sådant avtal skall i princip fördelning ske enligt avtalet, se Blomstrand m.fl. (1993) s. 123.

²⁴⁰ Bengtsson/Strömbäck s. 333; Blomstrand m.fl. (1993) s. 123f.

²⁴¹ Himmelfarb, D. s. 222; Gustafsson Guenther, A. s. 6.

²⁴² Produktansvar – en praktisk guide för nordisk industri s. 58

²⁴³ Carter v. Joseph Bancroft & Sons Co., 360 F.Supp. 1103 (E.D.Pa.1973).

²⁴⁴ Brown, S. s. 16.

²⁴⁵ Gustafsson Guenther, A. s. 6.

²⁴⁶ Phillips (1986) s. 146.

från vem han vill av de ansvariga. I enlighet med den s.k. ”*deep pocket theory*” kommer förmodligen kravet att riktas mot det företag som har de bästa ekonomiska förutsättningarna. Detta innebär att ett kapitalstarkt företag kan bli tvungen att utbetala hela skadeståndet, trots att det endast var ansvarigt för en liten del av skadan.²⁴⁷ Det företag som betalar ut skadeståndet får visserligen regressrätt mot övriga ansvariga, men denna rätt kan sakna värde i de fall de andra företagen är insolventa eller inte har kunnat identifieras.²⁴⁸

Reglerna om solidariskt ansvar har kritiserats bl.a. för att de anses orättvisa mot företag och för att de har skapat obalans på den amerikanska försäkringsmarknaden.²⁴⁹ För att komma till rätta med missförhållandena har delstatlig lagstiftning införts som begränsar det solidariska ansvaret på olika sätt. En del av dessa lagar föreskriver att sådant ansvar endast gäller för skadestånd för ekonomiska förluster,²⁵⁰ medan andra lagar stadgar att solidariskt ansvar endast inträder om företagets del i skadan överstiger en viss procentsats.²⁵¹ Sedan år 1987 har nio delstater upphört att tillämpa principen om *joint and several liability*.²⁵²

Under vissa omständigheter kan ett företag bli skadeståndsskyldigt trots att den skadelidande inte har bevisat dess ansvar för skadan. Sådant ansvar kallas *enterprise liability* och kan uppstå när en generisk produkt - som har tillverkats i identisk form av flera olika tillverkare - har orsakat skada, och det inte går att fastställa vem av tillverkarna som ansvarar för det skadegörande produktexemplaret. *Enterprise liability* innebär att den skadelidande - under dessa omständigheter - kan stämma samtliga tillverkare av produkten och för att undgå att bli solidariskt ansvarig för skadan, måste det enskilda företaget bevisa att det inte har tillverkat produkten ifråga, vilket oftast är en omöjlig uppgift.²⁵³

Market share liability är en variant av *enterprise liability* och innebär att ansvaret kan fördelas mellan samtliga stämde tillverkare - i proportion till företagets marknadsandelar - ifall tillverkaren av det skadegörande exemplaret inte kan identifieras. Denna ansvarsform fick sitt genombrott genom målet *Sindell v. Abbott Laboratories*²⁵⁴ som avgjordes av Högsta domstolen i Kalifornien år 1980.

---

²⁴⁷ Att reglerna om solidariskt ansvar kan ge upphov till orättvisa resultat framgår vid beaktande av att företag ibland anses ansvariga för en så liten del av skadan som 5%. Att juryn utdömer ansvar i dessa fall beror förmodligen på att de vill ge tillverkaren en tillrättavisning. Se *Product Liability OECD* s. 18.

²⁴⁸ Phillips, J. s. 78; *Product Liability OECD* s. 18.

²⁴⁹ SOU 1995:33 s. 307.

²⁵⁰ Detta innebär att företag endast behöver betala den del av skadeståndet - för icke-ekonomiska förluster - som motsvarar dess delaktighet i skadan. Se *Product Liability OECD* s. 19.

²⁵¹ T.ex. 50% i Iowa och Montana och 25% i Illinois, se *Product Liability OECD* s. 19.

²⁵² *Product Liability OECD* s. 19.

²⁵³ Blomstrand m.fl. s. 55.

²⁵⁴ *Sindell v. Abbott Laboratories*, 163 Cal.Rptr. 132, 607 P.2d 924 (Cal.1980).

I *Sindell v. Abbott Laboratories* förde Judith Sindell (den skadelidande) talan, genom en class action,²⁵⁵ mot fem företag som tillverkat läkemedlet diethylstilbestrol (DES).²⁵⁶ DES var ett syntetiskt kvinnligt hormon som användes för att förebygga missfall under graviditeten. Så småningom visade det sig att läkemedlet gav upphov till cancer hos dottrarna till de kvinnor som använt preparatet, men sjukdomen visade sig inte förrän dottrarna var i mogen ålder. Judith Sindell var en av de kvinnor som hade drabbats av cancer till följd av moderns användning av DES. År 1978 uppskattades mer än en halv miljon kvinnor ha fått cancer av denna anledning.

I det aktuella målet var det inte möjligt för den skadelidande att identifiera vilket företag som hade tillverkat det produktexemplar som använts av modern. Problemen med identifieringen berodde dels på det stora antal företag som hade tillverkat läkemedlet (ca. 200 st.), dels på att det hade dröjt flera år innan sjukdomen bröt ut.²⁵⁷ Domstolen uttalade att den skadelidande måste stämma ”the manufacturers of a *substantial share* of the DES which her mother might have taken”, för att market share liability skulle kunna tillämpas.²⁵⁸ När detta krav var uppfyllt var det sedan upp till de enskilda företagen att bevisa att de inte sålt det aktuella produktexemplaret.

I *Sindell*-fallet kunde domstolen antingen välja att neka den skadelidande ersättning hon var berättigad till, eller att avvika från principen om att skadeståndsskyldighet endast kan uppstå när ansvar har bevisats. Domstolen valde det sistnämnda alternativet och fördelade ansvaret mellan de stämde företagen (såvida de inte kunde bevisa sin oskuld), i proportion till företagens marknadsandelar. Domstolen motiverade detta val med att skadeståndet skulle betalas av de företag som hade tjänat pengar på läkemedlet.²⁵⁹

Före *Sindell*-fallet hade andra skadelidande nekats skadestånd för skador orsakade av DES, p.g.a. bevisbrist i två produktansvarsmål.²⁶⁰ I och med avgörandet i *Sindell* förbättrades de skadelidandes ställning, och en ny typ av ansvar introducerades i amerikansk skadeståndsrätt.

Sindell-doktrinen – som endast godkänns i vissa delstater – lämnar vissa viktiga frågor obesvarade, t.ex.: hur stor procentandel av det totala antalet tillverkare av en produkt måste utgöra svarandeparter i målet,²⁶¹ och hur skall företagets marknadsandelar fastställas?

En annan typ av ansvar - som är främmande för svensk rätt och som tillämpas i en del delstater - är *successor liability*, som innebär att ett efterträdande företag under vissa omständigheter, kan bli skadeståndsskyldigt för de produkter som det föregående företaget har tillverkat. Enligt traditionella bolagsrättsliga regler, kan ett efterträdande företag bli ansvarigt för det föregående företagens förpliktelser ifall tre förutsättningar är

---

²⁵⁵ En person kan stämma ett företag genom class action (grupptalan), vilket innebär att denne för talan för en hel grupp personer. De andra personerna som omfattas av gruppen behöver inte lämna sitt samtycke till grupptalan, domen kommer ändå vara bindande för dem. För att en class action skall tillåtas måste vissa förutsättningar vara uppfyllda. Se Dufwa (1993); Lindblom, P. s. 173ff.

²⁵⁶ Läkemedlet hade godkänts av the Federal Drug Administration (FDA) och beräknas ha använts av 1,5-3 miljoner kvinnor under åren 1947 och 1971. År 1971 infördes förbud för gravida kvinnor att använda läkemedlet. Se Dufwa (1993) s. 1125.

²⁵⁷ Howells, G. s. 219.

²⁵⁸ Phillips, J. s. 246.

²⁵⁹ Owles, D. s. 52.

²⁶⁰ *Gray v. United States*, 445 F. Suppl 337 (S.D. Tex. 1978) och *McCreery v. Eli Lilly & Co.*, 87 Cal. App.3d 77, 82-84 (150 Cal. Rptr. 730, 1987).

²⁶¹ Domstolen i *Sindell v. Abbott Laboratories* definierade inte begreppet ”substantial share of the manufacturers” utan lämnade frågan öppen för tolkning. I det aktuella målet hävdade den skadelidande att de svarande företagen ansvarade för 90% av marknaden, vilket ansågs uppfylla kravet på ”substantial share of the manufacturers”. Se Dufwa (1993) s. 1134; Howells, G. s. 220.

uppfyllda. För det första skall det efterträdande företaget ha uppstått genom en konsolidering eller sammanslagning av två företag, för det andra skall det efterträdande företaget utgöra en fortsättning av det föregående företaget och för det tredje skall konsolideringen eller sammanslagningen ha företagits med ett bedrägligt syfte att undgå ansvar.²⁶² Dessa regler var dock inte till stor hjälp i produktansvarsmål och därför utvecklades två varianter av successor liability som användes vid produktskador: regeln om basic continuity och the product line theory.

Regeln om *basic continuity* innebär att ansvar kan åläggas ett efterträdande företag, för det föregående företags produkter, om det föreligger basic continuity mellan dessa. Bevis på sådant samband kan bl.a. anses föreligga när personal på viktiga positioner i det första företaget har fortsatt arbeta för det efterträdande företaget. Ifall det efterträdande företaget använder det första företags tillgångar eller fortsätter att använda dess firmanamn, kan dessa omständigheter också peka på att basic continuity föreligger.

Om det efterträdande företaget fortsätter producera de produkter som tillverkades av det föregående företaget, kan det bli ansvarigt även för detta företags produkter. Ett sådant ansvar följer av *the product line theory*, som har utvidgat det ursprungliga tillämpningsområdet för successor liability.²⁶³ Det utvidgade ansvaret har motiverats med att det efterträdande företaget, i dessa fall, har dragit fördel av det förra företags goodwill och kundkontakter. Ansvar enligt denna teori kan dock endast komma ifråga ifall det föregående företaget inte kan utge ersättning till den skadelidande. Den skadelidande måste i första hand vända sina ersättningskrav mot detta företag.²⁶⁴

4.6 Ansvarsfrihetsgrunder

Enligt 8§ kan den som annars skulle bli skadeståndsskyldig befria sig från ansvar i fyra olika fall:

- 1) om han visar att han inte har satt produkten i omlopp i en näringsverksamhet,
- 2) om han gör sannolikt att säkerhetsbristen inte fanns när han satte produkten i omlopp,
- 3) om han visar att säkerhetsbristen beror på att produkten måste stämma överens med tvingande föreskrifter som har meddelats av en myndighet,
- 4) om han visar att det på grundval av det vetenskapliga och tekniska vetandet vid den tidpunkt då han satte produkten i omlopp, inte var möjligt att upptäcka säkerhetsbristen.

Det är den påstått skadeståndsskyldige som har bevisbördan för att någon av dessa fyra situationer föreligger. Dessa fyra befrielsegrunder skall närmare kommenteras.

- Produkten har inte satts i omlopp i en näringsverksamhet (8§ p. 1).

---

²⁶² Owles, D. s. 96; Leebron, D. s. 45.

²⁶³ Owles, D. s. 96.

²⁶⁴ Leebron, D. s. 47; Owles, D. s. 96.

Tillverkaren blir inte ansvarig om han inte satt produkten i omlopp. Det blir därför viktigt att fastställa när en produkt anses vara satt i omlopp. En produkt är satt i omlopp när tillverkaren har fullbordat tillverkningsprocessen och fört in produkten i det ekonomiska kretsloppet. Det avgörande vid denna bedömning är om den ansvarige inte längre har den faktiska kontrollen över produkten, d.v.s. om varan inte längre finns i tillverkarens besittning. Om varan har överlämnats till en självständig fraktförare anses den satt i omlopp. Detsamma gäller om en kund plockar ner en produkt från hyllan i en snabbköpsbutik, det krävs inte att kunden skall ha köpt produkten. Produkter som hyrts ut eller upplåtits anses även satta i omlopp.

Om en produkt har lämnat tillverkarens besittning utan hans samtycke eller medverkan, är produkten inte satt i omlopp. Så kan t.ex. vara fallet om en vara stjäls från tillverkarens lager, eller ifall någon anställd lämnar ut en vara utan sedvanlig kontroll eller tidigare än vad ledningen har avsett.²⁶⁵

Ett förhandsavgörande har kommit från EG-domstolen där begreppet "satt en produkt i omlopp" har diskuterats. I mål C-203/99 Henning Veedfald *.l.* Århus Amtskommune skadades en donerad njure (som skulle användas för transplantation) när den sköljdes i en defekt perfusionsvätska. Kommunen (som var ansvarig för de sjukhus som framställt och färdigblandat vätskan) bestred ansvar bl.a. med motiveringen att produkten, d.v.s. perfusionsvätskan, inte var satt i omlopp. EG-domstolen godtog inte denna invändning utan ansåg att en defekt produkt hade satts i omlopp, när den användes vid tillhandahållandet av en bestämd medicinsk tjänst.²⁶⁶

Även om tillverkaren har satt produkten i omlopp, kan han befrias från ansvar om han visar att produkten inte satts i omlopp inom ramen för en näringsverksamhet. Med näringsverksamhet avses en verksamhet av ekonomisk art som bedrivs yrkesmässigt. Även gratisprover som delats ut anses vara omsatta i näringsverksamhet, det är således inte nödvändigt att ersättning skall ha betalats för produkten. PAL omfattar däremot inte produkter som sålts av t.ex. privatpersoner, ideella föreningar eller stiftelser.²⁶⁷

Statliga och kommunala företag som driver näringsverksamhet kan bli skadeståndsskyldiga enligt PAL. Däremot kan inte lagen tillämpas på produkter som statliga och kommunala myndigheter själva har tillverkat eller importerat för användning i deras verksamhet.²⁶⁸

I ovan nämnda förhandsavgörande C-203/99 invände även kommunen att produkten inte framställdes i ett ekonomiskt syfte eller inom ramen för en näringsverksamhet, i den mening som avses i art. 7(c) EG-direktivet.²⁶⁹ Produkten hade tillhandahållits vid en tjänst som var helt offentligfinansierad och som patienten inte var skyldig att betala ersättning för. EG-domstolen ansåg, trots dessa omständigheter, att ansvarsfrihet enligt

---

²⁶⁵ Forssén, B s. 73f.

²⁶⁶ C-203/99 p. 13, 18 i domen.

²⁶⁷ Produktansvar (Industriförbundet) s. 38.

²⁶⁸ Detta undantag från skadeståndsskyldigheten ifrågasattes av lagutskottet som fann ett sådant undantag omotiverat, se 1991/92:LU14 s. 12.

²⁶⁹ Art. 7(c) i EG-direktivet motsvaras av 8§ p. 1 i PAL.

art. 7(c) inte kunde åberopas. Det förhållandet att patienten inte direkt betalade för tjänsten eftersom denna bekostades utav det offentliga, kunde inte ändra den ekonomiska och näringsmässiga karaktär som kännetecknade framställningen av dessa produkter.²⁷⁰

Befrielsegrunden i 8§ p. 1 kan åberopas av samtliga persongrupper som kan bli skadeståndsskyldiga, d.v.s. tillverkare, importörer samt övriga ansvariga enligt 6 och 7§§.

- Säkerhetsbristen fanns inte när produkten sattes i omlopp (8§ p. 2).

Det svarande företaget behöver inte prestera full bevisning, utan endast göra sannolikt att denna befrielsegrund föreligger. Detta kan ske genom att näringsidkaren visar att produkten var felfri när den lämnade hans besittning, eller att säkerhetsbristen uppstod i ett senare distributionsled. Bevisskyldighet uppstår i varje led i tillverkningskedjan, en importör kan t.ex. inte tillgodoräkna sig tillverkarens bevisning.²⁷¹

- Säkerhetsbristen beror på tvingande offentliga föreskrifter (8§ p. 3).

För att åberopa denna ansvarsfrihetsgrund måste det finnas ett samband mellan de egenskaper som krävs i föreskriften och säkerhetsbristen i produkten. Denna invändning torde få ringa praktiskt betydelse, särskilt med tanke på att det i Sverige för nuvarande, inte finns någon sådan tvingande föreskrift som avses i lagtexten.²⁷²

Vissa myndighetsföreskrifter är utformade så att tillverkaren själv, inom vissa angivna gränser, får bestämma produktens utformning. Om det finns möjlighet att inom dessa gränser tillverka en säker produkt, kan inte tillverkaren undgå ansvar genom att hänvisa till föreskriften.²⁷³

- Säkerhetsbristen är ett utvecklingsfel (8§ p. 4).

Den påstått ansvarige svarar inte för utvecklingsskador, d.v.s. skador som beror på en omständighet som inte ens den främsta vetenskapliga och tekniska expertisen kände till, vid den tidpunkt produkten sattes i omlopp. Det avgörande vid bedömningen om en utvecklingsskada föreligger, är expertisens kännedom när produkten sattes i omlopp. Ifall riskerna förenade med produkten var okända när denna sattes i omlopp, p.g.a. det existerande forskningsläget, rör det sig om en utvecklingsskada.

Om den skadelidande hävdar att den skada han åsamkats inte utgör en utvecklingsskada, måste han visa att kännedom om riskerna förelåg när produkten sattes i omlopp. Dessutom måste han visa att sådan kännedom (t.ex. forskningsrapporter, avhandlingar m.m.) var tillgänglig vid denna tidpunkt.²⁷⁴

---

²⁷⁰ C-203/99 p. 20-22 i domen.

²⁷¹ Bengtsson/Ullman s. 30, Produktansvar (Industriförbundet) s. 38, 40.

²⁷² Produktansvaret (Industriförbundet) s. 40.

²⁷³ Prop. 1990/91:197 s. 120.

²⁷⁴ Kravet på att det vetenskapliga och tekniska vetande skall vara tillgängligt framkom i EG-domstolens mål C-300/95 EG-kommissionen ./ Storbritannien och Nordirland, se p. 28 i domen. Denna princip gäller även vid tolkningen av 8§ p.4, eftersom PAL skall tolkas i enlighet med EG-direktivet och praxis från EG-domstolen.

Frågan huruvida utvecklingsskadorna skulle inkluderas i PAL var en av de mest omdebatterade under lagstiftningsprocessen. Regeln i 8§ p. 4 fanns inte med i propositionen utan infördes på förslag av lagutskottet efter påtryckningar från svensk näringsliv.²⁷⁵ Lagutskottet ville inte precisera undantagets innebörd utan hänvisade till EG-direktivet samt EG-domstolens räspraxis som utbildats i denna fråga.²⁷⁶

Det är hittills okänt om den skadelidandes ställning har försämrats genom undantaget för utvecklingsskador. Detta försvar kommer förmodligen sällan åberopas med tanke på omfattningen av den bevisning som tillverkaren måste prestera, för att visa förekomsten av en utvecklingskada.²⁷⁷

4.6.1 Motsvarande reglering i USA

När den skadelidande framfört sin bevisning har det svarande företaget möjlighet att befria sig från ansvar genom att bevisa förekomsten av vissa omständigheter. Vad som räknas som giltig ansvarsfrihetsgrund kan dock variera mellan de olika delstaterna. De befrielsegrunder, som oftast nämns i doktrinen, skall presenteras närmare i det följande.

- Produktens överensstämmelse med *state of the art*.

En kontroversiell fråga i produktansvarsdebatten i USA, är huruvida säljaren kan bli fri från skadeståndsskyldighet genom att åberopa *state of the art*.²⁷⁸ Denna befrielsegrund godkänns i vissa delstater och den innebär att företaget bestrider ansvar eftersom produkten överensstämmer med de säkerhetskrav, som gällde när denna sattes på marknaden. Den omständigheten att säkrare produkter (av samma slag) har kunnat tillverkas senare, p.g.a. nyförvärvad teknisk kunskap, anses inte tillräcklig för att skadeståndsskyldighet skall inträda.

I vissa fall har säkerhetskrav som föreskrivs av branschorganisationer (*industry standards*) ansetts utgöra *state of the art*, men i andra fall har domstolen inte velat sätta ett likhetstecken mellan branschrekommendationer och den säkerhetsnivå som skall anses vara gällande. Anledningen härtill är att det har förekommit att en hel bransch har använt och godkänt en för låg säkerhetsnivå.²⁷⁹ Vid bedömningen om produktens överensstämmelse med *state of the art*, utgår domstolen vanligtvis från den tidpunkt då produkten sattes på marknaden. Det har dock förekommit att tiden för rättegången istället har använts som utgångspunkt, vilket torde vara oförmånligt för företaget, eftersom rättegången kan äga rum lång tid efter den tidpunkt då produkten började säljas.²⁸⁰

---

²⁷⁵ 1991/92:LU14 s. 8f; Öhman, H. s. 22.

²⁷⁶ 1991/92:LU14 s. 8f.

²⁷⁷ Blomstrand m.fl. s. 130.

²⁷⁸ *State of the art* har definierats som: "the scientific or technological knowledge available or existing when a product is marketed". Se Phillips, J. s. 294.

²⁷⁹ Owles, D. s. 3; Phillips, J. s. 293.

²⁸⁰ Se t.ex. *Dart v. Wiebe Mfg., Inc.*, 147 Ariz. 242, 709 P.2d 876 (Ariz.1985) och *Hawaii Federal Asbestos Cases*, In re, 665 F.Supp. 1454 (D.Hawaii 1986).

Denna ansvarsfrihetsgrund kan även åberopas i de fall skadan har orsakats av ett utvecklingsfel i produkten, d.v.s. ett fel som inte gick att upptäcka enligt det vetenskapliga och tekniska vetandet som förelåg och fanns tillgängligt, när produkten började säljas.²⁸¹

- Defekten i produkten uppstod genom en oförutsebar förändring av denna. Om en skada har orsakats av en produkt som har modifierats eller förändrats sedan det lämnade det svarande företagets kontroll, kan företaget undgå ansvar ifall förändringen av produkten är en trolig orsak till skadan. För att denna ansvarsgrund skall kunna åberopas måste förändringen inte skäligen ha kunnat förutses av företaget. Således har företag en skyldighet att ansvara för förutsebara förändringar, och vid utformningen av en produkt måste de ta hänsyn till att sådana modifieringar kan komma att genomföras.²⁸²

Denna ansvarsfrihetsgrund har framförallt kommit att användas i situationer där en anställd har skadats p.g.a. att hans arbetsgivare har gjort vissa ändringar på en maskin eller någon annan produkt.²⁸³

- Den skadegörande produkten har tillverkats i enlighet med specifikationer som har givits eller godkänts av USA:s regering.

Denna befrielsegrund kallas *the government contractor defense* och kan åberopas av företag som tillverkar produkter på beställningsuppdrag av regeringen. En sådan möjlighet till ansvarsfrihet motiveras med att det annars skulle bli svårt för regeringen att hitta företag som den kan beställa produkter av, eller att priserna skulle höjas för denna tillverkning (eftersom det kontrakterade företaget skulle medräkna kostnader för produktskador i priset).²⁸⁴

Government contractor defense godkändes av högsta domstolen i USA, i målet *Boyle v. United Technologies Corp.*²⁸⁵ år 1988. I förevarande mål uttalade domstolen att denna ansvarsfrihetsgrund endast accepterades om vissa krav var uppfyllda, bl.a. måste regeringen ha godkänt eller utfärdat föreskrifter om produktens utformning (och dessa föreskrifter måste vara "reasonably precise"), och tillverkaren måste underrätta regeringen ifall han fick kännedom om att skaderisker uppstod.²⁸⁶

- Den skadelidandes handlande har varit en bidragande orsak till skadans uppkomst.

Det svarande företagets ansvar kan bortfalla eller inskränkas vid medvållande av den skadelidande.²⁸⁷ Sådant medvållande kan bl.a. bestå av att den skadelidande, frivilligt och utan skälig anledning, har utsatt sig för en medveten risk, eller att denne har missbrukat produkten på ett sätt som inte

---

²⁸¹ Product Liability OECD s. 19.

²⁸² Elser/Manchisi s. 70.

²⁸³ Leebron, D. s. 54.

²⁸⁴ Adams, J. s. 12.

²⁸⁵ *Boyle v. United Technologies Corp.*, 487 U.S. 500, 108 S.Ct. 2510, 101 L.Ed.2d 442 (1988).

²⁸⁶ Phillips, J. s. 174.

²⁸⁷ Läs vidare om den skadelidandes medvållande och dess konsekvenser i kap. 4.7.1.

kunnat förutses av företaget. Företaget ansvarar däremot för skador som uppstått p.g.a. förutsebart missbruk och har i enlighet härmed en skyldighet att utforma produkten så att den är säker även vid sådan användning. Som exempel på förutsebart missbruk av en produkt, kan nämnas det fall då en person står på en stol, istället för att sitta på den.²⁸⁸

4.7 Särskilda regler om den skadelidandes medvållande samt preskription

PAL innehåller en särskild jämningsregel som stadgar att skadeståndet kan jämkas om den skadelidande har medverkat till skadan genom vållande.²⁸⁹ Kravet på medverkan innebär att den skadelidandes beteende skall ha varit en bidragande orsak till skadan.

Även SkL har en bestämmelse om jämkning vid medvållande (6 kap. 1§ SkL). Avseende saksador överensstämmer de båda jämningsreglerna med varandra. Däremot är det svårare att få till stånd jämkning för personskador enligt SkL, eftersom det krävs att den skadelidande uppsåtligt eller genom grov vårdslöshet har bidragit till skadan. Vid dödsfall kan jämkning endast ske enligt SkL, i de fall den avlidne uppsåtligt medverkat till skadan.

Den skadelidandes ställning har försämrats, i tre avseenden, genom de utökade jämningsmöjligheterna vid personskada i PAL. För det första kan jämkning ske redan vid vanlig (d.v.s. inte grov) oaktsamhet. För det andra är det inte bara den skadelidandes vållande som skall räknas, utan allt vållande på den skadelidandes sida skall beaktas. Genom denna formulering kan skadeståndet jämkas även i de fall där den som har varit vårdslös är någon som den skadelidande svarar för, t.ex. barn eller anställda.²⁹⁰ För det tredje kan jämkning vid dödsfall ske inte bara när den avlidne uppsåtligt medverkat till dödsfall, utan även vid vårdslös medverkan av den avlidne.

Dessa förhållanden kan bidra till att den skadelidande återoppar den mer förmånliga jämningsregeln i SkL, i de fall medvållande förekommit. Konsumenten måste dock visa att den ansvarige varit vårdslös eller agerat uppsåtligt för att kunna återropa SkL. Detta innebär att produktansvaret förmodligen kommer att fortsätta utvecklas, inte bara genom PAL utan även enligt vanlig skadeståndsrätt.²⁹¹

Jämkning kan inte aktualiseras förrän skadeståndsskyldighet enligt PAL har fastställts. Skadeståndet skall jämkas efter vad som är skäligt. Vid denna bedömning är två faktorer av särskild vikt: dels i vilken mån parternas

---

²⁸⁸ Brown, S. s. 20f; Elser/Manchisi s. 67f.

²⁸⁹ Jämningsregeln i 10§ PAL fanns inte med i det ursprungliga lagförslaget, utan infördes i lagen genom SFS 1992:1137, se även förarbetena till lagändringen: prop. 1992/93:38; 1992/93:LU9.

²⁹⁰ Forssén, B. s. 78.

²⁹¹ Kylhammar, A. s. 47.

handlande²⁹² har inverkat på skadans omfattning, dels vilken inverkan en jämkning får på parternas ekonomiska förhållanden²⁹³

I 6 kap. 2§ SkL finns en allmän jämkningsregel som stadgar att skadeståndet kan jämkas, efter vad som är skäligt, om skyldighet att utge skadestånd är oskäligt betungande för den skadeståndsskyldiges ekonomiska förhållande. Departementschefen Freivalds har uttalat att denna allmänna jämkningsregel skall kunna tillämpas vid strikt ansvar enligt PAL,²⁹⁴ men grundtanken i PAL är fortfarande att tillverkare och importörer skall bära ansvaret för produktskador.²⁹⁵

Den allmänna jämkningsregeln kan endast användas ifall skadeståndsskyldigheten skulle vara oskäligt betungande. Detta krav uppfylls vanligtvis inte när ett företag är den skadeståndsskyldige, eftersom företag oftast har ansvarsförsäkringar som täcker produktskador. Jämkning bör i princip inte heller ske om företaget, objektivt sett, borde ha varit försäkrat men saknar sådan försäkring. Regeln skulle dock kunna tillämpas i produktansvarsfall, när skadeståndsskyldigheten vida överstiger vad som kan beaktas som normal risk i den särskilda verksamheten.²⁹⁶

För att få skadestånd enligt PAL, måste den skadelidande väcka talan inom vissa tidsfrister, annars preskriberas kravet på ersättning. I 12§ PAL anges två olika preskriptionstider som den skadelidande måste iaktta.²⁹⁷

Enligt treårsregeln i 12§ måste den som vill ha ersättning väcka talan härom inom tre år, från det att han fick eller borde ha fått kännedom²⁹⁸, om att fordringen kunde göras gällande. Den skadelidande måste ha fått (eller borde fått) kännedom om tre saker: själva skadan, att det rör sig om en produktskada (d.v.s. att skadan beror på en säkerhetsbrist hos en produkt) samt den ansvariges identitet. Preskriptionstiden börjar inte löpa förrän den skadelidande fått (eller borde fått) kännedom om alla dessa tre faktorer.²⁹⁹

Den skadelidande avbryter preskriptionen genom att väcka talan, d.v.s. genom att stämma den ansvarige vid domstol. Preskriptionsavbrott kan även ske genom att den skadelidande vidtar annan rättslig åtgärd för att få fordringen fastställd genom dom e.d., eller om den skadeståndsskyldige erkänner skulden. Preskriptionen kan inte avbrytas enbart genom att den

---

²⁹² Det är i första hand den skadelidandes vållande som skall läggas till grund för skälighetsbedömningen. Även den skadeståndsskyldiges handlande kan dock komma att beaktas vid jämkningsfrågor, trots det strikta ansvaret. Se prop. 1975:12 s. 174f.

²⁹³ Parternas ekonomiska förhållanden beaktas endast i de fall jämkningen leder till ett klart oskäligt resultat, t.ex. om nedsättningen av skadeståndet får allvarliga följder för den skadelidandes försörjningsmöjligheter eller levnadsförhållanden. Se prop. 1975:12 s. 174f.

²⁹⁴ Bertil Bengtsson är mer tveksam till om regeln i 6 kap. 2§ SkL kan tillämpas vid produktskador, eftersom han anser att en tillämpning av regeln skulle inskränka det skydd som den skadelidande tillerkänns enligt EG-direktivet. Se Bengtsson, B. s. 33.

²⁹⁵ Prop. 1990/91:197 s. 43f, 63.

²⁹⁶ Blomstrand m.fl. s. 137.

²⁹⁷ Preskriptionsreglerna blir även tillämpliga när krav grundade på 11§ framställs, d.v.s. när säljaren eller tjänsteutövaren har fått betala skadestånd enligt KköpL eller KtjL och kräver ersättning av den ansvarige enligt PAL, se Forssén, B. s. 81.

²⁹⁸ Tidpunkten för när den skadelidande borde ha fått kännedom får bestämmas efter en skälighetsbedömning, se Dufwa (Karnov) s. 1164.

²⁹⁹ Produktansvar (Industriförbundet) s. 45.

skadelidande överlämnar ett skriftligt krav på skadestånd till den skadeståndsskyldige.³⁰⁰

I 12§ anges även en yttersta preskriptionsfrist som föreskriver, att talan om ersättning måste väckas, inom tio år från det att den skadeståndsskyldige satte produkten i omlopp. Den produkt som här avses är det exemplar som orsakade skadan i det konkreta fallet. Om skadan har uppstått genom användning av flera produkter av samma slag under en längre tidsperiod, räknas den tioåriga preskriptionstiden från den tidpunkt, då den sista av dessa produkter sattes i omlopp.

Om den skadelidande inte väcker talan i tid, har han inte rätt till ersättning (12§ st. 3). Fordringen kan inte heller kvittas mot någon skuld som den skadelidande har mot det ansvariga företaget. Det är den skadeståndsskyldige som har bevisbördan för att preskriptionstiden har löpt ut.³⁰¹

4.7.1 Motsvarande reglering i USA

Frågan om hur medvållande skall bedömas är en av de mest omdiskuterade och komplicerade frågorna i amerikansk skadeståndsrätt. Under lång tid dominerade doktrinen om *contributory negligence*, som innebär att skadeståndsansvaret bortfaller om den skadelidande har varit medvållande till skadan. Rätten till skadestånd försvinner enligt denna doktrin, oberoende graden av medvållande, t.ex. kan en domstol utesluta skadestånd i de fall den skadelidandes skuld uppgår till 10%, medan den defekta produkten har orsakat skadan till 90%. *Contributory negligence* kan dock endast åberopas av den svarande parten i produktansvarsmål grundade på vårdslöshet, vid strikt ansvar tillämpas inte denna doktrin.³⁰²

Eftersom reglerna om *contributory negligence* gav upphov till orättvisa resultat för den skadelidande, började alltfler delstater att ansluta sig (både genom lagstiftning och praxis) till doktrinen om *comparative fault/negligence* fr.o.m. mitten av 1960-talet. Enligt denna doktrin bortfaller inte rätten till skadestånd, utan skadeståndet kan istället nedsättas i förhållande till den grad av medvållande som har förekommit.³⁰³ Tre olika varianter av *comparative negligence* doktrinen har använts: *modified comparative negligence*, *pure comparative negligence* och *slight-gross system*.

Den vanligaste modellen i delstatlig lagstiftning är *modified comparative negligence*, som innebär att den skadelidande får ersättning om hans vållande inte överstiger en viss nivå, vanligen 50%. *Pure comparative negligence* medger en nedsättning av skadeståndet i proportion till den skadelidandes skuld. I dessa fall kan ersättning utbetalas även om graden av medvållande överstiger 50%.³⁰⁴ I de fall *slight-gross system* tillämpas utgår

³⁰⁰ Prop. 1976/77:5 s. 187; Blomstrand m.fl. s. 145f.

³⁰¹ Blomstrand m.fl. s. 146; Produktansvar (Industriförbundet) s. 45.

³⁰² Dufwa (1993) s. 454; Product Liability OECD s. 16.

³⁰³ Dufwa (1993) s. 470f.; Brown, S. s. 20.

³⁰⁴ Om den skadelidande anses ha orsakat skadan till 70% kan han ändå få 30% av det skadestånd som skulle utbetalats om inget medvållande hade förekommit. Se Product Liability OECD s. 15.

skadestånd endast om medvållandet är ringa (slight) i jämförelse med skadevållarens culpa. Denna form av comparative negligence är den som är minst förmånlig för den skadelidande.³⁰⁵ I nuläget har 43 av de amerikanska delstaterna godkänt användningen av någon form av comparative negligence vid medvållande.³⁰⁶

Vissa delstatliga domstolar tillämpar doktrinen om comparative negligence vid strikt ansvar,³⁰⁷ men i andra delstater används den endast i produktansvarsmål baserade på företagets vållande.³⁰⁸

När strikt ansvar föreligger är det vanligast att företag åberopar *assumption of risk* i fall av medvållande. I detta fall skall det svarande företaget visa att den skadelidande - frivilligt och utan skälig anledning - har utsatt sig för en medveten skaderisk. Lyckas det svarande företaget bevisa dessa omständigheter medges en nedsättning av skadeståndsbeloppet i enlighet med comparative negligence principen.³⁰⁹

För att den skadelidande skall ha rätt till skadestånd måste han väcka talan härom inom en viss tid. Dessa tidsfrister anges i *statutes of limitations* och börjar normalt löpa från den dag då skadan inträffade, upptäcktes eller borde ha upptäckts. Hittills har 18 delstater³¹⁰ infört särskilda statutes of limitations för produktskador. I dessa lagar anges preskriptionstider från ett till fyra år.³¹¹ Om inte en delstat har särskilda preskriptionstider för produktansvarsmål, tillämpas den frist som stadgas i delstatens *general tort statute of limitations*. Tidsperioderna som följer av dessa lagar varierar från ett till sex år.³¹²

I vissa delstater finns även *statutes of repose*, som anger en yttersta preskriptionsfrist som börjar löpa från den dag produkten tillverkades, såldes, levererades, köptes eller användes.³¹³ Syftet med denna tidsbegränsning av produktansvaret är bl.a. att företag inte skall behöva oroa sig för produktrelaterade skadeståndsanspråk under obegränsad tid.³¹⁴ Statutes of repose har antagits i 19 delstater³¹⁵ och preskriptionstiden

---

³⁰⁵ Dufwa (1993) s. 472f.

³⁰⁶ Product Liability OECD s. 16.

³⁰⁷ Se t.ex. *Austin v. Raybestos-Manhattan, Inc.*, 471 A.2d 280 (Me.1984) samt *Day v. General Motors Corp.*, 345 N.W.2d 349 (N.D.1984).

³⁰⁸ Se t.ex. *Young's Mach. Co. v. Long*, 100 Nev. 692, 692 P.2d 24 (Nev.1984) samt *Lippard v. Houdaille Industries, Inc.*, 715 S.W.2d 491 (Mo.1986).

³⁰⁹ Brown, S. s. 20f, se även kap. 4.6.1.

³¹⁰ De delstater som infört statutes of limitations för produktskador är: Alabama, Arizona, Arkansas, Kalifornien, Colorado, Connecticut, Florida, Idaho, Indiana, Michigan, Nebraska, New Hampshire, New York, Oregon, Rhode Island, South Dakota, Tennessee och Washington. Se Gooden 208f.

³¹¹ Gooden, R. s. 207; Himmelfarb, D. s. 222.

³¹² Ifall den skadelidandes talan grundas på breach of warranties måste han istället iaktta de tidsfrister som anges i UCC. Se Gooden, R. s. 207.

³¹³ Delstaterna kan använda olika produktrelaterade tidpunkter för att markera den yttersta preskriptionstidens början.

³¹⁴ Om tillverkarens ansvar var tidsbegränsat, skulle premierna för produktansvarsförsäkringar höjas betydligt. Se Product Liability OECD s. 21.

³¹⁵ De delstater som antagit statutes of repose för produktskador är: Alabama, Arizona, Colorado, Connecticut, Florida, Georgia, Idaho, Illinois, Indiana, Kansas, Kentucky, Michigan, Nebraska, New Hampshire, North Carolina, North Dakota, Oregon, Rhode Island och Tennessee. Se Gooden, R. s. 209f.

varierar i dessa från fem till tolv år, med tio år som den vanligast förekommande tidslängden. När den yttersta preskriptionstiden har löpt ut har den skadelidande inte längre någon grund för talan, även om en skada uppstår.³¹⁶

Företag som är belägna i stater som saknar statutes of repose, är i princip ansvariga för sina produkter under obegränsad tid, eller tills det anses oförnuftigt att använda dem p.g.a. ålder. Det är inte ovanligt att produktansvarsmål äger rum 20 år efter det att produkten har tillverkats.³¹⁷

4.8 Sammanfattning av reglerna om strikt ansvar i Sverige och i USA

Vid en jämförelse mellan reglerna om strikt ansvar i Sverige och i USA, visar det sig att reglerna till stor del överensstämmer med varandra. Trots stora likheter mellan de båda ländernas system, föreligger även väsentliga skillnader som påverkar konsumenterna och deras möjligheter till ersättning.

I båda länderna tillämpas det strikta ansvaret när en produkt med en säkerhetsbrist eller en defekt, har orsakat skada. Det strikta ansvaret innebär en skadeståndsskyldighet för personskador och sakskador. Denna regel gäller både i Sverige och i USA, men regelns omfång och tillämpning varierar mellan länderna. I Sverige ersätts endast skador på konsumentegendom, medan skador på all egendom – oavsett egendomens karaktär – ersätts i de flesta amerikanska delstater. Ersättning för sakskador utgår dock huvudsakligen enligt samma principer i Sverige och i USA. Däremot föreligger stora skillnader vid ersättning av personskada, särskilt avseende skadestånd för ideella förluster. De flesta amerikanska delstater använder sig dessutom av punitive damages; en typ av skadestånd som är helt främmande för svensk rätt.

I USA bestäms skadeståndet i delstatliga produktansvarsmål av en jury, vars medlemmar saknar juridisk utbildning. I Sverige fastställs skadestånd vid produktskada av en domare.

De amerikanska och de svenska reglerna om bevisning i produktansvarsmål, uppvisar vissa likheter. Skadelidande i Sverige och i USA har bevisbördan för att förutsättningarna för en produktansvarstalan är uppfyllda, och enligt båda ländernas regleringar har det svarande företaget bevisbördan för att en giltig ansvarsfrihetsgrund föreligger. Viktiga skillnader finns dock mellan ländernas bevisregler, bl.a. måste den skadelidande prestera en högre nivå av bevisning i Sverige än i USA.

Såväl i Sverige som i USA, kan samtliga medverkande i tillverknings- och distributionskedjan bli strikt ansvariga för en produktskada. I vissa delstater i USA tillämpas dock ansvarsformer som är främmande för svensk rätt. Enligt principer om *enterprise liability* och *marketshare liability* kan ett företag bli skadeståndsskyldigt för en produktskada, trots att den

---

³¹⁶ Elser/Manchisi s. 69; Gooden, R. s. 209f.

³¹⁷ Produktansvar – en praktisk guide för nordisk industri s. 60; Himmelfarb, D. s. 222.

skadelidande inte har kunnat bevisa att företaget ansvarade för den skadegörande produkten. Särskilda omständigheter måste dock föreligga för att dessa ansvarsformer skall kunna tillämpas.

Den skadelidandes medvållande till skadan beaktas på olika sätt i Sverige och i USA. I Sverige kan den skadelidandes medvållande leda till jämkning av skadeståndet, medan jämkning på sådan grund inte accepteras i vissa amerikanska delstater, när grunden för produktansvar är strikt ansvar.

För att få ersättning för en produktskada måste den skadelidande väcka talan härom inom vissa tidsfrister. I PAL anges en yttersta preskriptionstid – när denna frist löpt ut har den skadelidande förlorat sin rätt till skadestånd. Flera delstater i USA saknar en yttersta preskriptionsfrist vid produktskador, och företag belägna i dessa stater har således ett tidsobegränsat ansvar för sina produkter.

Jämförelserna kommer sammanfattas mer ingående i uppsatsens avslutande kapitel (kap. 6), där framförallt skillnaderna mellan systemen kommer att lyftas fram och diskuteras.

I detta kapitel har det strikta ansvaret i Sverige och i USA presenterats. En skadelidande i dessa två länder har dock möjlighet att väcka en talan om produktansvar på annan grund än strikt ansvar. För att få en fullständig bild av den skadelidandes möjligheter till ersättning, är det viktigt att även beakta dessa grunder. Det följande kapitlet (kap. 5) innehåller därför en översiktlig presentation av andra ansvarsgrunder (än strikt ansvar) för produktansvar.

5 Andra grunder för produktansvar

5.1 Sverige

Det kan förekomma att produktskador som ersätts enligt PAL, även ersätts enligt någon annan lag. Kan den skadelidande i dessa fall grunda sin talan på det alternativa regelsystemet eller är PAL exklusivt tillämplig? Av art. 13 EG-direktivet framgår det att direktivet inte skall inverka på de rättigheter som en skadelidande hade enligt de rättsregler eller särskilda ansvarsregler, som gällde när direktivet anmälde för medlemsländerna. Detta innebär att den skadelidande själv får välja vilket regelsystem han vill grunda sin talan på.

Förutom lagregler om produktansvar finns det särskilda försäkringsanordningar som ger den skadelidande skydd vid produktskador. Dessa försäkringssystem skall inte presenteras närmare, eftersom de inte är av skadeståndsrättslig karaktär. Deras betydelse får dock inte glömmas bort i sammanhanget, eftersom de spelar en avgörande roll för konsumentens ersättningsmöjligheter, särskilt vid personskador. I de fall en produktskada omfattas både av PAL och en frivillig försäkring, kan den skadelidande välja om han vill grunda sin talan på PAL eller försöka få ersättning enligt försäkringen. Oftast erbjuder försäkringen det bästa skyddet och endast undantagsvis bör den skadelidande ha anledning att åberopa PAL.³¹⁸ Följande försäkringar utgör exempel på viktiga ersättningssystem: den allmänna försäkringen, arbetsskadeförsäkringen, trygghetsförsäkringen vid arbetsskada, trafikförsäkringen, patientförsäkringen vid behandlingsskada samt läkemedelsförsäkringen.³¹⁹ Om den skadelidande får skadestånd enligt PAL för en produktskada, och samtidigt uppbär ersättning för samma skada från en offentlig eller kollektiv försäkring, skall skadeståndet minskas med försäkringsersättningens belopp.³²⁰

5.1.1 Skadeståndslagen och andra skadeståndsrättsliga speciallagar

Om en produkt orsakar personskada eller skada på konsumentegendom (d.v.s. någon av de skador som ersätts enligt PAL), kan den skadelidande välja att grunda skadeståndsanspråket på SkL istället för PAL, under förutsättning att vårdslöshet har förekommit hos den ansvarige. Även skador på annan egendom än konsumentegendom, kan ersättas enligt SkL men i dessa fall uppstår ingen regelkonkurrens med PAL.

I vissa fall kan det vara mer förmånligt för den skadelidande att åberopa SkL, även om han därmed måste bevisa den ansvariges culpa. Tre exempel

³¹⁸ Blomstrand m.fl. s. 181.

³¹⁹ För vidare läsning om dessa försäkringar se Blomstrand m.fl. s. 167-199.

³²⁰ Se 5 kap. 3§ SkL.

skall anges på situationer där SkL ger den skadelidande bättre ersättningsmöjligheter än PAL.

1) Om en sakskada har uppstått ersätts inte hela skadan enligt PAL, ett belopp om 3.500 kr. skall nämligen avräknas från ersättningen (9§ PAL). SkL ersätter däremot hela skadan, eftersom lagen inte förekriver något sådant avdrag.

2) Skadeståndsansvaret enligt SkL preskriberas först efter tio år.³²¹ Den skadelidande har endast en preskriptionsfrist att rätta sig efter och behöver inte iaktta någon treårsregel motsvarande den i 12§ st. 1 PAL.

3) SkL har mer förmånliga regler om den skadelidande har varit medvållande till personskada. T.ex. krävs en grov oaktsam eller uppsåtlig medverkan för att jämkning skall bli aktuell enligt SkL. I PAL aktualiseras jämningsfrågan vid personskada redan vid "vanlig" vårdslöshet.³²²

Om skador, som ersätts enligt PAL, även omfattas av skadeståndsrättslig speciallagstiftning finns det inget som hindrar den skadelidande från att åberopa speciallagen, om det är möjligt enligt förutsättningarna i den särskilda lagen. Ett undantag är dock skador som omfattas av atomansvarighetslagen.³²³ Dessa skador har uttryckligen undantagits från PAL:s tillämpningsområde.³²⁴

Speciallagarna reglerar huvudsakligen skadeståndsansvaret för verksamheter vars bedrivande innefattar särskilda risker för fara. Dessa lagar ger ofta den skadelidande bättre möjligheter till ersättning än de allmänna skadeståndsreglerna, t.ex. genom att den som driver verksamheten har ålagts ett strikt ansvar.³²⁵ Ellagen, sjölagen och järnvägstrafiklagen är exempel på speciallagar som innehåller regler om produktansvar.

5.1.2 Konsumentköplagen och konsumenttjänstlagen

Konsumentköplagen³²⁶ (KköpL) trädde i kraft år 1991 och avser köp av lösa saker som en näringsidkare (i sin yrkesmässiga verksamhet) säljer till en konsument. Produktansvaret för saksador på konsumentegendom har fått en dubbel reglering genom reglerna i PAL och KköpL. Enligt 31§ KköpL omfattar säljarens skadeståndsskyldighet skada, som orsakats p.g.a. fel på den sålda produkten, på annan egendom som tillhör köparen eller någon medlem i hans hushåll.

KköpL är alltså tillämplig vid vissa saksador, i motsats till KöpL som inte alls reglerar säljarens produktansvar.³²⁷ För att en skada skall vara ersättningsbar enligt KköpL måste följande förutsättningar vara uppfyllda. För det första skall skadan ha uppkommit till följd av att den skadegörande

---

³²¹ Se 2§ preskriptionslagen (1981:130), som föreskriver en tioårig preskriptionstid från tidpunkten för fordringens tillkomst. Denna bestämmelse tillämpas på skadeståndskrav enligt SkL eftersom denna lag saknar bestämmelser om preskription. Se Bengtsson/Strömbäck s. 18.

³²² Se kap. 4.7.

³²³ SFS 1968:45.

³²⁴ Se 4§ PAL.

³²⁵ Hellner/Johansson s. 170-174.

³²⁶ SFS 1990:932

³²⁷ Se 67§ st. 1 KöpL.

produkten var felaktig, d.v.s. inte i det skick som parterna avtalat. Enligt 30§ KköpL har säljaren ett kontrollansvar vid produktskador, vilket innebär att han har en möjlighet att undgå skadeståndsansvar genom att visa att felet beror på ett hinder som var utanför hans kontroll, som han inte skäligen kunde ha räknat med vid köpet och vars följder han inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit. Köparen har dock alltid rätt till ersättning om varan vid köpet avvek från vad säljaren särskilt utfäst.³²⁸

För det andra ersätts endast vissa sakskador, närmare bestämt skador på egendom som huvudsakligen är avsedd för enskilt ändamål. För att skador på sådan konsumentegendom skall ersättas, krävs det dessutom att egendomen tillhör köparen eller någon medlem i hans hushåll. Som medlem i hushållet räknas familjemedlem som bor ihop med konsumenten, eller annan som lever ”i en hushållsgemenskap av viss varaktighet”.³²⁹ Gäster och tillfälliga besökare omfattas inte av denna personkrets. Däremot behöver inte skadan ha inträffat i hemmet, regeln blir tillämplig även om skadan inträffat utanför den gemensamma bostaden.³³⁰

Köparen måste reklamera produkten samt framställa sitt skadeståndsanspråk inom två år från det att han mottagit varan (23§ KköpL). Efter utgången av denna tid kan konsumenten åberopa PAL som grund för sitt anspråk, om han kan visa att den felaktiga produkten även haft en säkerhetsbrist.

Konsumenttjänstlagen³³¹ (KtjL) trädde i kraft år 1986 och skall tillämpas på tjänster som näringsidkare utför åt konsumenter genom arbete på lösa saker och fastigheter. KtjL blir bl.a. tillämplig vid reparationsarbeten och byggnadsarbeten i villor. Lagen omfattar både situationer när näringsidkaren använt fel material och när han har handlat felaktigt (s.k. felgrepp).³³²

Enligt 31§ KtjL blir näringsidkaren skadeståndsskyldig p.g.a. fel eller dröjsmål. Denna skadeståndsskyldighet omfattar produktskador på egendom som tillhör konsumenten eller någon medlem av hans hushåll.³³³ Näringsidkaren har ett kontrollansvar även enligt denna lag, han kan alltså befria sig från ersättningsskyldigheten genom att visa att felet eller dröjsmålet beror på omständigheter utanför hans kontroll.³³⁴ Om resultatet av tjänsten avviker från vad näringsidkaren särskilt utfäst, är han dock alltid skyldig att ersätta skada som uppkommit till följd härav.

Skadestånd skall även utgå i de fall den skadegörande handlingen inträffar utanför bostaden, t.ex. om egendom skadas vid brand i konsumentens bil och branden har uppkommit p.g.a. att bilverkstaden har monterat bensinpumpen felaktigt, med läckage som följd.³³⁵

---

³²⁸ Herre, J. s. 325-327.

³²⁹ Prop. 1989/90:89 s. 132.

³³⁰ Herre, J. s. 328f.

³³¹ SFS 1985:716.

³³² Bengtsson/Ullman s. 42f.

³³³ Begreppet ”medlem av hans hushåll” har samma innebörd i KtjL som i KköpL.

³³⁴ Se 31§ st. 1 och 3 KtjL.

³³⁵ Brunnberg, A. s. 155.

Konsumenten måste reklamera tjänsten och framställa krav på skadestånd inom två år efter uppdragets avslutande, eller inom tio år vid arbete på mark, byggnader och annan fast egendom (17§ KtjL).³³⁶

Reglerna om säljarens och tjänsteutövarens produktansvar har kompletterats med en särskilda regressregel i 11§ PAL. Enligt denna paragraf skall den som betalat ut skadestånd för produktskador enligt 31§ KköpL och 31§ st. 4 KtjL, ha rätt att återfå vad han betalat av den som är ansvarig för produktskadan enligt PAL. Syftet med denna regel är att det slutliga ansvaret för produktskador skall åläggas tillverkaren eller importören (vid utländska varor), även när konsumenten har valt att rikta skadeståndsanspråket mot säljaren eller tjänsteutövaren.³³⁷

5.2 USA

Som tidigare nämnts, har den skadelidande möjlighet att grunda en skadeståndstalan om produktansvar, på två andra grunder vid sidan av det strikta ansvaret. Dessa grunder kan åberopas även i de fall avtalsförhållande saknas mellan den skadelidande och det svarande företaget.³³⁸ Dessa ansvarsgrunder skall presenteras i det följande.

5.2.1 Negligence (oaktsamhet/vårdslöshet)

I de situationer produktskador har uppstått p.g.a. vållande hos det ansvariga företaget, kan den skadelidande åberopa företagets *negligence* (oaktsamhet/vårdslöshet) som grund för en produktansvarstalan.³³⁹ Det är den skadelidande som har bevisbördan för företagets vållande samt förekomsten av ett orsakssamband mellan vållandet och skadan. En förutsättning för att denna grund skall kunna användas, är att den skadegörande produkten anses defekt. Den allmänna inställningen är att den ansvarige inte kan ha varit vårdslös om produkten saknar defekt.³⁴⁰

Vid bedömningen av förekomsten av vårdslöshet skall tre faktorer beaktas:

- 1) sannolikheten att en skada uppstår,
- 2) den ev. skadans allvarighet,
- 3) tillverkarens kostnader för att undvika skadans uppkomst.

---

³³⁶ Dessa tidsfrister gäller vid reklamation av en tjänst p.g.a. att den är felaktig.

³³⁷ Prop. 1990/91:197 s. 60.

³³⁸ Det är vanligt att en skadelidande åberopar samtliga tre grunder i ett produktansvarsmål, även om det oftast är enklast att få ersättning genom att åberopa strikt ansvar. Se Blomstrand m.fl. s. 53.

³³⁹ Två definitioner av negligence anges i Sam Browns ”*Product Liability Handbook*”. Dessa är: 1) ”conduct which involves an unreasonably great risk of causing damage” 2) ”conduct that falls below the standard established by law for protection of others against unreasonably great risk of harm”. Den sista definitionen anges i Restatement Second of Torts, se Brown, S. s. 6.

³⁴⁰ Howells, G. s. 207.

Sannolikheten för skadans inträffande samt skadans allvarlighet, skall vägas mot tillverkarens kostnader för att förebygga skadan. Enligt den s.k. Judge Learned Hand's rule föreligger vårdslöshet om $K < SA$, där K = kostnad för att förebygga skadan, S = sannolikheten för att skadan skall inträffa och A = allvarligheten av skadan.³⁴¹ Om risken för skada är avlägsen, anses tillverkaren som regel inte vårdslös om han inte förebygger skadan. Om den avlägsna skadan är av mycket allvarlig art, kan dock bedömningen bli en annan. I de fall en produkt har kunnat konstruerats säkrare till ett rimligt pris, blir det mycket svårt för tillverkaren att visa att han inte varit vårdslös.

Frågan om vårdslöshet skall bedömas enligt de säkerhetsstandarder som gällde när tillverkaren konstruerade produkten. Tillverkaren kan inte undgå ansvar genom att åberopa att just han saknade vetskap om gällande säkerhetsstandarder, eftersom det är vetskapen hos en *reasonable manufacturer* som skall beaktas, d.v.s. bedömningen skall vara objektiv och grundas på vad tillverkaren borde haft vetskap om.³⁴²

Ansvarsgrundande vårdslöshet kan förekomma vid andra tillfällen än just vid konstruktionen av produkten. Det är därför viktigt att alla personer som ingår i tillverkningskedjan, ser till att handla med skälig omsorg för att undgå produktansvar. Detta gäller såväl vid tillverkningen av produkten som vid författandet av bruksanvisningar och varningar.³⁴³

Grunderna negligence och strict liability härstammar från den allmänna skadeståndsrätten (the law of torts), medan breach of warranty har sitt ursprung i avtalsrätten.³⁴⁴

5.2.2 Breach of Warranties (garantiansvar)

Skadeståndsskyldighet kan även uppkomma om skador orsakats av en produkt, som inte motsvarar de garantier som säljaren utfäst. Sådana garantier kan både vara av uttrycklig och underförstådd karaktär. *Express warranties* (uttryckliga garantier) avser bl.a. muntliga och skriftliga försäkringar om en produkts egenskaper och kvalitet, t.ex. uttalanden om en produkts hållbarhet och lämplighet för vissa ändamål. I sektion 2-313 p. 1 i Uniform Commercial Code³⁴⁵ (UCC) anges tre exempel på när säljaren skapar en uttrycklig garanti, dessa fall är:

- 1) när säljaren lämnar en försäkran om en produkts egenskaper,
- 2) när säljaren beskriver en produkts egenskaper,
- 3) när säljaren lämnar varuprover (dessa prover ses som en garanti att samtliga tillverkade produkter av det slaget är identiska med varuprovet).

---

³⁴¹ Howells, G. s. 207.

³⁴² Det finns exempel på fall när en hel bransch har använt fel säkerhetsstandarder och samtliga tillverkare av den aktuella produkten har ansetts vårdslösa, se Brown, S. s. 7.

³⁴³ Gustafsson Guenther, A. s. 3.

³⁴⁴ Blomstrand m.fl. s. 53.

³⁴⁵ UCC är en federal lag som reglerar avtalsförhållanden mellan tillverkare, säljare och konsumenter. Lagen ersatte the Uniform Sales Act och är antagen i samtliga stater, förutom Louisiana. Se Howells, G. s. 202, 221.

Enligt p. 2 i sektion 2-313 i UCC är det inte nödvändigt att säljaren skall ha använt ord som ”warrant” eller ”guarantee”, en uttrycklig garanti kan ändå anses ha givits.³⁴⁶

I UCC regleras även *implied warranties* (underförstådda garantier), t.ex. *the implied warranty of fitness for a particular purpose*. Med detta begrepp avses en garanti som uppstår genom att kunden på något sätt kommunicerar att han vill köpa en produkt för ett visst ändamål, och därmed förlitar sig på säljaren expertis eftersom denne borde inse vilken användning kunden har tänkt sig. I detta fall är det kunden som står för kommunikationen, medan det är säljarens kommunikation som skapar uttryckliga garantier.³⁴⁷

Ett annat exempel på underförstådd garanti är garantin om att produkten är lämplig för det ändamål den är avsedd för,³⁴⁸ och att den har de egenskaper som skäligen kan förväntas. En sådan *implied warranty of merchantability* anses följa med alla produkter vid kommersiell försäljning, oberoende av uttalanden från säljaren eller köparen. Detta innebär att t.ex. en sax måste kunna klippa och en kniv måste kunna skära. Även underförstådda garantier av detta slag följer av UCC.³⁴⁹

Det är oklart hur länge en garanti skall anses gälla, både vad gäller uttryckliga och underförstådda sådana. En del stater har dock infört en preskriptionstid för skadeståndskrav grundade på garantier. Preskriptionstiden brukar vara fyra år från den dag produkten köptes av den skadelidande.³⁵⁰

Det finns en möjlighet att friskriva sig från eller begränsa garantier (både uttryckliga och underförstådda); sådana skriftliga klausuler måste dock uppfylla vissa krav för att vara gällande.³⁵¹

Om den skadelidande vill åberopa *a breach of warranty* måste han iaktta UCC:s regler om reklamationsplikt. Om konsumenten har åsidosatt denna plikt kan säljaren gå fri från ansvar.³⁵²

---

³⁴⁶ I sektion 2-313 (2) UCC anges däremot att ”a statement purporting to be merely the seller’s opinion or commendation of the goods does not create a warranty”.

³⁴⁷ Gustafsson Guenter, A. s. 4; Gooden, R. s. 145f.

³⁴⁸ Denna garanti avser inte bara skador som uppstått när en produkt använts för sitt avsedda ändamål. I domstolspraxis har garantin även kommit att omfatta skador som uppkommit när den skadelidande använt produkten på ett sätt som inte avsetts, men som ändå skäligen har kunnat förutses. Se Himmelfarb, D. s. 219.

³⁴⁹ Phillips, J. s. 48f.

³⁵⁰ Gooden, R. s. 146f.

³⁵¹ Skriftliga friskrivningar får inte strida mot Magnuson-Moss Warranty Act från 1975. Enligt denna federala lag är det förbjudet att friskriva sig från ”implied warranty of merchantability”, se Gooden, R. s. 150.

³⁵² Himmelfarb, D. s. 220.

6 Sammanfattande jämförelser och analys

6.1 Likheter mellan produktansvaret i Sverige och i USA

En jämförelse mellan produktansvaret i Sverige och i USA, visar att stor överensstämmelse föreligger mellan de båda ländernas regler. Förklaringen till detta är, som tidigare nämnts, att PAL:s regler bygger på EG-direktivet från år 1985 – ett direktiv som har utformats bl.a. med det amerikanska strikta ansvaret som modell.

Det strikta ansvaret tillämpas i båda länderna när en produkt med en säkerhetsbrist eller en defekt, har orsakat person- eller sakskada. Bedömningen om en säkerhetsbrist eller en defekt föreligger, grundas bl.a. på konsumentförväntningar – både i Sverige och i USA.

Ersättning för sakskada utgår huvudsakligen enligt samma principer i båda länderna. (Det bör dock påminnas om att det strikta ansvaret i Sverige, endast avser skada på konsumentegendom. I de flesta amerikanska delstater omfattar det strikta ansvaret samtliga sakskador – oavsett den skadade egendomens karaktär.)

I ett produktansvarsmål är det den skadelidande som har bevisbördan för att förutsättningarna för en produktansvarstalan är uppfyllda. När den skadelidande har uppfyllt sin bevisbörda, har det svarande företaget möjlighet att befria sig från ansvar genom att åberopa en giltig ansvarsfrihetsgrund. Dessa regler gäller såväl i Sverige, som i USA. Det bör dock tilläggas att det även förekommer skillnader mellan de båda ländernas bevisregler.³⁵³

I Sverige och i USA kan samtliga medverkande i tillverknings- och distributionskedjan bli produktansvariga. Om flera företag befins ansvariga för samma produktskada, har dessa ett solidariskt ansvar gentemot den skadelidande. Principen om solidariskt ansvar har dock upphävts eller inskränkts i vissa amerikanska delstater.³⁵⁴

Trots stora likheter mellan produktansvarsreglerna i Sverige och i USA, föreligger även väsentliga skillnader mellan systemen; skillnader som har stor betydelse för konsumenterna och deras möjligheter till skadestånd.

6.2 Skillnader mellan produktansvaret i Sverige och i USA

De skillnader som kommer lyftas fram i detta kapitel, är de som är av störst betydelse för konsumentskyddet. Med konsumentskydd avses förutom

---

³⁵³ Se kap. 6.2.1.

³⁵⁴ Se kap. 6.2.1.

konsumentens möjligheter till ersättning för produktskada, även konsumentens skydd mot att farliga och osäkra produkter finns på marknaden.

Skillnader mellan produktansvaret i Sverige och i USA märks i tre avseenden:

- 1) i själva reglerna om produktansvar, se kap. 6.2.1 (t.ex. reglerna om skadeståndets bestämmande),
- 2) i tillämpningen av reglerna, se kap. 6.2.1 (i delstatliga produktansvarsmål i USA tillämpas reglerna av en jury som, i vissa avseenden, följer andra principer än de som är gällande i Sverige),
- 3) i den skadelidandes tillträdesmöjligheter till det rättsliga systemet, se kap. 6.2.2.³⁵⁵

6.2.1 Regler om produktansvar samt reglernas tillämpning³⁵⁶

De största skillnaderna märks vid *skadeståndets bestämmande vid personskada*. *Ersättning för ekonomiska förluster* vid personskada följer huvudsakligen samma principer i USA som i Sverige, men sådana förluster brukar ändå ersättas högre i USA. Detta beror på att amerikanska domstolar har en annan syn, än svenska domstolar, på vad som utgör rättvis ersättning för en skada. Vid denna bedömning är utgångspunkten att den enskilde individen ansvarar för sin ekonomiska försörjning, utan någon större hjälp från stat eller försäkringskassa. I detta sammanhang skall även beaktas att det är mer kostsamt för en individ att leva i USA än i Sverige. Utgifter som en amerikan har för t.ex. försäkringar eller barnens skolgång, saknar motsvarighet för en svensk medborgare, eftersom dessa utgifter – helt eller delvis – täcks av skatte- och socialförsäkringssystemet i Sverige. Dessa levnadskostnader beaktas av amerikanska domstolar när de bestämmer skadeståndets storlek vid t.ex. framtida inkomstförlust.³⁵⁷

Det förekommer även att en skadelidande i USA kan få dubbel ersättning för ekonomiska förluster, eftersom kompensation som utgår från en försäkring inte behöver avräknas från skadeståndet. Denna princip följer av the collateral source rule som gäller i 42 amerikanska delstater. I Sverige skall kollektiva förmåner, som t.ex. ersättning enligt lagen om allmän försäkring, avräknas från skadeståndet enligt 5 kap. 3§ SkL.

Ersättning för ideell skada vid personskada utgår i USA efter andra principer än de som gäller i Sverige. Detta innebär att kompensation utbetalas även för sådana ideella förluster som inte skulle ersättas enligt svensk rätt. I svensk rätt gäller som huvudregel, att endast den person som själv åsamkats personskada, har rätt till skadestånd.³⁵⁸ Vid dödsfall kan dock efterlevande anhöriga till den skadelidande bli berättigade skadestånd, men

---

³⁵⁵ Först när den skadelidande har fått tillträde till det rättsliga systemet, kan han åtnjuta det skydd som produktansvarsreglerna föreskriver.

³⁵⁶ Skillnaderna i kap. 6.2.1 presenteras i den ordning som de har framförts i uppsatsen.

³⁵⁷ Gustafsson Guenther, A. intervju 2003-03-18.

³⁵⁸ Ett undantag från denna princip har införts i 5 kap. 2§ p. 3 SkL, där en efterlevande anhörig till den som avlidit till följd av en personskada, har rätt till ersättning. Denna princip tillämpas dock endast i de fall en person har dödats genom en skadeståndsgrundande handling. Se 2000/01:LU19 s. 12; prop. 2000/01:68 s. 71.

endast för ekonomiska förluster. Ideella förluster till följd av en närstående persons bortgång ersätts normalt inte i Sverige. I USA kan däremot anhöriga få ersättning både för ekonomisk och ideell skada, om en nära anhörig avlider till följd av den skadegörande handlingen. Även i situationer där ena parten i ett äktenskap allvarligt skadas, kan den andra parten bli berättigad skadestånd. Anledningen härtill är att ett gift par betraktas som en enhet som påverkas negativt om ena parten skadas.

I vissa delstatliga domstolar utbetalas även hedonic awards för att kompensera den skadelidande för ideell skada, i form av förlust av enkla glädjeämnen i livet. Sådan ersättning är också främmande för svensk rätt. I vissa fall kan dock en skadelidande i Sverige få ersättning för förlust av möjlighet att ägna sig åt fritidsaktiviteter, men en sådan skada ersätts inte med särskilt höga belopp.

I NJA 1992 s. 642 fick den skadelidande ersättning för förlust av möjlighet att ägna sig åt sin fritidssysselsättning som var sportdykning. HD bestämde skadeståndet för denna skada till ett årligt belopp på 500 kr., som utbetalades i ett engångsbelopp på 8.650 kr. Denna ersättning kan jämföras med ett fall från domstolen i Illinois där en skadelidande fick 1.020.000 USD i skadestånd, för förlust av enkla glädjeämnen i livet. De aktiviteter som därmed avsågs var bl.a. dagliga promenader och trädgårdsarbete.³⁵⁹

Att ideella skador ersätts med så mycket högre belopp i USA, beror delvis på att skadeståndet fastställs av en *jury* i delstatliga produktansvarsmål.³⁶⁰ Jurymedlemmarna saknar juridisk utbildning och har visat sig mer benägna än domare att påverkas känslomässigt till förmån för den skadelidande. Det finns inte heller några standardiserade normer som begränsar juryn när den bestämmer skadeståndets storlek. I Sverige bestäms däremot ersättning för ideell skada schablonmässigt, med hjälp av tabeller från Trafikskadenämndens praxis. HD har dock uttalat att individuella faktorer kan resultera i avvikelser från resultatet enligt en schablonmässig bedömning.

En annan anledning till den höga ersättningsnivån är, som tidigare nämnts, det annorlunda förhållningssättet till hur skador skall ersättas i USA. Enligt det amerikanska synsättet måste även ideella skador ersättas, för att en skadelidande skall bli fullt kompenserad för personskada.

De skillnader som ovan nämnts och som hänför sig till skadeståndets bestämmande, gäller inte speciellt för produktansvarsfrågor, utan hör till de allmänna skadestandsreglerna såväl i Sverige som i USA.

En sista diskrepans avseende skadeståndets bestämmande är förekomsten av *punitive damages* i flertalet delstater i USA. Det som är viktigt att framhålla i denna fråga, är att syftet med *punitive damages* inte är att kompensera den skadelidande för skada, utan att straffa företaget för ovanligt hänsynslöst beteende samt avskräcka andra företag från att uppträda

---

³⁵⁹ Detta fall avsåg dock inte produktansvar, utan medicinsk felbehandling. De principer som tillämpades vid skadeståndets bestämmande är dock desamma som vid produktskada. Se Product Liability OECD s. 22.

³⁶⁰ Det bör dock nämnas att produktansvarsreglerna - såväl i USA som i Sverige - även tillämpas utanför domstolarna. T.ex. tillämpar amerikanska och svenska försäkringsbolag reglerna vid deras reglering av produktskador.

på liknande sätt i framtiden. För att straffskadeståndet skall uppfylla sitt syfte, måste det uppgå till ett belopp som blir kännbart för det svarande företaget. Det bör dock poängteras att straffskadestånd är en ovanlig företeelse som sällan används.

En central fråga i detta sammanhang, är om det är särskilt lämpligt att straffskadestånd tillfaller den skadelidande personligen. Om skadeståndet istället utbetalades till en statlig fond för t.ex. konsumentskydd, är det mycket möjligt att aversionen mot institutet skulle minska. Vissa amerikanska delstater har redan infört lagstiftning i denna riktning.

Det kan också finnas märkligt, att en påföljd med straffsyfte kan utdömas i ett civilrättsligt mål, där bevisnivån är lägre än vad som gäller vid brottmål. Detta problem har lösts i en del delstater genom att den skadelidande måste förebringa *clear and convincing evidence* (istället för *preponderance of evidence* som normalt gäller i produktansvarsmål), för att straffskadestånd skall kunna utdömas.

Vissa skillnader föreligger även beträffande den *skadelidandes bevisbörda* och frågor som uppstår i samband härmed. I Sverige är huvudregeln att den skadelidande måste prestera full bevisning avseende ansvarsförutsättningarna. Någon regel om bevislättning har inte införts i PAL, även om en lägre bevisnivå har godtagits i praxis. I det s.k. Leomålet (NJA 1982 s. 421) godtog HD en bevislättning angående orsakssambandet. I detta fall ansågs det inte möjligt att lägga fram full bevisning. Det räckte således med att den skadelidandes påstådda händelseförlopp framstod som klart mer sannolikt än någon förklaring som lämnades av motsidan, och att påståendet var sannolikt i sig med hänsyn till omständigheterna i målet.

I förarbetena till PAL anges att domstolarna får avgöra vilken nivå av bevisning som skall krävas i det enskilda fallet. Det råder därför en viss osäkerhet om vilken bevisnivå som gäller i produktansvarsmål i Sverige.

I USA gäller beviskravet *preponderance of evidence*, som innebär att den skadelidande skall bevisa att det är mer sannolikt att hans framställning är sann än att den inte är det. Denna bevisnivå är lägre än den nivå som gäller enligt huvudregeln i Sverige, och den understiger även det beviskrav som angavs i Leo-målet.

Om flera företag i Sverige befins skadeståndsskyldiga har dessa ett *solidariskt ansvar* gentemot den skadelidande enligt PAL. Det solidariska ansvaret kan endast begränsas i de fall ett företag får sin del av skadeståndet nedsatt genom tillämpning av den allmänna jämkningsregeln i 6 kap. 2§ SkL. En tillämpning av denna regel torde endast undantagsvis förekomma i produktansvarsmål, och huvudregeln i svensk rätt är att det solidariska ansvaret inte kan begränsas eller upphävas. I USA har däremot lagstiftning införts i nio delstater, som upphäver principen om solidariskt ansvar, medan andra delstater har antagit lagar som inskränker principens tillämpningsområde. Dessa lagar minskar konsumentskyddet och har tillkommit i syfte att skydda företagen. Denna diskrepans mellan svensk rätt och amerikansk rätt är speciell, i.o.m. att den svenska lösningen ger konsumenten bäst skydd. När andra avvikelser förekommer mellan det svenska och amerikanska produktansvaret är det USA som har den mest konsumentvänliga lösningen.

I vissa delstater i USA tillämpas *ansvarsformer* som är främmande för svensk rätt. Enligt principer om enterprise liability och marketshare liability, kan ett företag bli skadeståndsskyldigt för en produktskada, trots att den skadelidande inte har kunnat bevisa att företaget ansvarade för den skadegörande produkten. De domstolar som har accepterat denna form av ansvar, har ansett att det är viktigare att en skadelidande får ersättning för en skada, än att hålla fast vid principen om att ansvar måste bevisas. För att dessa ansvarsformer skall kunna tillämpas, krävs dock att vissa särskilda omständigheter föreligger.

Om den skadelidande har varit *medvällande* till skadan kan skadeståndet jämkas i Sverige. I.o.m. den särskilda jämningsregeln i PAL kan jämkning aktualiseras redan vid "vanlig" vårdslöshet. Det är relativt oklart i vilken omfattning medvällande påverkar skadeståndet i USA. I vissa delstater tillämpas principen om comparative negligence, men i en del av dessa stater kan principen endast åberopas i produktansvarsmål grundade på oaktsamhet. Vid strikt ansvar beaktas sådant medvällande som uppfyller kraven på assumption of risk. Den skadelidande skall i dessa fall, frivilligt och utan skälig anledning härtill, utsatt sig för en medveten risk. I dessa fall kan skadeståndet jämkas enligt comparative negligence principen. Enligt min uppfattning är synen på medvällande strängare i Sverige, och jämkning på denna grund kan ske vid en mindre grad av vållande, än vad som krävs enligt principen assumption of risk.

I Sverige utgör förekomsten av en *utvecklingskada* en giltig ansvarsfrihetsgrund för det svarande företaget. Denna befrielsegrund godtas i flera amerikanska delstater, men i andra delstater omfattas även utvecklingskador av det strikta ansvaret. I detta sammanhang kan nämnas att en del delstater saknar en *yttersta preskriptionstid* för att väcka en produktansvarstalan. Detta innebär att ett företag kan bli ansvarigt för en produkt under hela dess livslängd. Vid ett antagande att en produkts livslängd är tio till tjugo år, kan med visst fog förutsättas att omfattande forskning kommer att vidtas under denna tid. Denna forskning resulterar förmodligen i ökad kunskap om skaderisker, och större tillgång till avancerad teknik för att framställa säkra produkter. Det föreligger därför en hög risk för att företag – som är belägna i en delstat som inte accepterar state of the art defence, och som saknar en yttersta preskriptionstid för produktskador – kommer att bli utsatta för stämningar om produktansvar.

6.2.2 Tillträde till det rättsliga systemet

Vid en jämförelse av produktansvarsreglernas betydelse för konsumentskyddet, måste även *den skadelidandes tillträdesmöjligheter till det rättsliga systemet* beaktas. Det höga antalet produktansvarsmål i USA beror till stor del på contingency-fee systemet, som innebär att den skadelidande endast behöver betala advokatarvode ifall han vinner processen. I sådana fall tar advokaten en del av skadeståndet, oftast 30-35%, som betalning. Förekomsten av contingency-fee systemet skall betraktas i samband, med den i USA gällande principen, att parterna står för sina egna rättegångskostnader oavsett om de vinner eller förlorar en tvist. Den skadelidande kan

således påbörja en rättslig process utan risk för ekonomisk förlust, även i de fall en skadeståndstalan är dåligt underbyggd. Det är därför tveksamt om tillgängligheten till det rättsliga systemet endast är av godo, eftersom den kan uppfattas som en uppmuntran till spekulativa tvister. I Sverige betalar däremot den förlorande parten vanligtvis både sina egna och motpartens rättegångskostnader. Detta medför att en skadelidande endast inleder en process, i de fall han anser sig ha en mycket god grund för en talan.

Tillträde till det rättsliga systemet påverkas också av preskriptionsfrister. En svensk skadelidande förlorar slutgiltigt sin rätt att väcka talan om produktansvar, när den yttersta preskriptionstiden enligt PAL har löpt ut. Som tidigare nämnts, saknar vissa amerikanska delstater lagstiftning som anger en yttersta preskriptionstid. Detta får till konsekvens att konsumenter bosatta i dessa delstater, kan väcka talan om produktansvar under en nästintill obegränsad tidsperiod.

6.3 Jämförelse av konsumentskyddets omfattning i Sverige och i USA

Jämförelsen mellan ländernas produktansvar visar tydligt att den skadelidandes möjligheter till ersättning vid produktskada, är större i USA än i Sverige. Av jämförelsen framgår även, att de skadestånd som utbetalas för produktskador i USA, uppgår till högre belopp än vad som skulle ha utbetalats för motsvarande skador i Sverige.³⁶¹

För att få en fullständig bild av konsumentens möjligheter att få produktskador ersatta, måste även förekomsten eller frånvaron av försäkringar beaktas, vid sidan av produktansvarsreglerna. I Sverige ersätts personskador – i flertalet fall – till viss del enligt frivilliga eller kollektiva försäkringar. Dessa försäkringsanordningar har till stor del övertagit skadeståndets ersättande funktion vid personskador. Som tidigare nämnts, är frånvaron av ett sådant försäkringssystem en av anledningarna till den höga nivån på skadeståndsbeloppen i USA. Även vid beaktande av tillgängliga försäkringssystem, anser jag att en skadelidande i USA blir bättre kompenserad vid produktskador, än en skadelidande i Sverige.

Konsumenterna i USA skyddas även i större omfattning mot att farliga produkter släpps ut på marknaden. Det stränga produktansvaret i USA medför att många företag rutinmässigt vidtar säkerhetsförebyggande åtgärder innan en produkt släpps ut på marknaden. Dessa åtgärder dokumenteras så att de kan åberopas i händelse av en stämning. I Sverige är företagen inte lika rädda för produktansvarsstämningar, eftersom ansvaret inte är lika omfattande som i USA. Säkerhetsförebyggande åtgärder är visserligen viktiga även i Sverige, men har inte samma betydelse som i USA. I de fall ett svenskt företag exporterar produkter till USA, blir det mer angeläget för företaget att se till att dess produkter är säkra.

Vid beaktande av dessa tre omständigheter: möjligheten till ersättning, nivån på ersättningen och skyddet mot förekomsten av farliga produkter på

---

³⁶¹ Se diskussionen i kap. 6.2.1 och 6.2.2.

marknaden, framgår det tydligt att USA:s produktansvarsreglering ger ett starkare konsumentskydd än de svenska reglerna.

Avslutningsvis vill jag påpeka att omfattningen av produktansvaret i USA, även kan vara till nackdel för konsumenterna. De stränga reglerna har bl.a. bidragit till en höjning av premierna för produktansvarsförsäkringar. Det är inte ovanligt att företag - som har varit oförmögna att betala premiekostnader - har tvingats bort från marknaden, eftersom det har varit för riskabelt att fortsätta verksamheten utan produktansvarsförsäkring. Det minskade antalet företag på marknaden, har inneburit ett minskat utbud av produkter för konsumenterna. De företag som har haft råd att försäkra sig mot produktskador, har härigenom fått ökade kostnader i sin verksamhet. Kostnader för produktansvarsförsäkringar - tillsammans med utgifter för förebyggande säkerhetsåtgärder - får i slutändan bäras av konsumenterna, eftersom de täcks av företagen genom en höjning av produktpriset.

Källor

OFFENTLIGT TRYCK

Offentliga utredningar

SOU 1973:51	Skadestånd V Skadestånd vid personskada
SOU 1976:23	Produktansvar I Ersättning för läkemedelsskada
SOU 1979:79	Produktansvar II Produktansvarslag
SOU 1995:33	Ersättning för ideell skada vid personskada
SOU 2002:1	Samordning och regress. Ersättning vid personskada

Departementspromemorior

Ds 1989:79	Produktskadslag
------------	-----------------

Propositioner

Prop. 1972:5	Skadeståndslag
Prop. 1975:12	Skadestånd vid personskada
Prop. 1976/77:5	Förslag till preskriptionslag, m.m.
Prop. 1989/90:89	Konsumentköplag
Prop. 1990/91:197	Produktskadslag
Prop. 1992/93:38	Ändring i produktansvarslagen m.m.
Prop. 2000/01:68	Ersättning för ideell skada

Utskottsbetänkanden

1991/92:LU14	Produktansvar
1992/93:LU9	Ändringar i produktansvarslagen m.m.
2000/01:LU19	Ersättning för ideell skada, m.m.

RÄTTSAKTER FRÅN EU

Direktiv

85/374/EEG Rådets direktiv om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om skadeståndsansvar för produkter med säkerhetsbrister

Rapporter m.m. från kommissionen

KOM[95]617 slutlig	Första rapporten om tillämpningen av rådets direktiv om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om skadeståndsansvar för produkter med säkerhetsbrister (85/374/EEG)
KOM[1999]396 slutlig	Grönbok om skadeståndsansvar för produkter med säkerhetsbrister

LITTERATUR

- Adams, James ”Products Liability Law in the United States: An Overview”. I: *Product Liability: Prevention, Practice and Process in Europe and the United States*, red. Hulsenk/Campbell, Deventer 1989.
- Agell, Anders ”Produktansvar inom och utom 1992 års lag”. I: *Festskrift till Bertil Bengtsson*, Stockholm 1993.
- Bengtsson, Bertil
Strömbäck, Erland *Skadeståndslagen*, Stockholm 2002.
[cit. Bengtsson/Strömbäck]
- Bengtsson, Bertil
Ullman, Harald *Det nya produktansvaret*, uppl. 3, Uppsala 2001.
[cit. Bengtsson/Ullman]
- Bernitz, Ulf ”Inför europeiseringen av svensk rätt”. I: *Juridisk tidskrift vid Stockholms universitet* 1991/92 (1) s. 29-40.
- Blomstrand, Severin
Broqvist, Per-Anders
Lundström, Rose-Marie *Produktansvarslagen En kommentar till den svenska lagen i ett EG-perspektiv*, Stockholm 1993. [cit. Blomstrand m.fl. (1993)]
- Blomstrand, Severin
Broqvist, Per-Anders
Lundström, Rose-Marie *Produktansvarslagen En kommentar m.m.*, uppl. 2, Stockholm 2002.
[cit. Blomstrand m.fl.]
- Brown, Sam *The Product Liability Handbook*, New York 1991.
- Brunnberg, Arne (red.) *Konsumenttjänslagen*, Stockholm 1986.
- Dufwa, Bill ”Produktansvarets reformering”. I: *Festskrift till Jan Hellner*, Stockholm 1984.
[cit. Dufwa (1984)]
- Flera skadeståndsskyldiga (del 1 och 2)*, Stockholm 1993. [cit. Dufwa (1993)]
- Bill Dufwa i *Karnov 2001/2002*, s. 1160-1165.
[cit. Dufwa (Karnov)]
- Elser, John
Manchisi, Francis ”United States of America”. I: *Products Liability an international manual of practice*, huvudred. Warren Freedman, London 1988.
[cit. Elser/Manchisi]

- Forssén, Björn *Produktansvar – en introduktion med författningskommentar*, Stockholm 1996.
- Fritz, Marie
Hettne, Jörgen
Rundegren, Hans *När tar EG-rätten över?*, Stockholm 1996.
[cit. Fritz m.fl.]
- Gay, T.F (red.) *Product Liability in Europe*, uppl. 2, Bryssel 1993.
- Gooden, Randall *Product Liability Prevention*, Milwaukee 2000.
- Gotanda, John Yukio *Supplemental Damages in Private International Law*, Haag 1998.
- Hellner, Jan
Johansson, Svante *Skadeståndsrätt*, uppl. 6, Stockholm 2000.
[cit. Hellner/Johansson]
- Herre, Johnny *Konsumentköplagen*, Stockholm 1999.
- Hill-Arning, Susanne
Hoffman, William *Guide to product liability in Europe*, Deventer 1994. [cit. Hill-Arning/Hoffman]
- Himmelfarb, David *A Guide to Product failures & accidents*, Lancaster 1995.
- Howells, Geraint *Comparative Product Liability*, Aldershot 1993.
- Huber, Peter *Liability: the legal revolution and its consequences*, New York 1988.
- Kylhammar, Anders *The EEC Directive on Product Liability: Its Implementation in Sweden*, Stockholm 1994.
- Leebron, David "An Introduction to United States Products Liability Law: Origins, Theory, Issues and Trends". I: *US and EEC Product Liability Issues and Trends*, red. Roger Zäch, Bern 1989.
- Lindblom, Per Henrik *Grupptalan: det anglo-amerikanska class action institutet ur svenskt perspektiv*, Stockholm 1988.
- Lindmark, Dan *Industrins produktansvar del 1*, Stockholm 1988.
- Owles, Derrick "United States". I: *Product Liability Casebook*, red. Product Liability International, Colchester 1984.

Phillips, Jerry   ”Status of Products Liability Law in the United States of America”. I: *Comparative Product Liability*, uppl. 6, red. C J Miller, London 1986. [cit. Phillips (1986)]

Products Liability in a nutshell, uppl. 5, West Nutshell Series, St. Paul 1998.

Thunström, Anders   ”Punitive damages eller som det heter på svenska straffande skadestånd”. I: *Försäkringstidningen* 3/85 s. 12-13.

Turner, Andrew   ”The EC Product Liability Directive” I: *European Product Liability*, uppl. 1, red. Attree/Kelly, London 1992.

Öhman, Harriet   *Produktansvar*, Stockholm 1994.

Övrig litteratur:

Product Liability Rules in OECD countries, Consumer Policy Series, Paris 1995. [cit. Product Liability OECD]

Produktansvar – en praktisk handbok för nordisk industri, Sveriges verkstadsindustrier, Stockholm 1992.

Produktansvar, Industriförbundet, Stockholm 1992. [cit. Produktansvar (Industriförbundet)]

Opublicerat material:

Andersson, Timothy   *Den Amerikanska Marknaden ur Juridiskt Perspektiv*, Chicago.

Gustafsson Guenther, Annette   *Något om produktansvar i USA*, Chicago 1995.

INTERVJU

Telefonintervju 2003-03-18 med advokat Annette Gustafsson Guenther, vid Law Offices A.E. Gustafsson-Juristfirma, Chicago, USA.

INTERNET

www.citizen.org, besökt 2003-03-16.

Escola v. Coca Cola Bottling Co. of Fresno, 24 Cal.2d 453, 150 P.2d 436 (Cal.1944)
Ford v. Uniroyal Goodrich Tire Co., 267 Ga. 226, 476 S.E.2d 565 (Ga.1996)
Gray v. United States, 445 F. Suppl 337 (S.D. Tex. 1978)
Greenman v. Yuba Power Products, Inc., 59 Cal.2d 57, 27 Cal. Rptr. 697, 377 P.2d 897 (Cal.1963)
Hawaii Federal Asbestos Cases, In re, 665 F.Supp. 1454 (D.Hawaii 1986)
Henningsen v. Bloomfield Motors, Inc., 32 N.J. 358, 161 A.2d 69 N.J.1960)
Kately v. Wilkinson, 148 Cal.App.3d 576, 195 Cal.Rptr. 902 (Cal.App. 5 Dist.1983)
Liebeck v. McDonald's Restaurants, P.T.S., Inc. (N.M. Dist. 1994)
Lippard v. Houdaille Industries, Inc., 715 S.W.2d 491 (Mo.1986)
MacPherson v. Buick Motor Co., 217 N.Y. 382, 111 N.E. 1050 (N.Y.1916)
McCreery v. Eli Lilly & Co., 87 Cal. App.3d 77, 82-84 (150 Cal. Rptr. 730, 1987)
Moorenovich, In re, 634 F.Supp. 634 (D.Me.1986)
Shephard v. Superior Court, In and For Alameda County, 76 Cal.App.3d 16, 142 Cal.Rptr. 612 (Cal.App. 1 Dist.1977)
Simpson v. Standard Container Co., 72 Md.App. 199, 527 A.2d 1337 (Md.App.1987)
Sindell v. Abbott Laboratories, 163 Cal.Rptr. 132, 607 P.2d 924 (Cal.1980)
Young's Mach. Co. v. Long, 100 Nev. 692, 692 P.2d 24 (Nev.1984)